

Voorzitter: Van Dis

Tegenwoordig zijn 120 leden, te weten:

Achttienribbe-Buijs, Akkerman, Apostolou, Beijlen-Geerts, Beinema, J.H. van den Berg, J.T. van den Berg, Biesheuvel, Bijleveld-Schouten, Blauw, Bolkestein, Brinkman, Brouwer, M.M. van der Burg, V.A.M. van der Burg, Buurmeijer, Van de Camp, Castricum, De Cloe, Dees, Deetman, Dijkstal, Van Dis, Doelman-Pel, Van Erp, Esselink, Franssen, Frinking, Van Gelder, Gerritse, Van Gijzel, Ginjaar-Maas, De Graaf, Groenman, Gualthérie van Weezel, Van Heemskerck Pillis-Duvekot, Van Heemst, Hermes, Hillen, Van der Hoeven, Van Hoof, Van Houwelingen, Huibers, Huys, A. de Jong, G. de Jong, M.D.Th.M. de Jong, Jorritsma-Lebbink, Jurgens, Kalsbeek-Jasperse, Kamp, Kersten, Koetje, Kohnstamm, De Kok, De Korte, Korthals, Krajenbrink, Laning-Boersema, Lankhorst, Lansink, Leerling, Leers, Leijnse, Lilipaly, Van der Linden, Linschoten, Mateman, Melkert, Middel, E. van Middelkoop, Mulder-van Dam, Netelenbos, Nijland, Van Noord, Nuis, Paulis, De Pree, Quint-Maagdenberg, Reitsma, Van Rey, Van Rijn-Vellekoop, Roosen-van Pelt, Rosenmöller, Ruigrok-Verreijt, Schartman, Scheltema-de Nie, Schimmel, Schoots, Schutte, Sipkes, Smits, Spieker, Stemerding, Swildens-Rozendaal, Tegelaar-Boonacker, E.G. Terpstra, Tommel, Van der Vaart, Valk, Ter Veer, Te Veldhuis, Vermeend, Versnel-Schmitz, Verspaget, Vliegthart, Van der Vlies, Van Vlijmen, Vos, Vreugdenhil, Vriens-Auerbach, Weisglas, Wiebenga, Willems, Witkamp-Ockels, Wolffensperger, Wolters, Ybema, Van Zijl en Zijlstra,

en de heer Hirsch Ballin, minister van Justitie, en mevrouw Ter Veld, staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid..

De **voorzitter**: Ik deel aan de Kamer mede, dat zijn ingekomen berichten van verhindering van de leden:

Aarts, wegens ziekte, ook morgen;

Hillen, wegens bezigheden elders, alleen voor de ochtendvergadering;

Van Traa en Wöltgens, wegens verblijf buitenslands;

Vos en Van der Ploeg, wegens bezigheden elders.

Deze berichten worden voor kennisgeving aangenomen.

Aan de orde is de behandeling van:
- **de brief van de minister van Justitie over Delft Instruments NV (22300-VI, nr. 26).**

De beraadslaging wordt geopend.

De heer **Rosenmöller** (Groen Links): Voorzitter! Allereerst een woord van dank aan u en aan de collega's die het mogelijk hebben gemaakt om dit debat vandaag te houden en niet vorige week. Ook dank ik voor de vriendelijke woorden die daarbij zijn gesproken.

De uitgebreide brief van de minister heeft een aantal vragen onbeantwoord gelaten en een aantal nieuwe vragen opgeroepen. Waarom is niet door het OM overwogen om met gewaarmerkte kopieën te

werken? Waarom wordt het gehele Nederlandse onderzoek stopgezet ten gunste van strafvervolging in de Verenigde Staten? Het Nederlandse onderzoek betreft drie leveringen van Delft Instruments in de periode 1988-1991. Het Amerikaanse onderzoek betreft slechts één levering. Het onderzoek had toch ook gesplitst kunnen worden? Delft Instruments maakt zelf ook een duidelijk onderscheid dienaangaande. Bent u het met mij eens dat een Nederlandse rechterlijke uitspraak over de schimmige België-route hard nodig is en door splitsing mogelijk was geworden? Deelt u de mening dat de uitweiding van de procureur-generaal overbodig is door de uitspraak van de Hoge Raad van mei 1988, dat nooit sprake kan zijn van een geldige vergunning, als de eindbestemming niet wordt gekend?

Waarom wordt gewacht met vervolging van de feitelijk leidinggevenden tot het Amerikaanse onderzoek is afgelopen? Delft Instruments heeft nu de mogelijkheid, te zorgen dat eventueel belastende stukken niet in Amerikaanse handen terechtkomen. Is de kennisgeving aan Delft Instruments zo geformuleerd dat zij definitief vrijgesteld is van strafvervolging? Waarom zijn de in beslag genomen stukken overhandigd aan Delft Instruments en niet rechtstreeks aan de Verenigde Staten? Waarom heeft de minister tijdens de mondelinge vragen van 15 oktober jl. niet meegedeeld dat de stukken op dat moment werden teruggegeven? Hoe beoordeelt de minister het feit dat de Amerikaanse boycot ten aanzien van niet-militaire goederen nu is opgeheven?

Wij zijn bepaald niet gelukkig met het beleid van het OM in dezen. De Nederlandse justitie is geweken voor

de Amerikaanse en dat komt op tal van terreinen voor. Er bestaat verdenking van overtreding van de Nederlandse wet. Wat ons betreft was het OM met gearmerkte kopieën doorgedaan. De door de minister zo vurig en overigens ook terecht bepleite normhandhaving en voorbeeldwerking delven zo het onderspit. Bovendien blijft het geharrewar rond de België-construc-tie bestaan. Daarover zou een rechterlijke uitspraak zeer welkom zijn. Juist die normhandhaving en die voorbeeldwerking maken dat de strafrechtelijke vervolging jegens de rechtspersoon niet moet worden uitgesloten. Of die ruimte er nog is, moet blijken uit de kennisgeving van het OM aan Delft Instruments. Ik wil de minister vragen om een afschrift van die kennisgeving. Los daarvan en ook los van de verdere belangenaf-weging zijn wij van mening dat onderzocht dient te worden in hoeverre door de feitelijk leidingge-venden strafbare feiten zijn ge-pleegd. Mijn vraag aan de minister is of hij die mening deelt en of hij zulks in onderzoek zou willen bevorderen.

□

De heer **Korthals** (VVD): Voorzitter! De brief van 18 november voegt eigenlijk weinig toe aan datgene wat er op 15 oktober jl. is besproken, misschien op het ene punt na, dat er wellicht na afhandeling van het Amerikaanse onderzoek nog een strafrechtelijke vervolging zal komen tegen de bestuurders. Mijn eerste vraag is dan ook: is er sprake van een kennisgeving van niet verdere vervolging aan Delft Instruments? Is dat een formeel briefje van het openbaar ministerie? Zo ja, denkt de minister dan werkelijk dat er nog een mogelijkheid bestaat om de bestuurders strafrechtelijk te vervolgen met kans op succes? Ik kan mij voorstel-len dat de rechter dan snel het openbaar ministerie niet-ontvankelijk zal verklaren.

De kern van mijn bezwaar tegen de wijze waarop het openbaar ministerie met medeweten van de minister van Justitie opereert, is dat het een belangrijke zaak in feite uit handen geeft richting Amerikaanse autoritei-ten. Ik heb daar op 15 oktober ook op gewezen. Als reden daarvoor wordt aangegeven dat Delft Instru-ments nu toch al zo zwaar gestraft wordt, de straftoemeting. Die opportuniteit vind ik niet een zaak

van het openbaar ministerie maar een werkelijke zaak van straftoeme-ting die dus is voorbehouden aan de rechter.

Ik herhaal wat ik toen gezegd heb: Nederland moet aangeven dat dit soort zaken niet tolerabel zijn. Ik vind die signaalwerking van uitermate groot belang. Nederland moet de afhandeling van dit soort zaken ook niet overlaten aan de Amerikaanse autoriteiten. Als argument daarvoor wordt gegeven dat de Amerikaanse autoriteiten de originelen willen hebben. Ik vraag mij af of de originele stukken niet aan de Amerikanen zouden kunnen worden gegeven en dat de strafvervolging in Nederland vervolgens op basis van kopieën en waarmerken zou kunnen worden ingezet.

Waarom zeg ik dit nu allemaal? Omdat ik ook bij andere dossiers al de indruk krijg dat er te vaak Amerikaanse invloeden bij de Nederlandse strafvervolging aanwezig zijn. Ik noem de Quimpo-en de Bosio-affaire; of het waar is of niet, overal lijkt er sprake te zijn van CIA- of DEA-agenten en dergelijke. Er moeten duidelijke afspraken met de Amerikaanse autoriteiten worden gemaakt. Er moeten duidelijke lijnen komen. Ik vind het dus van het allergrootste belang dat wij in zaken, waarin Nederland het voortouw behoort te nemen, ook het voortouw blijven nemen.

De heer **Gualthérie van Weezel** (CDA): Voorzitter! Ik heb toch ook van zijn fractie begrepen dat wij de nauwe samenwerking met de DEA en de CIA, zeker op het gebied van de drugsproblematiek, alleen nog maar toejuichen? Ook door zijn fractie wordt gesteld dat, waar mogelijk, de samenwerking met de justitiële autoriteiten in Amerika vergroot zou moeten worden. Zijn fractie heeft, in navolging van onze fractie, zelfs gepleit voor een landelijk opsporings-team dat juist in samenwerking met de Amerikanen opereert.

De heer **Korthals** (VVD): In de eerste plaats, de VVD-fractie heeft gepleit voor een landelijk opsporings-team. Tot dusverre heeft de CDA-fractie daar tegen gestemd. Dat zal binnenkort wel gaan veranderen. In de tweede plaats, er moet natuurlijk wel samenwerking zijn maar de leiding daaromtrent behoort bij Nederland te liggen. Wat wij nu langzaam maar zeker zien gebeuren,

is een verschuiving van de leiding van de Nederlandse vervolging en opsporing richting de Amerikaanse. Daar vind ik dit een voorbeeld van. Ik wil dit punt dus ook als signaal aangrijpen om aan te geven dat Nederland zelf in dit soort zaken de leiding behoort te nemen en de houden.

□

De heer **Van Gijzel** (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Namens mijn fractie wil ik de minister hartelijk danken voor de brief die de Kamer, overigens op haar eigen verzoek, heeft ontvangen. Deze brief zou naar aanleiding van het debat van 15 oktober inzicht moeten geven in twee cruciale vragen. De eerste vraag is: is het mogelijk en opportuun, een strafrechtelijke vervolging in te stellen tegen de feitelijk leidinggevenden van het bedrijf Delft Instruments? De tweede vraag luidt: is het mogelijk, een dergelijke strafvervolging te laten plaatsvinden aan de hand van als authentiek gearmerkte afschrif-ten?

In de laatste alinea van zijn brief stelt de minister dat na afronding van het Amerikaanse onderzoek, een strafrechtelijke vervolging tegen de feitelijk leidinggevenden nader zal worden bezien. Uit het verslag van de procureur-generaal mag worden afgeleid dat tot eventuele strafvervol-ging wordt overgegaan op grond van hetgeen vermeld wordt onder punt 2. Daaruit blijkt dat de directie van Delft Instruments zich over de voor deze leverantie benodigde vergunningen uitvoerig heeft laten voorlichten. Hieruit zou kunnen blijken dat de directie kennis droeg van en daarmee verantwoordelijk was voor een dergelijke leverantie.

Onder punt 3 van het verslag van de procureur-generaal wordt het volgende aangegeven: gezien de omstandigheid dat in redelijkheid moet worden aangenomen dat Delft Instruments meerdere malen aanvragen om een uitvoervergunning ex In- en uitvoerwet zal hebben gedaan, mag ervan worden uitge-gaan dat Delft Instruments op de hoogte is geweest van die interpreta-tie. Die interpretatie slaat op de constatering, dat bedoelde leverantie niet is geschied in overeenstemming met de In- en uitvoerwet. Voorts stelt de procureur-generaal in zijn verslag, dat in een eerdere fase de stukken slechts ter beschikking zouden

kunnen worden gesteld, indien de inhoud niet bekend zou worden gemaakt aan de Amerikaanse autoriteiten, dit om te voorkomen, dat indien de zaak in de VS eerder strafrechtelijk zou zijn afgedaan dan in Nederland, vervolging hier te lande niet meer mogelijk zou zijn. In het geval van een strafrechtelijke vervolging van de directie wordt volgens die redenering ervan uitgegaan, dat er in de VS ook een strafrechtelijke procedure was gestart tegen natuurlijke personen, in casu een of meerdere leden van de directie. Kan de minister aangeven, of dit het geval was? Indien dit namelijk niet het geval zou zijn, zou het verstrekken van de stukken aan de VS als zodanig een verder strafrechtelijk onderzoek tegen de leiding niet in de weg hebben gestaan. Op basis hiervan zou, zo lijkt het mijn fractie, een strafrechtelijke vervolging tegen de leiding niet pas dan op haar mogelijkheden en opportuniteit beoordeeld behoeven te worden, wanneer het Amerikaanse onderzoek is afgerond, maar reeds nu kunnen worden beoordeeld. Voor de feitelijke vervolging is het dan echter wel noodzakelijk over de benodigde stukken te beschikken.

Mijnheer de voorzitter! Hierbij doet zich wederom de vraag voor, of dit kan plaatsvinden op basis van als authentiek gewaarmerkte afschriften dan wel dat vervolging in de VS zou kunnen plaatsvinden op basis van kopieën. Deze laatste mogelijkheid dringt zich des te meer op, omdat de procureur-generaal in zijn verslag op drie plaatsen gewag maakt van de mogelijkheid om kopieën van de stukken naar de VS te sturen, waarbij geen rekening wordt gehouden met de eerder genoemde Amerikaanse eis, dat dit originelen zouden moeten betreffen. Ik zou hierover graag de opvatting van de minister willen vernemen.

De heer **Gualthérie van Weezel** (CDA): Mijnheer de voorzitter! De CDA-fractie wil er geen enkel misverstand over laten bestaan, dat het hier gaat om een hoogst ernstige zaak. Ze spoort niet met het Nederlandse stringente wapenexportbeleid. Veel erger: door toedoen van een Nederlands bedrijf werd de Nederlandse rechtsorde ondermijnd. Uit eigen waarneming in de VS tijdens het Golfconflict is mij gebleken, dat

een en ander in Amerika aanzienlijk meer aandacht heeft gekregen, in negatieve zin, dan de gehele Nederlandse positieve bijdrage in het Golfconflict.

Mijn fractie steunt de door de regering gevolgde lijn. De straf dreigt nu onevenredig te worden en treft op die manier onschuldige werknemers. Daarom is het van het grootste belang, dat de Amerikaanse boycot ten aanzien van Delft Instruments zo snel mogelijk wordt opgeheven. Dit alles laat onverlet dat, gezien de ernst van de zaak en ter voorkoming van herhaling in de toekomst, een duidelijk voorbeeld moet worden gesteld. Het ontslag van de directverantwoordelijken lijkt daarom onvoldoende. Er zal strafvervolging moeten volgen, zeker waar het hier gaat om een schending van de internationale rechtsorde, de hoogste vorm van criminaliteit.

Mijnheer de voorzitter! Een en ander pleit nog eens voor een gezamenlijke Europese wetgeving, zeker nu de grenzen steeds verder komen weg te vallen. Het zal derhalve steeds verleidelijker worden, ook voor het Nederlandse bedrijfsleven om naar die landen binnen Europa te gaan, waar sjoemelen het gemakkelijkste is. Heeft de minister over deze zaak contact opgenomen met de Belgische regering om althans in Benelux-verband te trachten, de mazen van het net waar mogelijk te dichtten?

De heer **Wolffensperger** (D66): Mijnheer de voorzitter! Ik wil de minister danken voor de brief met de uitvoerige motivering van de genomen opportuniteitsbeslissing. Op verzoek van mijn fractie heeft de minister die brief aan de Kamer doen toekomen.

Ik ben mij ervan bewust — het komt in de brief ook tot uitdrukking — dat hoezeer men ook de handelwijze van de onderneming veroordeelt, een consciëntieus afwegingsproces ter zake van het al dan niet in strafrechtelijke zin vervolgen noodzakelijk is. Hier is ook de vraag aan de orde, wat een strafvervolgingsproces zou toevoegen aan hetgeen reeds is gebeurd. Die afweging is in de brief uitgebreid gemotiveerd. Er restten een paar vragen. Die zijn gesteld door anderen gesteld. Ik wil mij daarbij aansluiten

en ik wacht het antwoord van de minister af.

De heer **Van Gijssel** (PvdA): U zegt dat de brief op verzoek van uw fractie is gekomen. Wij hebben er met z'n allen om verzocht, maar daar gaat het mij niet om. Met name is gevraagd of er nog strafvervolging zou moeten plaatsvinden tegen de leidinggevend. Vindt u dat de brief van de minister voldoende duidelijk maakt of zoiets alsnog zou moeten gebeuren?

De heer **Wolffensperger** (D66): Mijn enige vraag op dat punt betrof de vraag die u al hebt gesteld over die merkwaardige laatste passage uit de brief, waarin wordt vermeld dat, als het onderzoek in Amerika is afgerond, in Nederland de officier van justitie zal bezien of niet alleen de Belgische maar ook de Nederlandse verantwoordelijken kunnen worden vervolgd. Aangezien u die vraag al in welluidende bewoordingen hier over het voetlicht had gebracht, dacht ik de economie van de Kamer te dienen door deze niet nog eens te formuleren. Het was een goede vraag, mijnheer Van Gijssel.

De heer **Van Gijssel** (PvdA): Dank u wel.

Minister **Hirsch Ballin**: Mijnheer de voorzitter! Ik wil aanhaken bij wat door enkele sprekers uitdrukkelijk en door andere sprekers ongetwijfeld impliciet is gezegd over het belang van het publiekelijk manifest maken dat betrokkenheid bij ongeoorloofde wapenhandel, verschaafing van strategische goederen en dergelijke niet wordt geaccepteerd. Ik heb dat al heel nadrukkelijk gezegd in het eerste debat over deze zaak en herhaal het in dit debat. Ik hoop dat duidelijk is geworden uit het uitgebreide en grondige verslag van de procureur-generaal dat ik de Kamer heb doen toekomen, dat ook het openbaar ministerie zeer intensief met deze aangelegenheid bezig is geweest.

Wanneer het om zaken gaat die tot publieke verontwaardiging aanleiding geven in de sfeer van het op een of andere manier meewerken aan de bewapening van regimes die een gevaar zijn voor de internationale vrede, veiligheid en rechtsorde en ook wanneer het gaat om verdenkin-

gen van dat soort feiten ontslaat dat, zoals de heer Wolffensperger zeer terecht accentueerde, justitie niet van haar verplichting tot consciëntieuze beoordeling van een concreet geval en tot fairness in de strafverdeling. Dit wordt in het rapport van de procureur-generaal ook op een aantal punten naar voren gebracht. Ik denk dat er weinig misverstand over kan bestaan hoe zwaar in Nederland en elders aan dit soort zaken wordt getild. Zonder dat wij zelf sprongen maken die wij niet horen te maken van verdenking naar veroordeling wil ik constateren dat, wat ook precies de feitenvaststelling door de strafrechter zal worden of zou zijn geworden, de kwesties van de warmtebeeldapparatuur, de nachtkijkers en dergelijke Delft Instruments duur te staan zijn gekomen. Het is volstrekt duidelijk geworden bij de leiding, de aandeelhouders en de werknemers van Delft Instruments hoe zwaar aan dit soort zaken wordt getild. De gevolgen die men feitelijk heeft ondervonden, zijn bijzonder ingrijpend.

In de dagen dat wij voor het eerst hierover van gedachten wisselden kreeg ik een brief van het provinciaal bestuur van Drenthe — die brief had overigens een geheel andere aanleiding — waarin ernstige zorg werd uitgesproken over de werkgelegenheidsontwikkeling in Drenthe. Ik kreeg die brief in verband met de kwesties die spelen bij het personeelsbeleid gevangeniswezen. Er werd ook in vermeld welke andere slagen de werkgelegenheid in Drenthe te incasseren had gehad. Daarbij werd met name gewezen op Delft Instruments. Wat de Amerikaanse maatregelen betreft, is de "temporary denial order" ten aanzien van de civiele leveranties door Delft Instruments nu beëindigd. Die ten aanzien van andere leveranties hangt nog in de Verenigde Staten. Het strafrechtelijk onderzoek daar kan nu verdergaan, nu wij de documenten hebben vrijgegeven die nodig zijn. Ik kom straks terug op de vragen die over de kopieën zijn gesteld. Maar het leek mij toch van belang om dit alles voorop te stellen, omdat geldt wat hier door sprekers in de Kamer naar voren is gebracht: aan de ene kant moet het volstrekt duidelijk zijn dat het hier gaat om zaken, in ieder geval om verdenkingen van ernstige aard. Wij in Nederland accepteren niet betrokkenheid bij ongeoorloofde handel in dit soort goederen. Het is

niet aan mij om een oordeel te geven uit een oogpunt van bewezen zijn van verdenkingen. Het is niet aan mij om een oordeel te geven over de passende straftoemeting. Maar dat de Nederlandse en de internationale samenleving hier zwaar aan tillen, is duidelijk geworden. Aan de andere kant onderstreep ik wat de heer Wolffensperger zei, namelijk dat dit alles justitie niet ontslaat van haar verplichtingen tot een consciëntieuze en faire beoordeling in het individuele geval.

Daarbij speelt trouwens ook de vraag wat precies te verwachten zou zijn geweest van de alternatieven die er waren voor het openbaar ministerie. Wat zou er te verwachten zijn geweest op het punt van de België-route, wat zou er te verwachten zijn geweest op het punt van de straftoemeting, nadat op andere wijze nadeel verbonden is geweest aan wat zich hier heeft afgespeeld. De procureur-generaal heeft duidelijk gemaakt dat dat in de overwegingen van het openbaar ministerie ook een punt was. Ik behoef dat niet te herhalen, maar ik wil er wel aan herinneren dat het feit dat een vervolging wordt doorgezet op zichzelf nog niet betekent dat er een straf zal worden opgelegd die feitelijk het karakter heeft van een heldere normbevestiging. Dat hangt ook van andere factoren af en dat hoort ook van andere factoren af te hangen. Wij vinden het belangrijk dat er in dit soort zaken door justitie wordt opgetreden, justitie heeft er ook heel veel aandacht aan besteed. Maar onze strafrechtspleging werkt gelukkig niet zo dat wij, ongeacht wat er verder in het proces blijkt, tot een zware straf komen om maar een voorbeeld te stellen. Dat is ook door niemand bepleit in deze Kamer, laat daarover geen misverstand ontstaan. Maar ik wil daar wel even nadrukkelijk aan herinneren, omdat in die consciëntieuze afweging van het openbaar ministerie, waarvan de procureur-generaal verslag heeft gedaan, mede betrokken zijn de vooruitzichten van de strafvervolging wanneer die was doorgezet in vergelijking met de andere punten die in deze zaak spelen, zoals de Amerikaanse strafvervolging.

De heer **Rosenmöller** (Groen Links): Voorzitter! Dat is toch een zaak van de rechter? Nu krijg ik een beetje het idee dat het openbaar ministerie op de stoel van de rechter gaat zitten.

Minister **Hirsch Ballin**: Nee, wij moeten niet op de stoel van de rechter gaan zitten en het openbaar ministerie ook niet. Maar het openbaar ministerie maakt in deze zaak, net als in andere zaken, een inschatting. Daarom hebben wij ook het openbaar ministerie georganiseerd als een professionele dienst die eigen, aan de wet ontleende bevoegdheden heeft, waar een mogelijkheid voor de minister van Justitie bestaat om op grond van artikel 5 RO aanwijzingen te geven wanneer dat nodig is uit een oogpunt van algemeen rechtshandavingsbeleid. Maar het algemene inzicht is wel dat een minister van Justitie niet de opstelling behoort te kiezen van de centrale dienst die centraal de individuele strafzaken gaat besturen. Het OM is opgezet met eigen aan de wet ontleende bevoegdheden — een professionele dienst — juist om ervoor te zorgen dat het OM de vooruitzichten in een strafproces kan inschatten. Onlangs is bij de behandeling van de begroting van Justitie hier in de Kamer nog door de heer Wolffensperger, de heer Jurgens en anderen uitdrukkelijk gewezen op die positie van het OM.

De heer **Gualthérie van Weezel** (CDA): Er is hier een bijzonder element in het spel, namelijk dat de internationale rechtsorde hiermee is ondermijnd. De internationale rechtsorde is gebaseerd op uitspraken van de Veiligheidsraad. De vraag is, of de Nederlandse overheid zich kan permitteren niet tot vervolging over te gaan indien de internationale rechtsorde door een Nederlands bedrijf in gevaar is gebracht, wat in dit geval zo is.

Minister **Hirsch Ballin**: Die situatie heeft zich niet voorgedaan. Daarvan zou sprake geweest zijn als de Nederlandse overheid in casu het OM had gezegd: dit is een zaak die wij niet interessant vinden, niet belangrijk vinden etcetera. Ik hoop dat uit het verslag van de procureur-generaal is gebleken hoe intensief het OM hiermee bezig is geweest en ook verder de zaak zal volgen. Dat betreft hetgeen er nog te doen staat nadat de Amerikaanse zaak is afgewerkt.

De heer **Rosenmöller** (Groen Links): Hoe kan de minister nu zeggen, dat dat niet aan de orde is. De procureur-generaal zegt immers in zijn verslag

Hirsch Ballin

dat er met betrekking tot de verdenkingen nog geen enkele aanleiding is om in welke zin dan ook definitief vast te stellen dat daarvoor voldoende bewijzen gevonden kunnen worden en dat er ook geen aanwijzing is dat daarvoor onvoldoende bewijzen gevonden kunnen worden. Het onderzoek was lopende en in het kader van een belangenafweging is het onderzoek stopgezet.

Minister Hirsch Ballin: Het onderzoek was lopende. Het zicht op het onderwerp was natuurlijk bepaald niet nul op het moment dat het OM deze alternatieven afwoog. Integendeel, de complicatie met België, de behoefte aan de beschikbaarheid van bewijsmateriaal hier en in de VS, etcetera, al deze factoren hebben daarbij een rol gespeeld. Het hangt natuurlijk nauw samen met de vraag: of er met gebruikmaking van de kopieën parallel wat gedaan had kunnen worden in Nederland en in de Verenigde Staten. Daarop wilde ik nog even ingaan.

De heer Rosenmöller (Groen Links): In hoofdstuk 1 van het desbetreffende verslag zegt de procureur-generaal dat er geen sprake was van een inmiddels voltooid onderzoek waaruit bijvoorbeeld onvoldoende bewijsmateriaal naar voren was gekomen.

Minister Hirsch Ballin: Precies, dan was er sprake geweest van een andere situatie en waren andere vragen überhaupt niet meer aan de orde gekomen.

De heer Rosenmöller (Groen Links): Uiteraard. De minister concludeert dat, als deze situatie zich niet had voorgedaan, al die andere vragen niet aan de orde waren geweest. Het omgekeerde geldt echter ook. Als wij deze opmerking van de procureur-generaal combineren met de ernst die de minister over deze verdenking uitspreekt, kan de minister bijvoorbeeld niet als antwoord op de vraag van collega Van Weezel zeggen, dat schending van de internationale rechtsorde niet heeft plaatsgevonden.

Minister Hirsch Ballin: Ik heb zorgvuldig geprobeerd mij te onthouden van oordelen die een minister van Justitie niet hoort te geven in onze strafordening. Toen ik sprak over de ernst van de zaken waarop de verdenking betrekking

had, bedoelde ik daarmee niet een oordeel te geven. Ik begrijp dat het verstaan kan worden in termen van de mate waarin bewijskracht is opgebouwd of iets dergelijks. Ik bedoelde te zeggen, dat wij het type feiten waarop de verdenking betrekking had, ernstig dienden te nemen. Dat bedoelde ik. Ik geef hier geen inschattingen over bewijskracht of dergelijke in een strafzaak. Dat hoort hier ook niet te gebeuren.

De heer Korthals (VVD): Wij zijn het erover eens dat het een ernstige zaak betreft. De minister van Justitie geeft aan dat de ernst blijkt uit het feit dat het OM er zo hard aan gewerkt heeft. Ik vind dat sommige zaken tot het einde toe vervolgd moeten worden en aan de rechter moeten worden voorgelegd. Dit is in feite zo'n zaak. Dan kun je niet zeggen: de opportuniteit brengt met zich, omdat de straftoemeting weleens heel gering kan zijn, dat deze zaken halverwege niet verder meer worden vervolgd. Daar gaat het in feite om.

Minister Hirsch Ballin: Voorzitter! Dan moet ik de heer Korthals toch even aanspreken op zijn vakkennis als jurist, advocaat en procureur. Daarna wil ik graag verder gaan met de kwestie van de kopieën, want het is ook van belang om de feitelijk achterliggende vraag van de heer Korthals te beantwoorden. Hij stelde: dit is te ernstig om de vervolging om overwegingen van opportuniteit te beëindigen. De heer Korthals weet natuurlijk even goed als ik dat opportuniteit een juridische vakterm is in dit soort zaken, die bepaald niet de klank heeft of mag krijgen van een opportunistische beslissing of iets dergelijks. Opportuniteit is gewoon de term waarmee wordt aangeduid de situatie waarin het openbaar ministerie geen aanleiding ziet tot verdere vervolgingsactiviteiten op grond van een belangenafweging en een inschatting van het verdere verloop van de procedure, indien die wordt voortgezet. Ik heb er behoefte aan om dat even te preciseren. Het woord "opportuniteit", ook uit de mond van de heer Korthals, kan gemakkelijk worden misverstaan in een debat als het onderhavige.

De heer Gualthérie van Weezel (CDA): Dus de conclusie kan getrokken worden dat, waar de internationale rechtsorde in het spel

is, ook het opportuniteitsbeginsel van toepassing is?

Minister Hirsch Ballin: Uiteraard.

De heer Gualthérie van Weezel (CDA): Maar de schending van de internationale rechtsorde is in feite de zwaarste schending die er überhaupt is. Uitspraken van de Veiligheidsraad gaan wat werking betreft boven de Nederlandse Grondwet, zoals de minister bekend zal zijn. Die kunnen er zelfs in bepaalde gevallen van afwijken. Mijn vraag is of deze zaak ook als zodanig in het buitenland wordt bekeken.

Minister Hirsch Ballin: De vraag of er een opportuniteits- of legaliteitsbeginsel wordt gehanteerd, wordt bepaald door de nationale strafvordering. Maar ook als er een legaliteitsbeginsel geldt, heeft elke nationale instantie — ook als het gaat om feiten die strafbaar zijn gesteld ter uitvoering van volkenrechtelijke verplichtingen — de eigen verplichting om te beoordelen hoe de bewijskracht is van het aanwezige materiaal. Het gaat dus om de vraag of er een grond is tot het in het concrete geval instellen van een strafvervolgning. Met de manier waarop het openbaar ministerie deze zaak heeft behandeld, is naar mijn overtuiging volledig voldaan aan wat er in de internationale verhoudingen van Nederland mag worden verwacht. De beschuldigingen ten aanzien van Delft Instruments zijn bepaald niet licht opgevat. Dat blijkt uit de hele gang van zaken, uit het onderzoek dat is gepleegd. Dat onderzoek is ook geruime tijd doorgezet, hoewel het openbaar ministerie wist dat vanwege de werkgelegenheid en de onmogelijkheid om documenten te verschaffen, de nood hoog aan het stijgen was. Op een gegeven moment was er geen mogelijkheid meer aanwezig tot verder uitstel. Toen heeft het openbaar ministerie over de alternatieven een beslissing genomen.

De heer Van Gijzel (PvdA): Voorzitter! De minister geeft twee keer het argument van de werkgelegenheid. Dat lijkt mij in dit kader niet de juiste argumentatie. Misschien kan de minister daarop nog een nadere toelichting geven? Ik neem aan dat het opportuniteitsbeginsel hier is toegepast op basis van de eventuele straf die uiteindelijk kan worden

opgelegd, dit in verhouding met de schade die het bedrijf reeds had geleden. Maar werkgelegenheid als zodanig kan toch nooit een argument zijn om af te zien van strafvervolgning?

Minister **Hirsch Ballin**: Ik moet verwijzen naar wat het openbaar ministerie heeft gezegd over de ernst van de gevolgen die zich voordeden ten opzichte van Delft Instruments. Daarbij gaat het ook om de maatschappelijke gevolgen voor degene tegen wie het onderzoek loopt. Dan gaat het om een bedrijf waarvan ook werknemers deel uitmaken.

De heer **Rosenmöller** (Groen Links): Voorzitter! De minister haalt wederom de ernst van de zaak aan. Hij brengt die ook in relatie met de activiteiten die het openbaar ministerie in de afgelopen maanden ten toon gespreid heeft. Als dat gecombineerd wordt met het verzoek van de Amerikanen om de originele stukken, waarom heeft er dan geen splitsing van het onderzoek plaatsgevonden? Het Amerikaanse onderzoek was beperkter en het onderzoek van het openbaar ministerie uitgebreider. Waarom heeft men er aan de ene kant niet voor gekozen om in ieder geval tegemoet te komen aan datgene wat de Amerikanen wilden? Waarom werd aan de andere kant door het openbaar ministerie het onderzoek naar recidivistische levering van warmtebeeldapparatuur en valsheid in geschrift en dergelijke voortgezet? Dat zou toch een zeer goed te bewandelen weg geweest zijn?

Minister **Hirsch Ballin**: Voorzitter! Ik kan nu het beste ingaan op de vraag of een gelijktijdige vervolging in de Verenigde Staten en in Nederland mogelijk geweest zou zijn. De aanwezige portie bewijsmateriaal bij het openbaar ministerie had dan op twee plaatsen tegelijk gebruikt moeten kunnen worden. Ik verwijs in dit verband naar bladzijde 2 van het verslag van de procureur-generaal. Daar wordt vermeld dat de rechter-commissaris de stukken alleen op verzoek van Delfts Instruments ter beschikking heeft willen stellen, op voorwaarde dat de inhoud niet bekend gemaakt zou worden aan de Amerikaanse autoriteiten. Dat zou uiteraard ook hebben gegolden voor gewaarmerkte kopieën van dezelfde stukken. Het omgekeerde zou ook gekund hebben. Het zou dan ook

geen verschil hebben uitgemaakt of de originelen behouden konden worden als de gewaarmerkte kopieën verstrekt waren. Het tweede onderdeel waar ik naar wil verwijzen is optie D, onderaan op bladzijde 7 van het verslag van de procureur-generaal. Het strafrechtelijk aanpakken van de bestuurders zou met zich mee brengen dat het onderzoek naar de strafbare gedragingen van Delft Instruments in Nederland zou dienen te worden voortgezet. De officier van justitie heeft er toen van afgezien, stappen te ondernemen om op dit moment tegen die bestuurders een gerechtelijk vooronderzoek te vorderen. Dat kan later anders komen te liggen. Dat is aangegeven in het verslag van de procureur-generaal. Dat geldt uiteraard ook voor een onderzoek ten aanzien van de bestuurders op basis van kopieën van de stukken die voor het onderzoek in de Verenigde Staten nodig waren.

De heer **Van Gijzel** (PvdA): Voorzitter! Loopt er een strafrechtelijk onderzoek naar de leiding van Delfts Instruments in Amerika?

Minister **Hirsch Ballin**: Neen.

De heer **Van Gijzel** (PvdA): Maar dan geldt de vergelijking die u gemaakt heeft toch ook niet?

Minister **Hirsch Ballin**: Ik kan niet met zekerheid uitspraken doen over de vraag of er ook een onderzoek ten aanzien van de leiding loopt. Ik moet mijn neen van zojuist corrigeren, voorzitter, het is ons niet bekend hoe dat precies is ingericht.

De heer **Van Gijzel** (PvdA): Voorzitter! Maar dat is wel een punt waar de Kamer de vorige keer naar aanleiding van het debat op 15 oktober uitdrukkelijk om gevraagd heeft. De Kamer heeft toen gevraagd of de minister overweegt om tot strafrechtelijke vervolging tegen de leiding over te gaan. Hij zou nagaan of dat zou kunnen. De minister zou de Kamer hierover een brief doen toekomen.

Minister **Hirsch Ballin**: Precies.

De heer **Van Gijzel** (PvdA): Nu kunnen wij uit de brief afleiden dat er twee elementen zijn waarom om dit moment niet zou kunnen. Een element is dat er al strafrechtelijke vervolging in Amerika plaatsvindt.

Hier te lande kan men dus niet meer vervolgen. Dat geldt waarschijnlijk niet in het geval van de leiding van Delft Instruments. Het tweede element is de vraag of dit zou kunnen gebeuren op basis van gewaarmerkte kopieën. Beide elementen lijken nu zo te liggen dat dit op zich een strafvervolgning van de leiding van Delft Instruments niet in de weg hoeft te staan.

Minister **Hirsch Ballin**: Ik heb zojuist niet alleen verwezen naar de passage op bladzijde 2 maar ook naar de passage, onderaan bladzijde 7. Misschien ben ik niet duidelijk geweest, voorzitter! Wat het strafrechtelijk aanpakken van de bestuurders betreft, schrijft de procureur-generaal dat dit in feite met zich mee zou brengen, het onderzoek naar de strafbare gedragingen van Delft Instruments in Nederland voort te zetten. Dat zou op gespannen voet staan met het beginsel dat nu net ten grondslag lag — u moet die twee passages uiteraard ook in hun samenhang zien — aan het standpunt van de rechter dat die stukken niet aan de Amerikaanse autoriteiten behoorden te worden gegeven zolang het Nederlandse onderzoek nog loopt. Anders gezegd: we kunnen hier wel een truc bedenken om er dan toch mee door te gaan, maar daarmee wordt het beginsel zoals dat door de rechter is opgevat toen het verzoek om die stukken aan de orde kwam, niet ontkracht.

De heer **Korthals** (VVD): Mijnheer de voorzitter! Nu wordt mijn vraag relevanter, ook wat betreft de kennisgeving dat niet tot verdere vervolging wordt overgegaan. Is die kennisgeving uitgegaan naar Delft Instruments?

Minister **Hirsch Ballin**: Het openbaar ministerie heeft eenduidig aangegeven dat de rechtspersoon niet verder zal worden vervolgd. Dat leidt dus tot niet-ontvankelijkheid, behoudens nieuwe bezwaren in de zin van artikel 255 Wetboek van Strafvordering. De vervolging van de feitelijk leidinggevenden is dus in beginsel nog open. Daarvoor geldt wat aan het slot van het verslag van de procureur-generaal staat.

De heer **Van Gijzel** (PvdA): Precies! Maar als u dan overweegt dat u de directie al dan niet zou willen

Hirsch Ballin

vervolgen, dan geldt toch precies dezelfde argumentatie als u daarnet gegeven heeft? Die argumentatie is dan toch ook niet valide? De directie kan dan alsnog vervolgd worden. Wat onderaan bladzijde 7 wordt gezegd, geldt dan klaarblijkelijk niet meer. Ik vraag de minister of hij strafrechtelijk gesproken een onderscheid maakt tussen vervolging van de natuurlijke personen en vervolging van de rechtspersoon? Of ziet hij dit als één en ondeelbaar?

Minister Hirsch Ballin: Nee, dat onderscheid wordt gemaakt, ook door de procureur-generaal.

De heer Van Gijzel (PvdA): Maar dan kunt u toch een onderzoek naar de natuurlijke personen continueren?

Minister Hirsch Ballin: De vraag is: nu of later? Wat "nu" betreft, is het verslag van de procureur-generaal duidelijk. Ik begrijp de positie van de heer Van Gijzel niet goed.

De heer Van Gijzel (PvdA): Wat belet u om op dit moment een strafrechtelijke vervolging van natuurlijke personen te continueren?

Minister Hirsch Ballin: Dat staat onderaan bladzijde 7 en bovenaan bladzijde 8. Het zou een achterdeur zijn om te ontkomen aan het obstakel dat op bladzijde 2 is besproken.

De heer Rosenmöller (Groen Links): Het is van tweeën één. Als er een directe relatie wordt gelegd tussen strafvervolging van de feitelijk leidinggevend en de rechtspersoon, is op het moment dat er een kennisgeving is aan de rechtspersoon dat niet tot strafvervolging wordt overgegaan, min of meer automatisch gezegd dat de feitelijk leidinggevend niet zullen worden vervolgd. Dat is mijn simpele logica, niet gehinderd door enige juridische kennis. Met een beetje logica kom je een heel eind. Er is echter wel onderscheid gemaakt tussen het stoppen met strafvervolging van de rechtspersoon en het openlaten van de mogelijkheid om na afronding van het Amerikaanse onderzoek de feitelijk leidinggevend te vervolgen. Nogmaals, het is van tweeën één. Ik kies voor de optie dat per ommegaande tot strafvervolging van de feitelijk leidinggevend moet kunnen worden overgegaan.

Minister Hirsch Ballin: Het openbaar ministerie heeft een vervolging van de bestuurders van de rechtspersoon nu afgewezen, omdat dat zou betekenen dat langs een achterdeur wordt gedaan wat juist niet de bedoeling was: hetzelfde onderzoek met dezelfde stukken op twee plaatsen tegelijk uitvoeren.

Wat gebeurt er later? Kunnen dan de bestuurders van de rechtspersoon worden vervolgd? In antwoord op de vraag naar de inhoud van de kennisgeving van niet verdere vervolging heb ik gezegd dat het hierbij gaat om de rechtspersoon en niet om de bestuurders. Dat betekent dat die mogelijkheid in beginsel openstaat. Omgekeerd betekent dat niet dat er geen enkel beletsel, obstakel of tegenargument kan zijn tegen een latere vervolging hier van de rechtspersoon. Dat hangt uiteraard ook af van de manier waarop de zaak in de Verenigde Staten wordt afgedaan. Het hangt ook af van de inschatting van de kans op een succesvolle veroordeling. Het hangt er ten slotte van af hoe, mede aan de hand van de afdoening in de Verenigde Staten, het principe van artikel 68 van het Wetboek van Strafrecht wordt ingeschat. Juridisch is de werking van een kennisgeving van niet verdere vervolging beperkt tot degene aan wie die kennisgeving is geadresseerd. Dat is de rechtspersoon.

De heer Van Gijzel (PvdA): De minister gebruikt met name het punt dat onderaan pagina 7 staat, namelijk dat eventueel rechtsvervolging tegen de rechtspersoon in het geding is. Daarvan heeft de minister gezegd dat er spijt heeft plaatsgevonden. Die kwestie is dus geseponeerd. Rechtsvervolging van de rechtspersoon is dus niet meer aan de orde. Het argument van het voorkomen op dit moment van de vervolging van natuurlijke personen is dan toch niet meer valide?

Minister Hirsch Ballin: Dan moet weer een onderscheid worden gemaakt tussen de beslissing nu en de beslissing straks, nadat in de Verenigde Staten hetzij een veroordeling heeft plaatsgevonden, hetzij juist niet. De werking van de kennisgeving van niet verdere vervolging geldt ten aanzien van de rechtspersoon.

De heer Korthals (VVD): Bij dit soort

belangrijke zaken behoort de leiding van opsporing en onderzoek primair bij de Nederlandse justitiële autoriteiten te liggen en niet bij de Amerikaanse. Is de minister dat met mij eens?

Minister Hirsch Ballin: Ik ben dat met de heer Korthals eens. Dat blijkt ook uit de activiteiten die het openbaar ministerie feitelijk heeft ondernomen. Het waren de zeer bijzondere omstandigheden van deze strafzaak, die ertoe hebben geleid dat het openbaar ministerie zo heeft beslist. Met het uitgangspunt van de heer Korthals ben ik het volstrekt eens.

De heer Gualthérie van Weezel (CDA): Het gaat hier om een van de de hoogste vormen van criminaliteit, namelijk een schending van de internationale rechtsorde. Met het oog op de Europese eenwording in 1992 gaan bedrijven in de toekomst naar die landen binnen Europa toe — wat men ook van dit Europa vindt — waar je het gemakkelijkste kunt knoeien en sjoemelen. Wij weten dat de zaken in België wellicht wat pragmatischer benaderd worden dan in Nederland. Heeft de minister, vanwege de ernst van de zaak, al contact opgenomen met zijn Belgische collega om ervoor te zorgen dat dit soort zaken in de toekomst niet meer kunnen plaatsvinden vanuit België?

Minister Hirsch Ballin: De België-route is er één die inderdaad niet mag bestaan. De staatssecretaris van Economische Zaken moet deze bepalingen overigens uitvoeren. Ik weet dat zij en haar medewerkers al veel aandacht hebben besteed aan het probleem van de België-route. Daarbij is ook met België contact geweest, naar ik aanneem. Wij zullen dat voor alle zekerheid nog even verifiëren, maar ik kan mij dat moeilijk anders voorstellen. Voor zover er nog enige onduidelijkheid mocht bestaan in de relatie tot België, zullen wij die in ieder geval wegnemen.

De heer Gualthérie van Weezel (CDA): In verband met de federalisering in België moet men zowel met de nationale ministers van justitie en economische zaken contact opnemen, als met de Vlamingen en de Walen, want de wapenexport is

blijkbaar nu ook een zaak van Wallonië en Vlaanderen.

Minister **Hirsch Ballin**: De ministers van economische zaken zijn verantwoordelijk voor de afgifte van de vergunningen. Ik zal met nadruk verifiëren dat het contact zowel met de nationale staat van België als met de relevante landsdelen heeft plaatsgevonden.

□

De heer **Rosenmöller** (Groen Links): Voorzitter! Ik dank de minister voor zijn antwoorden. Kan op mijn vragen uit eerste termijn die nog niet zijn beantwoord, schriftelijk gereageerd worden? Ik ben zeer benieuwd naar het nadere antwoord van de minister op de vraag of in het Amerikaanse onderzoek de feitelijk leidinggevend strafrechtelijk vervolgd kunnen worden, dan wel of zij op andere wijze in dat onderzoek betrokken worden. Dit is een cruciale vraag en de minister is op dit punt niet duidelijk geweest.

Het rapport van de procureur-generaal en de daarin opgenomen afweging is mij nog niet helemaal helder. De minister heeft mij er nog niet van kunnen overtuigen dat de feitelijk leidinggevend niet moeten worden vervolgd. Ik wijs op de ernst van de zaak en op de bezorgdheid die breed in de Kamer leeft. Ik leg de Kamer daarom de volgende uitspraak voor.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende, dat het OM heeft afgezien van strafvervolgning van Delft Instruments NV;

van mening, dat het hier om een ernstige zaak gaat;

constaterende, dat de feitelijk leidinggevend als natuurlijke personen in het gerechtelijk vooronderzoek nog niet als verdachten waren aangemerkt;

verzoekt de regering te bevorderen dat alsnog wordt onderzocht in hoeverre strafbare feiten zijn gepleegd door de feitelijk leidinggevend van Delft Instruments NV,

zulks onafhankelijk van de ontwikkelingen van het Amerikaanse onderzoek,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Rosenmöller. Naar mij blijkt, wordt zij voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 28 (22300-VI).

□

Minister **Hirsch Ballin**: Voorzitter! Ik meen dat ik de vragen van de heer Rosenmöller heb beantwoord, voor zover dat op dit moment mogelijk is. Als het Amerikaanse onderzoek is afgerond, zullen wij de Kamer graag informeren over de nadere beslissing van het openbaar ministerie ten aanzien van de leidinggevend.

Over de motie maak ik een opmerking van algemene aard, die betrekking heeft op de wijze waarop wij omgaan met de vervolgingsbeslissingen in individuele zaken. Zonder voorbehoud en vanzelfsprekend heb ik de Kamer alle gevraagde inlichtingen verschaft inzake het handelen van het OM in deze aangelegenheid. Ik heb dat met de grootst mogelijke nauwkeurigheid gedaan door overlegging van het rapport van de procureur-generaal ter zake. Uiteraard ben ik beschikbaar om ter verantwoording te worden geroepen, als het gaat om het al dan niet gebruiken van de bevoegdheid op grond van artikel 5 RO. Deze bevoegdheid behoort alleen te worden gebruikt als dat nodig is op grond van overwegingen van algemeen opsporings- en vervolgingsbeleid. Om het neutraal te formuleren, merk ik op dat het een merkwaardig element zou brengen in de verhouding tussen de politiek verantwoordelijke organen en het OM, wanneer in een individuele zaak per motie de wenselijkheid van een nader onderzoek wordt uitgesproken. Ik begrijp de overwegingen, de zorg en de motieven van de heer Rosenmöller heel goed, maar om genoemde reden is een dergelijke motie niet de juiste weg.

De heer **Rosenmöller** (Groen Links): Voorzitter! Als ik dagelijks of wekelijks een motie met een dergelijke strekking zou indienen, heeft de minister gelijk. Hij raakt met zijn opmerking een punt waarover ook wij gedacht hebben bij de

formulering van de motie. Ik heb daar uitgebreid met juristen over gesproken. Ik meen echter dat deze motie past in de verhouding tussen politiek en OM. Ik voeg hieraan toe dat dit specifiek is ingegeven door de, ook door u onderkende, ernst van de zaak. Hier wil ik het op dit moment bij laten.

De heer **Van Gijzel** (PvdA): Voorzitter! De minister heeft zojuist gezegd dat na afronding van het onderzoek in de VS eventueel een strafvervolgning van de leidinggevend in Nederland overwogen wordt. Wij hebben hier uitvoerig over gesproken. De redenering van de minister is dat dit nu niet mogelijk is, omdat dit ook leidt tot strafvervolgning van de rechtspersoon. Ik heb hiertegen ingebracht dat hierover reeds een sepot is uitgesproken, zodat dit niet aan de orde is. Op grond hiervan behoud ik mij het recht voor, hierover mijn fractie nog te raadplegen.

De heer **Wolffensperger** (D66): Wil de minister toezeggen dat hij na afloop van de Amerikaanse zaak de beslissing van het openbaar ministerie aan de Kamer doet toekomen? Hij zei dat hij dit zou kunnen doen, maar ik zou het graag willen.

Minister **Hirsch Ballin**: Voorzitter! Ik dacht dat ik duidelijk was geweest, maar ik wil dit graag uitdrukkelijk bevestigen.

De beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: Ik stel voor, morgen te stemmen over de motie.

Daartoe wordt besloten.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Wijziging van de Ziektewet, de Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering, de Algemene Arbeidsongeschiktheidswet en enkele andere wetten in verband met maatregelen ter vermindering van het ziekteverzuim, beperking van langdurige arbeidsongeschiktheid en bevordering van de arbeidsmarktkansen van arbeidsongeschikten, herschikking van bevoegdheden in de Ziektewet, alsmede enkele technische aanpassingen (terugdringing**

**arbeidsongeschiktheidsvolume)
(22228).**

(Zie vergadering van 2 december 1991.)

De algemene beraadslaging wordt hervat.

□

Staatssecretaris **Ter Veld**: (PvdA): Voorzitter! Ik wil graag beginnen met mijn dank uit te spreken jegens de Kamer. Ik doe dit niet alleen omdat de bijdrage uit de verschillende fracties in eerste termijn een uiterst interessante discussie opleverde, maar ook omdat door alle teksten heen een aantal complimenten te beluisteren waren. Dat is voor een staatssecretaris ook nooit weg! Maar mijn dank geldt vooral de grondige en snelle wijze waarop de Kamer zich van haar taak heeft gekwetend bij het geven van een kritische beschouwing over wat er op tafel ligt.

Voorzitter! Ik zal hier eerst in algemene zin op reageren en vervolgens zal ik het wetsvoorstel inhoudelijk behandelen. Vele sprekers hebben zich uitgelaten over het tijdschema met betrekking tot het volumebeleid. Mevrouw Schimmel vindt het te laat. Ook de heer Linschoten vond het te laat, maar dit sloeg niet zozeer op mij maar meer op mijn voorganger, die naar zijn oordeel het wetsvoorstel allang had moeten indienen. Ik had zelf ook graag gezien dat het wetsvoorstel tot terugdringing van het arbeidsongeschiktheidsvolume op een veel eerder moment was ingediend. Eerlijk gezegd had ik het graag als kamerlid met mijn voorganger besproken. Helaas, het heeft niet zo mogen zijn.

Ik vind in dit verband de opmerking van de heer Schutte over de overlegcultuur zeer treffend. Ik vraag mij zelf bij wetgeving ook wel eens af, wanneer ik via de Sociaal-economische raad, de Emancipatieraad, de Voorlopige raad voor het ouderenbeleid, de Raad voor het jeugdbeleid, de commissie-Kortman en de ministerraad uiteindelijk met een wetsvoorstel naar de Sociale verzekeringsraad en de Raad van State ga, of de overlegcultuur in Nederland niet wat te ver is uitgegroeid. Misschien zou dit een heroverwegingsronde waard zijn, niet in de traditionele zin maar in praktische zin.

De serie wetsvoorstellen — want

wij zijn bezig met het terugdringen van het arbeidsongeschiktheidsvolume — bestaat uit drie wetsvoorstellen plus het wetsvoorstel Herziening uitvoeringsorganisatie sociale verzekeringen. Het tweede wetsvoorstel in de reeks — ik heb dat terugdringing ziekteverzuim genoemd — ligt, zoals bekend, bij de Sociale verzekeringsraad en is naar de Raad van State gezonden. Ik verwacht zeer binnenkort te vernemen wanneer de Sociale verzekeringsraad zijn advies uitbrengt, daarmee ook het werk van de Raad van State vergemakkelijkend. Ik hoop het derde voorstel, dat gaat over passende arbeid en de structuur van de WAO — je kunt ook zeggen: de uitkeringsverlaging — nog dit jaar aan de ministerraad te kunnen voorleggen. Alsdan zal het naar de Sociale verzekeringsraad en de Raad van State worden gezonden. Het concept-wetsvoorstel inzake de uitvoeringsorganisatie sociale verzekering hoop ik in januari via de ministerraad — het voorontwerp is al in de SER en de SVR besproken — naar de Raad van State te kunnen sturen. Ik hoop dat alle wetsvoorstellen de Kamer snel kunnen bereiken.

Voorzitter! De bijdrage van mevrouw Brouwer was interessant. Ik dacht gisteren — bij de Sociale raad in Brussel — voortdurend: is het eigenlijk geen paradox. Werken als zodanig — ook gisteren spraken wij over arbeidstijden — kan ziekmaken-de effecten hebben, zeker als het te lang duurt. Tegelijkertijd is het opvallend — ik verwijs daarvoor naar een enorm aantal bijdragen die onlangs door de WRR zijn gebundeld over sociaal-economische klasse en ziekte — dat juist mensen die geen werk hebben een groot gezondheidsrisico lopen. Een volgende invalshoek van mevrouw Brouwer was de toegang tot de arbeidsmarkt, die vaak afhankelijk is van de gezondheid van betrokkene. In die zin lijkt het wel een soort vicieuze cirkel: om te kunnen werken moet je gezond zijn; je kunt van je werk ziek worden en als je, zonder werk, van een uitkering leeft, is dat als zodanig ook weer ziekmakend.

Het gehele overheidsbeleid — en dat mogen wij ook van de sociale partners verwachten — moet er dan ook op gericht zijn om enerzijds de arbeidsmarkt toegankelijk te maken en te houden, ook voor mensen die op grond van hun gezondheid minder grote kansen hebben. Ik kom daar bij

de discussie over de selectie nog op terug. Anderzijds moet ervoor gezorgd worden dat, als mensen aan arbeid deelnemen, zij dat onder zo gezond en veilig mogelijke omstandigheden kunnen doen, opdat de arbeid op zichzelf niet zal bijdragen tot een eventuele arbeidsongeschiktheid. In dat kader moet ook dit wetsvoorstel worden gezien. Of het noodzakelijk is om de arbeidsduur in Nederland nog op een generieke wijze verder te verkorten, lijkt mij niet zo vanzelfsprekend. Ik heb dat ook in de nota naar aanleiding van het eindverslag aangegeven.

Toch moeten wij de totale wetgeving beoordelen aan de hand van de vragen of mensen, mede als gevolg van onze wettelijke maatregelen, een goede toegang kunnen krijgen en houden tot de arbeidsmarkt en of de wetgeving eraan bijdraagt — ik zal daarop later in mijn reactie op de bedrijfsgezondheidszorg, de sociaal-medische begeleiding, terugkomen — dat het werk als zodanig niet ziekmakend, het evenwicht verstorend, zou kunnen zijn. In die zin is in het onderhavige wetsvoorstel een groot aantal maatregelen genomen. Toch is een aantal fracties van mening dat er nog veel te weinig in dit voorstel is geregeld. In dit verband is voorgesteld om elementen uit het nog in te dienen wetsvoorstel inzake de terugdringing van het ziekteverzuim, onder te brengen in dit wetsvoorstel. Hierbij is ook de gefaseerde invoering van de diverse pakketten van maatregelen aan de orde. Die gefaseerde invoering is overigens voor een belangrijk deel een gevolg van praktische omstandigheden.

Voor het nu aan de orde zijnde wetsvoorstel geldt een heel ander totstandkomingstraject dan voor de wetsvoorstellen inzake de terugdringing van het ziekteverzuim en de WAO-structuur. Dit wetsvoorstel is immers mede tot stand gekomen naar aanleiding van het najaarsoverleg in 1990. Het voorwerk was al gedaan in een tripartiete werkgroep die zich bezighield met de terugdringing van het arbeidsongeschiktheidsvolume.

Het wetsvoorstel inzake de terugdringing van het ziekteverzuim is mede het gevolg van de noodzaak om te komen tot nadere en verdergaande maatregelen. Eind augustus zijn de hoofdlijnen vastgesteld volgens welke de regering verder wilde werken. Het zal de Kamer

bekend zijn dat het uitwerken van wetsvoorstellen enige tijd kost. Ik ben mij daar overigens in mijn huidige positie meer dan ooit van bewust.

Zoals bij meerdere gelegenheden is toegelicht, roept het integreren van onderdelen uit het pakket van TAV 1 vragen op over de zorgvuldigheid van wetgeving. Ik vind dat wij altijd moeten kijken naar de risico's die een dergelijk voorstel zal hebben voor de interne logica en de innerlijke consistentie van het wetsvoorstel voor terugdringing van ziekteverzuim. Ik kom daar nog op terug bij het amendement van de heer Biesheuvel en van mevrouw Beijlen en bij andere voorstellen in die richting.

Ook mevrouw Schimmel heeft een groot aantal maatregelen genoemd die zij graag in dit wetsvoorstel had gezien, zoals bijvoorbeeld de intercollegiale toetsing van de sociaal-medische kant of een verplicht doktersattest. Ik heb hierover in de nota naar aanleiding van het eindverslag al opgemerkt dat wij binnen het kabinet zo snel mogelijk zullen bezien of dergelijke maatregelen invoering behoeven. Op zichzelf is een verplicht doktersattest aan de orde geweest. Het is door de SER niet positief beoordeeld. Ik wijs erop dat zich iedere dag 26.000 mensen ziek melden en ongeveer 25.900 mensen beter. Wij houden gemiddeld 100 mensen over en daarmee stijgt dan het aantal mensen in de WAO. Ik weet niet wat de huisarts straks kost, maar 26.000 doktersattesten is natuurlijk wel een enorme overbelasting in die sector. Wij zullen ernaar kijken of een voortdurende arts-op-arts-toetsing de meest juiste en de meest verstandige weg is. Het is in België wel ingevoerd. Men heeft daar een circuit met acht artsen die toetsen. Ik zeg niet zonder meer dat intercollegiale toetsing niet verstandig zou zijn. Er is inderdaad een groot verschil in de wijze waarop medici werken. Een wederzijdse bevruchting van kennis, ervaring en opvattingen is uitermate gunstig. Ik kom daar zeker op terug. Ik kom straks ook terug op de wenselijkheid van een wettelijk verplichte bedrijfsgezondheidszorg, een wettelijk terugkeerplan en een wettelijk terugkeerrecht.

Mevrouw Schimmel vindt verder dat ik bij deze problematiek te weinig nadruk heb gelegd op begrippen als herstel en terugkeer in het arbeidsproces. Ik meen juist dat deze begrippen centraal staan in het

wetsvoorstel dat wij thans bespreken. Immers, alle maatregelen beogen de uitstoot uit het arbeidsproces te beperken en de reïntegratie te bevorderen. De sociale zekerheid hoort een drieslag te hebben. Het eerste punt is voorkomen in de sfeer van de arbeidsomstandighedenwetgeving en de sociaal-medische begeleiding. Het tweede punt is herstel wanneer iets niet voorkomen kan worden. Er moet voor worden gezorgd dat iemand zo snel mogelijk terug kan keren, al dan niet met omscholing of aanpassing van voorzieningen. Pas in de laatste plaats komt toekenning van schade-loosstelling in de vorm van een uitkering. Dat lijkt mij essentieel. Dit wetsvoorstel richt zich naar mijn opvatting zeer sterk op herstel en terugkeer.

Voor een belangrijk deel wordt deze beleidslijn gestimuleerd door middel van financiële prikkels. Ik vind dat dit aan de doelstelling van het wetsvoorstel niets afdoet. Voor een aantal andersoortige instrumenten ligt ook een verantwoordelijkheid bij de sociale partners in het CAO-circuit. De uitvoeringsorganisatie zal zeker een belangrijke bijdrage moeten leveren aan de doelstellingen van het volumebeleid. Vanzelfsprekend zal ik bij dit wetsvoorstel een aantal opmerkingen over de uitvoeringsorganisatie maken.

Mevrouw Brouwer vond dat het instrumentarium te weinig verband hield met de analyse van de oorzaken van arbeidsongeschiktheid. Zij was daarin niet de enige. Als ik het vrij kort door de bocht had moeten zeggen, had ik gezegd dat er in die drie wetsvoorstellen zoveel maatregelen staan en dat er zoveel oorzaken te bedenken zijn dat het altijd wel ergens bij past. Maar ik zal het iets breder behandelen.

Ik constateer dat er over de oorzaken zeer veel bekend is. Bij de oorzaken van arbeidsongeschiktheid komt juist heel duidelijk naar voren dat er sprake is van een zeer groot aantal factoren die samenhangen met arbeidsongeschiktheid. Ik denk dat het moeilijk is om aan te geven in welke mate en in welke samenhang deze factoren bijdragen aan de huidige omvang van het gebruik van de arbeidsongeschiktheidsregelingen. Arbeidsomstandigheden spelen zeker een rol, maar het lijkt mij niet vanzelfsprekend dat de oorzaak vooral daar moet worden gezocht, zoals mevrouw Brouwer stelt. Ik ben

er ook van overtuigd dat de hele manier waarop mensen de overgang van school naar werk meemaken, een rol kan spelen. Wellicht speelt ook de cultuur waarin wij van arbeid verwachten dat die tot ontplooiing leidt, een rol. Dat is immers niet altijd het geval. Ook een rol speelt misschien de grotere snelheid in de samenleving, die ook leidt tot een zwaardere druk, niet alleen op ons werklevens maar ook op onze andere verantwoordelijkheden. Er is een groot aantal oorzaken.

Ik acht het dan ook evenmin waarschijnlijk dat het huidige aantal arbeidsongeschikten vooral aan de uitvoeringsorganisatie te wijten zal zijn. Toch denk ik dat de wijze waarop de uitvoeringsorganisatie werkt, wel degelijk een positief, en dus ook een negatief, effect kan hebben op het aantal mensen dat arbeidsongeschikt wordt. Dat geldt echter niet voor het aantal mensen dat zich ziek meldt, en die ziekmelding is toch de eerste manifestatie van arbeidsongeschiktheid.

Het is trouwens evenmin bewezen dat veel mensen onrechtmatig een arbeidsongeschiktheidsuitkering zouden krijgen. De heren Leerling en Linschoten maakten daarover opmerkingen. Als wij kijken naar onderzoek over de kenmerken van arbeidsongeschikten, dan zou je eerder het tegendeel kunnen bewijzen, namelijk dat de arbeidsongeschiktheidsregelingen uitermate vaak terecht worden toegekend vanuit het economische begrip "arbeidsongeschiktheid en de loonschade die wij verzekeren".

De heer **Linschoten** (VVD): Mijnheer de voorzitter! Voor alle duidelijkheid, ik kan mij niet herinneren dat ik in mijn eerste termijn het woord "onrechtmatig" in de mond heb genomen. Ik heb gezegd dat er in Nederland te veel mensen een WAO-uitkering hebben gekregen zonder dat die voorziening voor hen bedoeld was. In het jaar voorafgaande aan de afkeuring zijn eigenlijk zoveel dingen fout gegaan, dat de uitkering weliswaar uiteindelijk rechtmatig is toegekend, maar dat het niet nodig was geweest en voorkomen had kunnen worden.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Hier zijn wij het volstrekt eens. Je komt inderdaad te vaak mensen en situaties tegen, waarvan je achteraf kunt zeggen: als in een eerder

stadium, op een beter moment, met de betrokkene een terugkeerplan was gemaakt, als de arbeidsplaats was aangepast, als het sociale klimaat op de werkplek beter was geweest, dan had het niet hoeven gebeuren. Het is evident dat je in een aantal situaties kunt zeggen: als de arbeidsomstandigheden en de preventie beter waren geweest, dan was het niet gebeurd. Dan hoeft je niet alleen te kijken naar een bedrijf waarin men asbest maakt. Als wij een beleid altijd zouden hebben gevoerd, vanaf het begin van de inwerkingtreding van de WAO, dat gericht was op de doelstelling om mensen te helpen met de terugkomst op de arbeidsplek, en als wij in de loop van de tijd de prioriteit niet vooral hadden gelegd bij de toekenning en de berekening van de uitkering, dan was het aantal WAO'ers aanzienlijk kleiner geweest. Daar ben ik het volstrekt mee eens. Die sociale invalshoek hoor ook de leidraad bij ons handelen te zijn.

De heer Leerling (RPF): Voorzitter! Valt het feit dat er bij de overgang van de Ziektewet naar de WAO niet gekeurd wordt, daar ook onder?

Staatssecretaris Ter Veld: Bij de overgang van Ziektewet naar WAO vindt de keuring in een aantal gevallen inderdaad in een veel te laat stadium plaats. De bedrijfsvereniging dacht kennelijk: men herstelt wel binnen het jaar. Tegen het eind van het jaar blijkt dat niet het geval te zijn. De betrokkene wordt aangemeld bij de GMD, wordt eerst in de klasse 80%-100% gezet totdat de situatie gestabiliseerd is, en wordt uiteindelijk geschrapt. Zeker ook bij de overheid is het opvallend vaak zo dat de werkgever allang een AAW-uitkering heeft geregeld voordat de betrokkene ooit op enigerlei wijze is bekeken. Dat is ook iets wat wij via dit wetsvoorstel uitdrukkelijk willen beëindigen.

De heer Leerling (RPF): Op die wijze is het echter wel te verklaren dat mensen een WAO-uitkering hebben die daar, op grond van objectieve criteria, geen rechten op zouden kunnen laten gelden als er zou zijn gekeurd, als het traject correct zou zijn verlopen, etcetera.

Staatssecretaris Ter Veld: Voorzitter! Ik denk dat de heer Linschoten hier een beter terminologie voor

gebruikte. Het is de mensen niet te verwijten dat zij een WAO-uitkering hebben, het is ons als samenleving aan te rekenen dat wij mensen zo hebben laten doorlopen dat het tot die situatie heeft moeten komen. Dat moeten wij inderdaad keren want dat is uit sociaal oogpunt onverantwoord. Het financiële oogpunt speelt daarbij zeker ook een rol.

De heer Leerling (RPF): Voorzitter! Om een misverstand te voorkomen: ik neem niemand iets kwalijk, zeker niet individuele burgers die door oorzaken buiten henzelf om in zo'n circuit terechtkomen. Het ging mij om het feit dat wij te maken hebben met een groot aantal mensen dat een WAO-uitkering krijgt. Ik zet er een aantal vraagtekens bij of dat terecht is. Nogmaals, dat valt niet hen maar de instanties te verwijten.

Staatssecretaris Ter Veld: Hier kunnen wij het volstrekt mee eens zijn. Veel ellende had kunnen worden voorkomen, als alle actoren in het veld — werkgevers, werknemers, collega's, uitvoeringsorganisatie — na een ziekmelding op een andere manier hadden gereageerd. Wij moeten die actoren daarop aanspreken.

De heer Leerling sprak over de massale herkeuring. Ik verwijs in dit verband naar de herkeuringsoperatie in de periode tussen 1 januari 1987 tot 1 januari 1989. Toen zijn alle arbeidsongeschikten jonger dan 35 jaar, opnieuw gekeurd. In dit verband moet rekening worden gehouden met de wijziging van de WAO, waarbij de verdiscontering werd verlaten. Uit die massale herkeuringsoperatie kunnen twee dingen worden afgeleid. De massale herkeuring stelt de uitvoeringsorganisatie nauwelijks meer in staat aandacht te besteden aan de reïntegratie-activiteiten van nieuwkomers. Verder kunnen geen massale effecten van herkeuring worden verwacht. Oudere mensen die langdurig arbeidsongeschikt zijn, zullen bij een herkeuring arbeidsongeschikt blijken te zijn. Ik wijs erop, dat het begrip arbeidsongeschiktheid geen medisch begrip is, maar een economisch. Het is, wat dit betreft een goed woord: arbeids(ong)geschikt. De arts keurt, wat iemands medische beperkingen zijn. De arbeidskundige gaat na, wat iemand, gezien de medische beperkingen nog wel kan doen. De mate van arbeidsongeschiktheid wordt bepaald door

het verschil tussen het loon, dat betrokkene oorspronkelijk verdiende en het gemiddelde loon, dat hij gezien de beperkingen nog zou kunnen verdienen. De loonschade is derhalve maatgevend. Bij een massale herkeuring moet het niet alleen gaan om artsen, maar vooral ook om een gigantisch groot aandeel arbeidskundigen, die beoordelen wat iemand, gezien de beperkingen nog kan. Zij beoordelen wat de loonschade in feite is. Die loonschade is verzekerd, de handicap niet.

Wij zullen zeker — bij TAV 3 komt dat zeker aan de orde — in dat kader opnieuw bekijken, hoe wij om moeten gaan met mensen die thans reeds een WAO-uitkering hebben. Het is absoluut niet de bedoeling, dat die mensen niet betrokken worden bij een op reïntegratie gerichte herkeuring. Om een goede afweging te kunnen maken tussen investeringen, noodzakelijk om die herkeuring goed te laten verlopen en de reïntegratie-activiteiten, moet worden gesproken over de vraag of het noodzakelijk is om iedereen te herkeuren. Of moet het gefaseerd gebeuren, waarbij de duur van de WAO-uitkering een rol kan spelen? Ik betrek het zo nadrukkelijk bij TAV 3, omdat wij daar het begrip passende arbeid opnieuw aan de orde krijgen. Verder noem ik de door de heer Brinkman tijdens de algemene beschouwingen vermelde reïntegratiemogelijkheden van het bestaande bestand. Die moeten worden vergroot.

De heer Linschoten (VVD): Die fasering lijkt mij voor de hand liggend. Er is voor ons uitgerekend, hoe dat gefaseerd kan. Hiervoor zal men vier à vijf jaar moeten nemen. Ook moeten in dit verband de capaciteitsproblemen worden genoemd. De vraag is wel, of de staatssecretaris daartoe bereid is.

Staatssecretaris Ter Veld: Het is tijdens de algemene beschouwingen duidelijk aan de orde gekomen. Wij zullen ook ter zake van het bestaande bestand aan herkeuring moeten doen. Om nu reeds te zeggen, dat allen binnen een beperkte periode opnieuw kunnen worden gekeurd, lijkt mij niet verstandig. Wij zullen opnieuw moeten bekijken, of bij degenen boven de 35 jaar die bij de stelselherziening naar ik meen op verzoek van het CDA buiten beschouwing zijn gelaten — straks zijn zij boven de 40 en reeds langer dan

vijf jaar in de WAO — de grootste prioriteit moet worden gelegd.

De heer **Linschoten** (VVD): Laten wij niet dezelfde fout maken als ten tijde van de stelselherziening. De jongere groep WAO'ers wordt voor een niet onbelangrijk deel bevolkt door vroeggehandicapten. Signalen vanuit kringen van de GMD komen erop neer, dat wil je op dit punt resultaat boeken, je naar de wat hogere leeftijden moet kijken. Ik heb het dan niet over mensen boven de 55 of 60 jaar, maar wel ruim boven de 35.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Voorzitter! Ik denk dat wij het beste resultaat boeken ten aanzien van mensen op een niet al te hoge leeftijd, die niet al te lang in de WAO zitten. Ik stel voor dat wij de discussie nu niet voeren over de wijze waarop wij het gaan doen. De bereidheid om de mensen te herkeuren is er zeker, juist ook omdat het een goede zaak is om mensen, die in de WAO zitten, niet het idee te geven dat wij onze aandacht geheel richten op de nieuwe WAO'ers, waardoor hun reïntegratie niet meer aan de orde komt. Dat zou ook vanuit de sociale optiek slecht zijn. Wij mogen de bestaande WAO-generatie wat dit betreft niet afschrijven en dat bedoel ik dan in positieve zin. Wij moeten ook ten aanzien van deze mensen nagaan wat er mogelijk is. Als blijkt dat het nemen van maatregelen voor hen noodzakelijk is — scholing, herplaatsingsactiviteiten, aanpassing arbeidsplek en dergelijke — mogen wij niet zeggen: u zat al in de WAO, dus u telt niet meer mee.

Mijnheer de voorzitter! Het lijkt mij een goede zaak dat wij nagaan of voor mensen, die vroeggehandicapt zijn, niet veel meer arbeidsmogelijkheden denkbaar zijn. Ik vraag mij wel eens af — maar daarover zou ik vandaag niet willen discussiëren — of het feit dat men op zeer jonge leeftijd voor 80% tot 100% arbeidsongeschikt wordt verklaard geen gigantisch negatief effect heeft op de mogelijkheden om op andere manieren aan de slag te komen en te bewijzen dat men bijvoorbeeld ondanks MLK-onderwijs zeer wel in staat geacht kan worden om via betaalde arbeid in het eigen onderhoud te voorzien. Ik denk wel eens: de bescherming is ook hierbij soms een belemmering. Ik wijs op het JWG. Als men voor 80% tot 100%

arbeidsongeschikt is verklaard, heeft men weinig kans op een betaalde arbeidsplaats.

De heer **Leerling** (RPF): Ik begrijp dat de staatssecretaris de discussie daarover naar een later tijdstip wil verschuiven. Zij heeft in het begin van haar betoog aangekondigd dat straks het wetsvoorstel TAV 3 zal verschijnen, waarin gesproken wordt over beperking van duur en hoogte van de uitkering. Vindt zij dat rechtvaardig zolang niet duidelijk is geworden of door middel van herkeuring datgene is te bereiken wat het kabinet voor ogen staat, namelijk het terugdringen van het aantal arbeidsongeschikten op het niveau van 1989? Ik beweer dat het kan. Dat blijkt bijvoorbeeld uit het gestelde op bladzijde 40 van de memorie van antwoord. Daar wordt duidelijk aangegeven dat die route begaanbaar is als er maar voldoende mogelijkheden zijn om te keuren en als er maar voldoende arbeidsdeskundigen zijn die kunnen helpen. Dat is iets waarover wij zouden moeten praten. Dat lijkt mij een veel rechtvaardiger route dan die van beperking van duur en hoogte van de uitkering.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Als er ook nog voldoende arbeidsplaatsen zijn, ben ik het daarmee eens. Ik wijs er overigens op dat het wetsvoorstel TAV 3 niet gaat over beperking van de duur.

De heer **Leerling** (RPF): U hebt gesteld dat u doorgaat op het traject zoals door het kabinet is aangekondigd. Mij gaat het erom dat de feiten als zodanig er liggen.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Voorzitter! Bij de door het kabinet voorgomen voorstellen behoren zeker mogelijkheden tot herkeuring en, zoals ik al meer heb gezegd, mogelijkheden om — ik zeg het heel platvloers — het bestaande bestand wat uit te schudden, dit alles in het kader van een stimulans tot reïntegratie. De minister-president heeft bij de algemene beschouwingen een richting aangegeven. De heren Brinkman en Wöltgens hadden daarover opmerkingen gemaakt.

De voornemens van het kabinet inzake de toekomstige WAO-structuur gaan niet over de beperking van de duur. De WAO-uitkering loopt

door, maar als deze langer duurt, verandert de hoogte.

De heer **Linschoten** (VVD): De staatssecretaris heeft al gezegd de bereidheid te hebben om het hele circuit van herkeuren op een positieve manier te bekijken en te beginnen met mensen die niet al te oud zijn en niet al te lang in de WAO zitten. Degenen, wier uitkering straks qua duur en hoogte beperkt wordt, zijn de jongere WAO'ers, mensen onder de 50. Stel dat zij geconfronteerd worden met een herkeuring, dat deze herkeuring op de juiste wijze verloopt met gebruikmaking van het nieuwe begrip "passende arbeid" en dat vast komt te staan dat zij geen schijn van kans hebben om ooit terug te keren naar de arbeidsmarkt. Wat is dan nog de rechtsgrond onder het idee om de uitkering in duur te beperken voor zover het een loongerelateerde uitkering is en dus de mensen terug te werpen op het minimum-plusniveau?

Staatssecretaris **Ter Veld**: Voorzitter! Dit is typisch een discussie die wij zullen voeren bij de behandeling van het wetsvoorstel TAV 3. Nogmaals merk ik op dat de uitkering loongerelateerd blijft, zij het op een andere wijze dan thans het geval is, en niet in duur wordt beperkt. De vraag laat zich stellen of een dergelijk stringent herkeuringssysteem een bijdrage kan leveren tot het maken van een onderscheid tussen degenen die wel en degenen die niet zullen terugkeren op de arbeidsmarkt. Daar is iedere keer weer een nieuwe toets voor nodig. Het is zeer goed mogelijk dat ten aanzien van die mensen op dat moment gezegd wordt dat het niet kan. Maar je moet nooit vooruitlopen op wat er in een mensenleven kan gebeuren. Mensen zijn geen auto's, mensen zijn herstelbaar.

De heer **Linschoten** (VVD): Dat ben ik helemaal met de staatssecretaris eens. Dat is maar goed ook. Maar bij die herkeuringen zullen wij ook mensen tegenkomen waarvan op voorhand vaststaat dat ze nooit meer zullen herstellen. Dat kan voor een bepaalde categorie heel gemakkelijk in zo'n herkeuring worden vastgesteld. In feite is dat de kern van het politieke debat over al deze wetsontwerpen. Ik vind de vraag ook in dit debat gerechtvaardigd of de staatssecretaris bereid zou zijn om,

indien wij beginnen met die herkeuringen, met elkaar afspreken dat er dan ook geen enkele reden is, ook niet in het kader van het groeien naar een betere volume-ontwikkeling, om een deel van de uitkering van die mensen af te pakken. Dan heb ik het niet over al die twijfelgevallen, maar over al die mensen waarvan in zo'n herkeuring met de begrip passende arbeid op een nieuwe wijze ingevuld, komt vast te staan dat er echt geen schijn van kans meer is om ooit nog terug te keren naar de arbeidsmarkt. De staatssecretaris kent de casusposities net zo als ik.

Staatssecretaris Ter Veld: Nogmaals, voorzitter, de vragen gaan over een wetsvoorstel dat de Kamer nog niet bereikt heeft, dat zelfs de ministerraad nog niet bereikt heeft. Ik zal bij dat wetsvoorstel ook aangeven dat je je kunt afvragen of er enige rechtsgrond is om iemand die nooit heeft kunnen werken, anders te behandelen dan iemand die vanuit een werkloosheids situatie RWW in dezelfde situatie kwam. Ik denk dat wij die discussie over de rechtsgrond voor de nieuwe WAO-structuur moeten voeren wanneer de Kamer het wetsvoorstel heeft ontvangen en de toelichting heeft kunnen lezen. Ik denk dat het uitermate onverstandig is en ook verwarrend om die discussie te voeren bij een wetsvoorstel dat uitdrukkelijk gericht is op de herstelfase en niet op de uitkeringsfase. Het leidt tot verwarring bij mensen die niet meer begrijpen waar dit wetsvoorstel over gaat. Dit wetsvoorstel gaat over voorkomen van uitval en reïntegratie, teruggeleiding naar werk.

De heer Linschoten (VVD): Mijnheer de voorzitter!...

De voorzitter: Ik vind het een bijzonder goed voorstel van de staatssecretaris om deze kwestie te bespreken bij de behandeling van het wetsvoorstel dat over enige tijd de Kamer zal bereiken. Dan krijgt u alle gelegenheid uw vragen te stellen, mijnheer Linschoten. Ik zou graag zien dat de staatssecretaris nu haar betoog voortzet.

De heer Linschoten (VVD): Maar mag ik dan aan uw adres één opmerking maken, voorzitter? De staatssecretaris heeft in de eerste zinnen van haar antwoord de relatie aangegeven tussen dit wetsvoorstel

en een aantal wetsontwerpen dat ons zal bereiken, ook in de richting van de uitvoeringsorganisaties. Zij heeft al aangekondigd daaraan in haar antwoorden de nodige aandacht te zullen besteden. Het lijkt mij niet juist als de staatssecretaris andere onderwerpen bij de behandeling van dit wetsvoorstel mag betrekken als zij daar politiek gezien behoefte aan heeft, maar de Kamer dat niet mag doen. Of wij beperken de discussie tot dit wetsontwerp, of wij betrekken er andere zaken bij, maar dan wil ik ook graag mijn vragen en opmerkingen naar voren kunnen brengen.

De voorzitter: U hebt uw vraag nu al twee keer gesteld en de staatssecretaris heeft ook twee keer antwoord gegeven. Dus wat dat betreft hebt u uw volle pond gehad. De staatssecretaris zet nu haar betoog voort.

Staatssecretaris Ter Veld: Voorzitter! Zoals wij beiden weten zal de heer Linschoten zeker bij de behandeling van het volgende wetsvoorstel deze vraag vanuit alle invalshoeken onderbouwd opnieuw aan de orde stellen.

Ik keer terug naar de oorzaken van de arbeidsongeschiktheid. Niet alleen uit onderzoek is gebleken dat een groot aantal factoren met het verschijnsel arbeidsongeschiktheid te maken hebben. Ik zou ook eens willen kijken naar de maatschappelijke discussie in de afgelopen vijftien jaar. Er is in de afgelopen vijftien jaar een zeer grote verscheidenheid aan veronderstelde oorzaken terug te vinden. Ik vind het opmerkelijk dat bij die uitgebreide discussie over oorzaken afhankelijk van de fase van de discussie en de achtergrond van de deelnemers, wisselende clusters van oorzaken benadrukt worden. Ik denk verder dat wij bij de oorzaken enige relativering moeten aanbrengen, omdat niet alle genoemde factoren zich even goed lenen voor beleidsmatige beïnvloeding. Aan sommige factoren is vanuit het overheidsbeleid weinig te doen. Dat kan zowel liggen aan het feit dat mensen in zichzelf een zwakkere gezondheid hebben, als aan het feit dat je als overheid evenmin kan gaan over het hebben van goede sociale netwerken van mensen en een harmonieuze situatie in hun leven buiten de arbeidswereld, hoezeer je er ook voorwaarden voor hoopt te kunnen stellen op het hele terrein van

volksgezondheid, huisvesting, sociale zekerheid en sociale vernieuwing.

Ik probeer dus, en nu kom ik op wat ik in het begin heel kort tegen mevrouw Brouwer zei, met de voorgestelde, de reeds ingevoerde en de in voorbereiding zijnde maatregelen, een grote scala van aangrijpingspunten te benutten die uit onderzoek of uit de maatschappelijke discussie als relevante factoren naar voren zijn gebracht. Het gaat daarbij dus om de uitvoeringspraktijk, gedrag en houding van werkgevers en werknemers. Of de maatregelen ook de geschetste gedragsreacties en effecten zullen opleveren, is natuurlijk niet zonder meer zeker. De heer Linschoten wees daarop. Het is wat dat betreft een kwestie van inschatten. Het is ook heel moeilijk een afgewogen oordeel te geven over uitkomsten van nieuw beleid. Wij kunnen geen laboratoriumopstelling maken: dit deel van de mensheid behandelen wij op de ene manier en dat deel van de mensheid behandelen wij op de andere manier. Wij moeten proberen de uitkomst van een en ander reeds te betrekken bij de analyse van de situatie zonder dat wij die uitkomst vooraf kennen. Achteraf beoordelen is veel gemakkelijker. Daarom is het belangrijk de zaken bij de evaluatie te bekijken. Ik wil dan ook niet wachten op een alles omvattende analyse over arbeidsongeschiktheid. Ik vrees ook dat die nooit volledig beschikbaar zal komen. Bij een nadere bestudering zal echter de aanzet tot een dergelijke analyse een belangrijke rol spelen. Op het terrein van de arbeidsongeschiktheid vindt ook veel onderzoek plaats. Ik wijs bijvoorbeeld op het onderzoek in het kader van het functioneren van het stelsel. Wij zijn daarover reeds bij de behandeling van de stelselherziening begonnen. Er loopt nu een onderzoek zowel naar de vraag hoe het stelsel uitwerkt met betrekking tot reïntegratie vanuit de bijstandskant als op het terrein van reïntegratie vanuit de werknemersverzekering.

Over de evaluatie van de werking van deze maatregelen met betrekking tot ziekteverzuim en arbeidsongeschiktheid hebben wij reeds afspraken gemaakt bij het najaarsoverleg. Iedere evaluatie zal een tussenstap zijn in een voortgaand proces. Daarbij moet gekeken worden naar de effecten, de toepassing van de regelingen, naar de wijze waarop de verschillende

actoren met de regelingen omgaan, etcetera. Ik verwacht dat wij voor 1 juli 1993 de resultaten van de eerste evaluatie zeker kunnen geven. Deze termijn is echter te kort om het volledige effect van al deze maatregelen aan te geven. Op dat moment hebben wij echter wel zicht op de vraag of de maatregelen in de goede richting werken en of er bij de uitvoering en toepassing knelpunten optreden.

Uit een eerste onderzoek van de LTD heb ik u onlangs een overzicht toegestuurd van afspraken op het terrein van ziekteverzuim en de CAO's. Wij verwachten in december een onderzoek naar de afspraken van het najaarsoverleg. Niet dat ik daarover optimistisch ben. Ik ben met de Kamer van mening dat er op dit terrein sprake moet zijn van een constant vinger aan de pols houden om te bekijken of het proces goed loopt. Evaluaties zijn daarbij een essentieel onderdeel. Bij wetgeving kunnen wij nooit denken: de wet staat in het Staatsblad, het is weer een mooi nieuw boekje en wij laten het vijf à tien jaar zo liggen. Zeker in dit soort processen hoort er sprake te zijn van een constante procesbe-waking. Er is een evaluatie-onder-zoeksplan in ontwikkeling. Dat evaluatie-onderzoek moet aansluiten bij de genomen maatregelen en bij de aandachtspunten. De ontwikkeling van dit plan loopt parallel met ons wetgevingsproces, zodat wij rekening kunnen houden met deze gang van zaken. Ik verwacht u het evaluatie-onderzoeksplan in de zomer van 1992 te kunnen aanbieden.

Op het departement zijn wij bezig met het vergroten van ons inzicht. Er wordt veel onderzoek gedaan. Ook andere instanties houden zich daarmee bezig. Ik wijs op het NIA en op de diverse universiteiten. Ik zou niet alles kunnen publiceren in de serie onderzoek sociale zekerheid. Bovendien is dat ook niet de bedoeling. Dat onderzoek wordt niet allemaal in onze opdracht gedaan. De bibliotheek van Sociale Zaken bevat rijen boekwerken ter zake. U bent allen van harte welkom daarvan gebruik te maken.

Ik wil graag overgaan op het werkgelegenheidsbeleid. De eerste invalshoek daarbij is de vraag, hoe wij ervoor zorgen dat mensen die na een ziekmelding voor korte of langere tijd zijn uitgevallen, weer aan het werk kunnen. Hoe werken deze maatregelen in op de werkgelegen-

heidsaspecten? Het kabinet heeft de verwachting uitgesproken dat wij met een goede werking van dit pakket het risico lopen dat het beroep op de werkloosheidsregelingen zal toenemen. Goede maatregelen op het terrein van het terugdringen van het ziekteverzuim en het voorkomen van arbeidsongeschiktheid betekenen dat je voor andere groepen de toegang tot de arbeidsmarkt kleiner zou kunnen maken als de groei van het aantal plaatsen op de arbeidsmarkt niet parallel loopt met het groei-effect van deze maatregelen. Het is echter een misverstand om te denken dat het alleen arbeidsongeschikten betreft die dan onder de werkloosheidsregeling vallen omdat zij niet kunnen participeren op de arbeidsmarkt. Er zal inderdaad sprake kunnen zijn van enige verdringing, waardoor niet-gehandicapten een beroep moeten doen op werkloosheidsregelingen. Ik denk dan ook dat in het totale beleid niet alleen moet worden gekeken naar de gehandicapten. Er moet een bredere invalshoek worden gekozen.

Er is ook een duidelijke relatie met de WAGW-quoting. Later kom ik nog te spreken over de selectie. De WAGW-quoting heeft inderdaad enkele positieve mogelijkheden. Wij willen dan ook goed in de gaten houden hoe de arbeidsmogelijkheden van mensen met een handicap zich ontwikkelen. Tegelijkertijd moeten wij ervoor zorgen dat het flankerend beleid zodanig wordt gemaakt dat het hun mogelijkheden op de arbeidsmarkt doet toenemen. Hun mogelijkheden moeten zeker niet slechter zijn. Een werkgever moet niet hoeven zeggen: ik neem liever iemand met een Vermeend/Moor-kopje dan iemand uit de WAO. Daarom hebben wij een aanvullend pakket van maatregelen voorgesteld, juist om mensen met een handicap meer mogelijkheden te geven. Ik denk aan de loonkostensubsidie, de scholingsmogelijkheden en de begeleiding en de bemiddeling. Tegelijkertijd kan dit gevolgen hebben voor andere groepen: liever een WAO'er dan iemand met een Moor-kopje. Op zichzelf vind ik een dergelijk verdringingsproces niet zo erg. Op dit moment wordt het grootste aantal nieuwe arbeidsplaatsen ingenomen door herintredende vrouwen. Dat vind ik een heel positieve ontwikkeling. Ik vind het ook niet erg als er een zekere mate van concurrentie plaatsvindt op de

arbeidsmarkt. Daarbij moeten mensen met een handicap wel een redelijke kans hebben.

Het totale beleid op het terrein van terugdringing van het aantal ongeschikten en van het ziekteverzuim heeft een heel directe relatie met een beleid, gericht op het creëren van meer arbeidsplaatsen en het in stand houden van een goed werkgelegenheidsbeleid. Ik zal niet het hele verhaal tot en met de collectieve-lastendruk uiteenzetten. Het zal duidelijk zijn dat meer arbeidsplaatsen, ook op dit terrein, het mogelijk maken dat ook de emancipatie van de gehandicapten goed tot haar recht komt.

Mevrouw **Schimmel** (D66): Mijnheer de voorzitter! Heeft de staatssecretaris hiermee de WAGW-quoting afgerond? Of komt zij er nog op terug?

Staatssecretaris **Ter Veld**: Ik kom er nog op terug. Ik wil erop wijzen dat meer werkgelegenheid uitermate belangrijk is. Zoals uit de cijfers blijkt, rekenen wij op een wegleffect. Ik verwacht op langere termijn dat door dalende sociale premies, als gevolg van een minder groot beroep op de Ziektewet en de WAO, een extra arbeidsvraag ontstaat. Immers, er is dan sprake van een verlagend effect op de bruto-loonkosten. Dat kan er mede toe leiden dat het extra arbeidsaanbod gedeeltelijk kan worden geabsorbeerd.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Voorzitter! De staatssecretaris noemde uit de losse pols enkele doelgroepen die alle bij wijze van spreken staan te dringen bij die ene arbeidsplek of die daar, vanuit beleidsinitiatieven, terecht zouden moeten komen. Is er geen hiërarchie in?

Staatssecretaris **Ter Veld**: Het is een misverstand om ervan uit te gaan dat zij bij die ene arbeidsplek terechtkomen. Uit de CBA-nota blijkt dat er bij het arbeidsmarktbeleid heel veel aandacht is voor de moeilijkst plaatsbare groepen. Welke groepen zijn dat? Het gaat dan om mensen die gehandicapt zijn. Het kan ook gaan om vrouwen. Trouwens, onder vrouwen zijn verschillende doelgroepen. Zo zijn er de herintredsters met een redelijk goede opleiding, die zeer makkelijk ergens terecht kunnen. Sommige vrouwen zijn plotseling

alleen komen te staan en hebben, verkerend in een bijstandssituatie, helemaal geen idee dat zij op de arbeidsmarkt terecht kunnen. Deze vrouwen vragen extra veel aandacht. Er moet ook extra aandacht worden besteed aan mensen uit de minderheidsgroepen. Dat hoeft niet per definitie te gebeuren omdat het een minderheidsgroep is. Er zijn echter effecten die op elkaar inspelen. Dat geeft problemen.

Tegelijkertijd wijs ik erop dat de arbeidsmarkt nog steeds zeer gesegregeerd is. Dat is wellicht te betreuren, maar het biedt wel een zekere bescherming. De eventuele keuze die de werkgever moet maken tussen een herintredende vrouw of iemand die gedeeltelijk arbeidsgeschikt is, hangt nooit alleen af van de functie. Dat hangt ook af van het idee dat de werkgever heeft over het passen binnen zijn personeelsbestand en dergelijke. Er vindt dus niet een volledige concurrentie plaats. Het helpt niet als ik zeg: herintredende vrouwen een stapje terug. Maar dat heeft ook niemand gesuggereerd. Dat vergroot bovendien niet zozeer de kans op een plaats op de arbeidsmarkt. Maar wel moet in het totale beeld geconstateerd worden dat wij wat de bijstand, de WW, de WAO en de herintrederssituatie betreft, een zeer grote groep werkzoekenden hebben. Hoezeer de arbeidsmarkt ook hongerig is naar nieuwe doelgroepen, toch zal haar totale absorptievermogen niet groot zijn. Dat komt ook omdat het aantal schoolverlaters klein is.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Voorzitter! Stel dat wij in de situatie zouden verkeren dat er één arbeidsplaats vervuld moet worden en wij zouden voor de volgende keuze geplaatst worden: twee gedeeltelijk arbeidsgeschikten die, vanuit een alleenverdienerssituatie, samen 100% zouden kunnen invullen en één persoon die 100% arbeidsgeschikt is vanuit een tweeverdienerssituatie. Is dit dan helemaal geen dilemma voor de regering of ziet de staatssecretaris vanuit haar beleidsoverwegingen hier een bepaalde rangorde in?

Staatssecretaris **Ter Veld**: Mijnheer de voorzitter! Marcel van Dam zou dit de Socratische methode noemen. Men vraagt net zo lang door tot iemand in een dilemma komt. Hier heb ik dat dilemma nog niet. Ik heb

hier de opdracht van het kabinet om ervoor te zorgen dat groepen op de arbeidsmarkt een gelijke mogelijkheid krijgen. Dat betekent dat je voor sommigen iets extra's moet doen om ze dezelfde mogelijkheid te geven, bijvoorbeeld een grotere loonkostensubsidie voor mensen met een handicap, omdat zij moeilijker op de arbeidsmarkt een plaats kunnen krijgen. Ik ben ervan overtuigd, mijnheer Van der Vlies, dat u net zo lang door zult kunnen gaan tot ik zal moeten kiezen tussen twee alleenstaande vrouwen, beiden met twee jonge kinderen en alle twee aangevozen op een eigen inkomen. Eén van de twee is allochtoon en de andere autochtoon en zij hebben twee verschillende handicaps. Als werkgever zou ik dan hopen dat ik twee arbeidsplaatsen ter beschikking zou hebben. Nogmaals, ik kan hier geen antwoord op geven. Ik maak ook geen onderscheid in alleenverdieners of tweeverdieners.

Mevrouw **Brouwer** (Groen Links): Ik wil hier nog een praktisch probleem aan toevoegen. De werkgever weet namelijk niet of er een alleenverdiener of tweeverdiener voor hem of haar staat. Het is ook maar goed dat hij of zij dat niet weet.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Wat hij of zij ook zeker niet weet, is of de partner van de alleenverdiener niet op hetzelfde moment bij een andere werkgever ook een baan zal kunnen krijgen. Wat dit betreft, beweegt alles dus, voorzitter. Werkgevers maken een keuze. De taak van de overheid is, te zorgen dat de zwakke groepen op de arbeidsmarkt door scholing, door aanpassing van de arbeidsplaatsen, en, zo nodig, door een tijdelijke stimulans in de vorm van loonkostensubsidie, een gelijke toegangsmogelijkheid hebben tot de arbeidsmarkt. Op zichzelf kan dit een discriminerend effect hebben.

Voorzitter! Ik wil voorts iets zeggen over het pleidooi van mevrouw Schimmel voor een terugkeerrecht. De werknemer zou tot twee jaar na het beëindigen van de dienstbetrekking, recht op terugkeer bij zijn oude werkgever moeten hebben. Op die manier zou een soort extra werkgelegenheidsgarantie worden gecreëerd wanneer er sprake is van nieuwe mogelijkheden bij de oude werkgever. Zij heeft daarvoor ook een amendement ingediend. In de memorie van toelichting bij het

wetsvoorstel inzake de terugdringing van het ziekteverzuim, heb ik echt aangegeven waarom ik heb afgezien van een wettelijke regeling van het terugkeerrecht. Ik moet er trouwens op wijzen dat het dienstverband in de huidige ontslagbescherming, gedurende in principe een jaar Ziektewet en één jaar WAO, zeker twee jaar gehandhaafd blijft. Ik ben van plan om de voorschriften, waarin staat dat er geen ontslagvergunning kan worden verleend wanneer herstel na twee jaar ziekte binnen een termijn van drie maanden te verwachten is, die termijn tot zes maanden uit te breiden. Dit zou echter niet wettelijk geregeld behoeven te worden. Als er een dusdanig verzoek binnenkomt, is dat een aanwijzing dat er geen ontslagvergunning verleend kan worden. Nogmaals, ik zou die termijn zeer wel kunnen uitbreiden tot van zes maanden.

Mevrouw **Beijlen-Geerts** (PvdA): Voorzitter! Betekent dit dat de staatssecretaris in feite een wijziging voorstelt van datgene wat er nu in de wet wordt geregeld? Daarin wordt geregeld dat er een artikel 30 van de ZW analoge bepaling in de WAO en de AAW opgenomen zal worden, waardoor de werknemer passende arbeid kan aanvaarden. In eerste termijn hebben wij voorgesteld, daarvoor een langere termijn op te nemen. Zegt de staatssecretaris nu hetzelfde en is zij daartoe dus bereid?

Staatssecretaris **Ter Veld**: Nee, ik zeg niet hetzelfde. Ik zeg dat ik bij de directeur van het arbeidsbureau, die de ontslagvergunning moet verlenen, erop zal aandringen om niet uit te gaan van de huidige werkwijze: geen ontslagvergunning als na drie maanden na de periode van twee jaar herstel in zicht is. Het moet gaan om zes maanden. De suggestie van mevrouw Beijlen is om de periode waarin je artikel 30 Ziektewet kunt toepassen, de periode waarin de werkgever verplicht is om andere dan passende arbeid te bieden aan de werknemer, zodra deze daartoe in staat is, en waarin de werknemer verplicht is om die arbeid ook te accepteren, net zo lang te maken als het dienstverband duurt. Omdat de wettelijke ontslagtermijn nog gedurende één jaar WAO loopt, is het misschien niet zo gek om dit tot één jaar te beperken. Ik zou mij op

Ter Veld

zichzelf heel goed kunnen voorstellen dat in die periode mogelijkheden ontstaan. Het lijkt mij goed, ons hierop in tweede termijn nog eens goed te beraden. Moeten wij de toepassing van artikel 30 Ziektewet in de WAO net zo lang verplichtend laten zijn als de betrokkene in dienst is van een werkgever? Ik wil het tot mij laten doordringen wat dat wettelijk betekent.

Mevrouw **Beijlen-Geerts** (PvdA): Dat lijkt mij een heel goede zaak. Ik had het al willen voorstellen.

De heer **Biesheuvel** (CDA): Er is een richtlijn van 1 januari 1990 inzake de drie maanden. De staatssecretaris zegt dat die termijn kan worden verlengd tot zes maanden. Als de periode wordt uitgestrekt tot de periode van ziekte, kan oneindigheid ontstaan.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Dat klopt. Een oneindig dienstverband bij ziekte kan in redelijkheid niet van een werkgever worden gevraagd. Het gaat daarbij ook om de meldingsverplichting van vacatures, om voortdurende controle op het afdwingrecht, enz. Je kunt niet zeggen: eens een dienstverband, altijd een dienstverband. Mijn suggestie behelst het volgende. Er wordt een ontslagvergunning aangevraagd. Als na twee jaar een herstel binnen zes maanden waarschijnlijk is, mag geen ontslagvergunning worden gegeven. De termijn van drie maanden is dus verlengd tot zes maanden. Mevrouw Beijlen vraagt of het niet in de rede ligt, de toepassing van artikel 30 Ziektewet zo lang te laten duren als de werkgever en werknemer aan elkaar gebonden zijn. Dat is een halfjaar en dat is op zichzelf niet zo gek. Een nog langer terugkeerrecht, zoals mevrouw Schimmel voorstelde, vereist een enorm meldings- en controlesysteem. Het merendeel van de reïntegraties zal toch moeten plaatsvinden in de eerste twee jaar van de arbeidsongeschiktheid. De band met de werkgever wordt steeds minder en de periode van onzekerheid over het functioneren wordt ook voor nieuwe werknemers steeds langer. Ik vind dat je bij de ontslagbescherming en het terugkeerrecht toch na een bepaalde termijn moet zeggen dat reïntegratie bij de eigen werkgever, ondanks alle maatregelen die daarvoor genomen zijn, na 2,5 jaar niet meer in de rede ligt. Moet je

dan nog in de wet vastleggen dat de werknemer zo lang het terugkeerrecht behoudt? Ik dacht het niet.

Mijnheer de voorzitter! Ik ga over op de relatie met het wetsvoorstel TZ. Er zijn een paar amendementen over de wijziging in het BW om te komen tot een 70% loondoorbetalingsverplichting en tot het naar voren halen van de mogelijkheid vakantiedagen in te zetten in geval van ziekte, met als ondergrens ten minste altijd vier weken vakantie. Als ik naar de teksten kijk, dan kan ik natuurlijk nooit zeggen dat ze mij niet zeer welgevallig zijn. Ik weet hoe ze tot stand komen. Mijn ambtenaren schrijven ze, overwegen ze en bespreken ze met de juristen. Het zijn heel mooie teksten. Ik heb ze dan ook zelf opgenomen in een conceptwetsvoorstel aan de Raad van State. De teksten zijn dus ontzettend mooi, want anders had ik ze niet uit laten gaan. Gelet op de belangrijke wijzigingen in het Burgerlijk Wetboek heb ik echter wel behoefte aan het advies van het hoge college van staat.

Ik begrijp heel goed dat de heer Biesheuvel een aantal zaken met het oog op de komende CAO-onderhandelingen naar voren wil halen, zoals het recht op een volledige loondoorbetaling en de mogelijkheid om de vakantiedagen te benutten. Een soortgelijk voorstel, maar dan met een andere, wat beperktere formulering heeft mevrouw Beijlen gedaan. Ik heb echter het gevoel dat wij dan, gelet op de huidige systematiek van de wetgeving, een deel van het wetsvoorstel dat al bij de Raad van State, de Sociale verzekeringsraad en het georganiseerd overleg in ambtenarenzaken ligt, naar voren halen in de zin van: advies is niet nodig. Wat betreft de terugdringing van het ziekteverzuim hebben wij er zelf voor gekozen, vanwege het evenwicht in de wetgeving, om de werkgever de eerste zes weken voor eigen rekening te laten nemen. Voor een kleine werkgever gelden drie weken. Het is dan ook vanzelfsprekend om de doorbetalingsverplichting in het BW op 70% te stellen. Dat is de vloer. Het percentage is gelijk aan dat wat in de huidige Ziektewet staat. Ook de PvdA heeft de samenhang tussen die drie-, c.q. zes-wekenmaatregel naar voren gebracht.

De Stichting van de arbeid heeft mij gevraagd, of een aantal zaken niet eerder kan. Ik heb mij in dat

kader wel eens afgevraagd — de werkgevers en de werknemers hebben zich verbonden om stimulanzen in positieve of negatieve zin te benutten via de arbeidsvoorwaarden — of er bij de CAO-onderhandelingen sprake is van een belemmering op dat punt. Het wetsvoorstel TAV regelt, dat de twee wachtdagen kunnen herleven. Wat dat betreft kun je nog heel veel CAO-onderhandelingen doen, zeg ik wel eens. Ook de ATV-dagen zijn, omdat ze niet vallen onder de bescherming van het BW, inwisselbaar tegen ziekteverzuim. Het is ook mogelijk om in een CAO af te spreken dat men, wanneer het wettelijk mogelijk is, zal afzien van de huidige doorbetaling. Ik wijs erop dat de huidige BW-verplichting een doorbetaling voor een beperkte duur inhoudt. In sommige gevallen gaat het om enkele dagen — zie de jurisprudentie — in andere gevallen wel eens om een halfjaar. Vanuit die samenhang heb ik bedenkingen om een deel van de TZ naar voren te halen.

Het amendement van mevrouw Beijlen wijkt af van hetgeen ik op korte termijn zelf in de Kamer hoop te verdedigen. Wat dat betreft hebben wij al bijna een wet behandeld die nog niet eens is ingediend. Ik heb ervoor gekozen om een kan-bepaling op te nemen, in die zin dat vakantiedagen "kunnen" worden benut, dit naar aanleiding van het overleg met de Stichting van de arbeid. Het is dus niet: ze "zullen" worden benut. Het is ook niet zo, dat het alleen bij CAO kan. Mevrouw Beijlen stelt in haar amendement voor om er alleen bij CAO van te kunnen afwijken. Zij stelt ook dat het "kan", maar alleen bij CAO of een publiekrechtelijke regeling. Het valt mij de laatste tijd op, dat een toenemend aantal mensen dat vroeger niet onder de CAO-bepalingen viel — loonkundig gezien zaten die aan de onderkant — er nu wel onder valt. Ik wijs op de discussie in de winkelsector. Aan de bovenkant vallen een heleboel mensen ook niet onder die CAO-bepalingen. Ik zou niet graag in de situatie verzeild raken, dat het CAO-personeel wel vakantiedagen kan inleveren op grond van de wet en het niet-CAO-personeel niet. Uiteindelijk zou de regeling daar net zo goed op van toepassing kunnen zijn. Ik geef er de voorkeur aan ook daar van de kan-bepaling gebruik te maken waar geen CAO geldt.

Ter Veld

De heer **Biesheuvel** (CDA): Ik beperk mij even tot de inlevering van vakantiedagen bij ziekte. De staatssecretaris zegt dat het ontzettend belangrijk is dat je dit niet beperkt tot die arbeidsovereenkomsten die onder een CAO vallen. Ik ben dat met haar eens. Wij hebben ongeveer een miljoen werknemers, die niet onder een CAO vallen. Tot hoever wil de staatssecretaris gaan wat betreft de mensen die niet onder een CAO vallen? Moet er dan sprake zijn van een schriftelijke overeenkomst, of valt een mondelinge overeenkomst er ook onder?

Staatssecretaris **Ter Veld**: Een mondelinge overeenkomst zou aan de bovenkant, loonkundig gezien, van de CAO-lijn tot geen enkel probleem hoeven te leiden. Wanneer wij echter denken aan de bescherming van de mensen die loonkundig gezien aan de onderkant zitten gelet op het niet onder de CAO vallen, hebben wij allemaal het gevoel: dit geeft de werkgever te veel mogelijkheden. Ik ben nagegaan of deze bepaling valt onder de richtlijn inzake het bewijs van arbeidsovereenkomst, die wij in 1993 moeten implementeren. Het bleek dat een dergelijke bepaling iets te ver gaat. Nu door verschillende sprekers overwogen wordt de maatregel van het inleveren van vakantiedagen naar voren te halen, kan het een tussenoplossing zijn dit toe te staan als er een schriftelijke overeenkomst is. Die overeenkomst geldt voor iedereen, ongeacht of men onder een CAO valt. Het lijkt mij overigens goed dat wij in tweede termijn op dit punt terugkomen.

De heer **Linschoten** (VVD): Voorzitter! Ik kom terug op het amendement van de heer Biesheuvel.

De heer **Biesheuvel** (CDA): Daar hadden wij het al over.

De heer **Linschoten** (VVD): Neen, wij hadden het over het amendement van mevrouw Beijlen. Ik heb overigens een subamendement ingediend waarmee dit probleem wordt opgelost.

De heer Biesheuvel doet zijn voorstel zonder advies van de SVR te vragen — wat in CDA-kring toch gebruikelijk is — en zonder af te wachten wat de Raad van State zegt. De staatssecretaris wees erop dat de komende maanden veel CAO-onderhandelingen gevoerd moeten

worden. Durft zij een inschatting te maken van de praktische winst die het zal opleveren als deze zaak niet met ingang van 1 juli a.s. geregeld wordt, maar met ingang van 1 januari a.s.? Welke effecten zullen er aan het CAO-front optreden, gegeven alle mogelijkheden die men heeft om in de eerste fase wijzigingen aan te brengen?

Staatssecretaris **Ter Veld**: Tussen "winst" en "effecten" is enig verschil.

De heer **Linschoten** (VVD): Dan hoor ik dat ook graag.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Ik meen dat de bouw-CAO op 1 januari a.s. expireert. Wij weten dat er in de periode van 1 januari tot 1 april een groot aantal onderhandelingen gevoerd wordt. Daarom is ook van werkgeverszijde verzocht of ik niet zelf deze maatregel kon nemen. Toen heb ik op het wetgevingsproces gewezen.

De heer **Biesheuvel** (CDA): De staatssecretaris zegt met nadruk "van werkgeverszijde is verzocht". Wij hebben begrepen dat dit van de zijde van de Stichting van de arbeid is verzocht en daarin zijn ook de werknemers vertegenwoordigd.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Voorzitter! Ik was zelf bij het gesprek met de Stichting van de arbeid aanwezig. Het verzoek of deze maatregel naar voren gehaald kon worden, is door werkgevers gedaan. Ik heb daar wel begrip voor. Werkgevers willen natuurlijk in de CAO-onderhandelingen, na hun gezamenlijke afspraken, alle mogelijkheden kunnen benutten. De werknemersvertegenwoordiging in de Stichting van de arbeid heeft alleen gezegd bereid te zijn de eigen aanbevelingen uit te voeren.

Wat zullen de effecten zijn? Voor zover ik inzicht heb gekregen in de inzet van werkgevers, verwacht ik dat er in de onderhandelingen in een groot aantal gevallen voorstellen in deze richting aan de werknemersdelegatie zullen worden voorgelegd. Ik heb in de Stichting van de arbeid gezegd, dat wanneer werkgevers en werknemers zo graag het wetsvoorstel TZ willen behandelen, zij op 17 december a.s. advies uit kunnen brengen. Zij beschikken over het wetsvoorstel en beide groepen zijn in de SVR vertegenwoordigd. Ik vrees

overigens dat dit niet op 17 december zal gebeuren. Als het voorstel naar voren wordt gehaald, kunnen werkgevers in een groot aantal CAO-onderhandelingen stimulansen voor individuele of groepen van werknemers inbrengen. Dit kan er in de praktijk toe leiden dat deze stimulansen in de CAO opgenomen worden. Gelet op de resultaten van het onderzoek van de Loontechnische dienst, is het mogelijk dat een en ander een positief effect heeft op het ziekteverzuim.

Soortgelijke maatregelen zijn ook op grond van de huidige wetgeving mogelijk. Ik had gehoopt, het wetsvoorstel TZ zeer snel bij de Kamer te kunnen indienen. Ik wijs erop dat ik mij inhoudelijk zeer moeilijk kan verzetten tegen een dergelijk amendement, want ik was van plan een dergelijk voorstel met verve te verdedigen.

De heer **Linschoten** (VVD): Stel dat werkgevers en werknemers het in de CAO-onderhandelingen eens worden over een beperking van het bovenwettelijke traject. Welke mogelijkheden om die afspraken in daden om te zetten ontbreken er dan als dit amendement niet wordt aangenomen?

Staatssecretaris **Ter Veld**: Een van de belemmeringen zou kunnen zijn de vraag vanaf welk moment de in de CAO geregelde bovenwettelijke uitkering tot 100% materieel zou kunnen ingaan. De huidige bepaling 1638c van het BW schrijft namelijk voor dat de werkgever gehouden is bij ziekte gedurende enige tijd het loon door te betalen. Gedurende enige tijd is meestal een week of zes. In de CAO-bepalingen zou bijvoorbeeld het bovenwettelijk traject opnieuw ter discussie kunnen worden gesteld voor de periode na deze zes weken.

Er is op dit moment een tweede mogelijkheid, namelijk vanaf het moment dat de wetgeving het toelaat, de bovenwettelijke uitkering opnieuw aan de orde stellen of afspreken dat zij zijn vervallen.

De heer **Linschoten** (VVD): De winst over het hele jaar Ziektewet is per saldo dus enkele weken in een aantal gevallen en dan slechts voor het halve jaar dat dit vooruit gehaald wordt?

Staatssecretaris **Ter Veld**: Dat hangt

Ter Veld

af van wat er in de CAO geregeld is. Ik wijs er verder op dat CAO's op het ogenblik vaak voor twee jaar lijken te worden afgesloten. Er zitten zekere voor- en nadelen aan. Ik heb een wetsvoorstel bij de Raad van State liggen. Ik vind het dan niet zo elegant om hier de financiële prikkels richting werknemers uit te lichten en de financiële prikkels richting werkgever erin te laten en vervolgens het halve wetsvoorstel de adviesronde te laten aflopen.

Mevrouw Beijlen-Geerts (PvdA): Voorzitter! Ik begrijp dat de staatssecretaris dit niet elegant vindt. Ik vind dit zelf ook. Ik kom hier straks nog op terug. Zij zegt dat zij het amendement in principe kan verdedigen, omdat het voor een stuk uit haar wetsvoorstel terugdringing ziekteverzuim voortkomt. Ook dat kan ik begrijpen. De staatssecretaris heeft er echter in haar inleiding al op gewezen dat het hierbij gaat om drie onderdelen waartussen een zekere samenhang bestaat, zodat er sprake is van een evenwicht. Zoals wij het amendement van de heer Biesheuvel beoordelen, is dan in ieder geval het evenwicht weg. Het gaat om twee maatregelen die zich met name op de werknemers richten, maar de werkgevers blijven buiten schot.

Staatssecretaris Ter Veld: Voorzitter! Ik wees hier zelf ook op. In het amendement van de heer Biesheuvel wordt dat onderdeel uit de TZ dat betrekking heeft op de arbeidsvoorwaardelijke stimulansen richting werknemers, naar voren gehaald. Het zes weken eigen risico dragen voor werkgevers evenals het verbod op het herverzekeren van de bovenwettelijke uitkeringen bij het publiekrechtelijke lichaam, de bedrijfsvereniging, blijven in het wetsvoorstel staan. Het is dus een splitsing, waarbij het werkgeversdeel later aan de orde komt maar het werknemersdeel naar voren wordt gehaald. Ik vind dit niet zo mooi. Ik heb ze zelf, vanuit hetzelfde adviestraject, gecombineerd. Dat ik dit met verve verdedig, lijkt mij logisch. Als ik ze bij elkaar in een wetsvoorstel neerleg, doe ik dat altijd.

Mevrouw Brouwer (Groen Links): Voorzitter! Ik vind de verdediging van de staatssecretaris tegen het naar voren halen van deze bepaling enigszins zwak. Iedereen weet dat er niet alleen een breekbaar evenwicht

Mevrouw Brouwer (Groen Links) interrumpeert staatssecretaris Ter Veld

is tussen de verschillende bepalingen, maar dat het bij het terugdringen van ziekte en arbeidsongeschiktheid om de medewerking van de sociale partners gaat. Dat heeft het kabinet steeds gezegd. In de aanbeveling van de Stichting van de arbeid wordt als voorwaarde gevraagd om een bepaling die dit mogelijk maakt. Een voorwaarde voor het uitbrengen van de aanbeveling is dat het kabinet de huidige bepaling in het BW wijzigt. Dit moet dan wel op een zorgvuldige manier gebeuren. Het probleem in dit parlementaire debat is dan niet alleen dat er geen advies ligt van de Raad van State, maar ook dat er een zodanige samenhang is dat bij doorbreking hiervan de medewerking van de sociale partners aan het geheel van het terugdringen van Ziektewet en arbeidsongeschiktheid op de tocht komt te staan. Vanuit het standpunt van het kabinet zou ik mij als staatssecretaris wat sterker verzetten dan zij tot nu toe heeft gedaan tegen het een deel eruit halen.

Staatssecretaris Ter Veld: Voorzitter! Bij mevrouw Brouwer heerst hetzelfde merkwaardige misverstand als waar de heer Biesheuvel bijna slachtoffer van werd in de publiciteit, namelijk dat wij op het moment dat wij over een kan-bepaling in de sfeer van het BW en een verplichting tot een doorbetaling van 70% loon

spreeken, een parapluwet zouden afroepen. De oorspronkelijke voornemens van het kabinet behelsden niet een kan-bepaling over de vakantiedagen, maar een "gij zult"-bepaling. Dat hebben wij na het overleg met de Stichting van de arbeid laten vervallen. De oorspronkelijke voornemens van het kabinet waren dat er na afloop van een CAO een doorbetaling bij ziekte zou zijn van 70%, waarvan natuurlijk bij CAO kan worden afgeweken. Die bepaling is niet opgenomen. Het kabinet heeft dus naar aanleiding van het advies van de Stichting van de arbeid het wetsvoorstel TZ — men heeft dat ook nooit eerder kunnen zien, dus geef ik nu even opening van zaken over de concrete voornemens — aangepast. Alle bepalingen die inhielden "gij zult" en "er moet over worden onderhandeld" zijn eruit gehaald. Er staat nu "gij kunt", omdat de Stichting van de arbeid heeft gezegd dat zij daarover ook graag wil onderhandelen. De heer Biesheuvel dreigt niet met welke paraplu dan ook. Hij zegt: als men daarover zo graag wil onderhandelen in de Stichting van de arbeid, ware het dan niet verstandig van mij — de heer Biesheuvel — om werkgevers en werknemers deze vreugde ook te geven. Dat is zijn betoog. Ik kan niet zeggen dat dit heel erg is. Ik was namelijk van plan om werkgevers en werknemers dezelfde vreugde te

Ter Veld

geven, alleen pas nadat ik het advies van de Raad van State en van de SVR heb ontvangen.

De heer **Biesheuvel** (CDA): Voorzitter! Ik ben de staatssecretaris uiteraard dankbaar dat zij het voor mij opneemt met de mededeling dat ik niet voor een parapluwetje gepleit heb. Mijn amendement heeft uiteraard niet de bedoeling om de onderhandelingsvrijheid van CAO-partners aan te tasten.

Ik kom terug op de vraag of er nu een evenwicht wordt verstoord in de zin van: in het totale pakket van maatregelen wordt een bijdrage verwacht van de werkgevers, van de werknemers en ook van de uitkeringsgerechtigden. Het evenwicht in dat totale pakket is pas bereikt als TAV 3 behandeld is. Ik zal in tweede termijn dieper ingaan op de vraag of ik die verhouding met mijn amendement enerzijds of anderzijds verstoort. Mevrouw Beijnen gebruikte de uitdrukking "verstoren van evenwicht". De staatssecretaris heeft het meer over de systematiek van de wet. Is het juist dat ik toch een verschil proef, als het gaat om de kwalificatie van het verstoren van evenwicht?

Staatssecretaris **Ter Veld**: Voorzitter! Wanneer het amendement van de heer Biesheuvel in dit wetsvoorstel verwerkt wordt en daarmee tot wet wordt verheven, hebben wij in de wet inzake de terugdringing van het ziekteverzuim alleen nog maar het deel opgenomen dat de werkgevers raakt. Dat hoeft niet alle werkgevers zo welgevallig te zijn. Dat zou kunnen betekenen dat het tweede deel van het wetsvoorstel TZ, dat ik nog overhoud om hier met even veel verve te verdedigen, niet meer de grootste prioriteit in de samenleving heeft, behalve van de zijde van de werknemers. Ook dat zou ik betreuren. Het onderhavige wetsvoorstel TZ wordt van werknemerszijde zeer gewenst, omdat daarin voor de werkgevers een aantal stimulansen zijn opgenomen. Het is van werkgeverszijde zeer gewenst, omdat er voor de werknemers een aantal stimulansen zijn opgenomen. Welk een beter spanningsveld kan er zijn ten aanzien van een wetsvoorstel om ervoor te zorgen dat het als met een katapult de Kamer wordt ingeschoten!

De heer **Biesheuvel** (CDA): Er is

toch ook nog een Kamer die bepaalt of het voorstel inzake de zes/drie weken wenselijk is? Naar mijn mening hebben diverse sprekers — ook namens mijn fractie — in het grote WAO-debat op 28 augustus jl. over de termijn van zes weken zeer nadrukkelijk gesproken. Daarmee toont de staatssecretaris ook het belang aan van het halen van het tijdschema van deze trilogie van wetgeving.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Voorzitter! Ik heb het tijdschema al gehaald. Ik ben nu afhankelijk van de snelheid van de SVR, waarin werkgevers en werknemers een rol spelen. Vandaar dat ik het door mij genoemde spanningsveld een versnellende factor vind.

De **voorzitter**: Ik meen dat over dit onderdeel in eerste termijn vrij behoorlijk is gediscussieerd.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Voorzitter! Ik zie mevrouw Schimmel droevig kijken, maar ik ben ervan overtuigd dat wij nog nader komen te spreken over de vragen welk gedeelte van de voorstellen uit het wetsvoorstel TZ naar voren moet worden gehaald en op welke wijze dat geclausuleerd moet worden.

Ik kom op de vraag van de heer Van der Vlies, of er bij de overheid al enige vorderingen zijn gemaakt, bijvoorbeeld met het invoeren van een registratie van eigen ziekteverzuim en arbeidsongeschiktheidscijfers. De heer Van der Vlies zal deze vraag absoluut gesteld hebben op basis van de ook bij hem aanwezige kennis, dat wij nauwelijks in staat zijn om aan te geven hoe hoog het ziekteverzuim onder ambtenaren is, omdat wij dat nooit bij hebben gehouden. Wij hebben nu in de gehele rijksoverheid een ziekteverzuimregistratie, die overigens niet overal op dezelfde wijze wordt uitgevoerd. Daarom is het nog niet mogelijk om bij de rijksoverheid onderlinge vergelijkingen te maken. Wij hebben inmiddels wel afspraken gemaakt om te komen tot het verkrijgen van actuele, adequate en betrouwbare informatie over ziekteverzuim binnen de gehele rijksoverheid vanaf het verslagjaar 1992. Deze kerngegevens over ziekteverzuim zullen jaarlijks naar behoefte aan de Tweede Kamer ter beschikking worden gesteld. Wij hopen dat dit voor het eerst kan over

het verslagjaar 1992. Verder vindt er binnen de hele overheid in het algemeen een ziekteverzuimregistratie plaats op het niveau van het lijnmanagement. Op sectorniveau beschikken wij nog niet altijd over de goede informatie. De aandacht bij de rijksoverheid neemt overigens snel toe. Sociale Zaken legt zo veel op aan de marktsector dat de behoefte toeneemt bij de overheid om aan anderen niet te vragen wat zij zelf niet goed doet, maar een voorbeeldfunctie te kunnen vervullen. Dat geeft een extra stimulans om bij de rijksoverheid te zorgen voor een goed beleid, goede cijfers en goede registratie.

In de ministerraad van 4 oktober 1991 is dan ook overeengekomen dat de minister van Binnenlandse Zaken als coördinerend minister voor het overheids personeelsbeleid ook de registratie van het ziekteverzuim in de sectoren buiten de rijksdienst zal coördineren. Ook die activiteiten zijn in gang gezet.

Het ABP registreert overigens sedert 1989 arbeidsongeschiktheids-cijfers per beroepsgroep en per bedrijfstak. Ook daar is de registratie per afzonderlijke werkgever in voorbereiding.

Ik zal nu spreken over de uitvoeringsorganisatie en de sociaal-medische begeleiding. Alle fracties wijzen immers op het belang van een goede uitvoering van de maatregelen. Het spreekt vanzelf dat wij die niet los kunnen zien van een enkele opmerking die door de fracties is gemaakt over de uitvoeringsorganisatie. Voor GAK en GMD wordt geen fusie voorgesteld, ook niet tussen aanhalingstekens. De voorstellen tonen aan dat de uitvoeringsorganisatie in ieder geval is doordrongen van het feit dat er naar ze wordt gekeken en dat ze actie hebben te ondernemen. Zij zijn ook bereid om maatregelen te nemen om de aangekondigde maatregelen zo goed mogelijk uit te voeren. Een wettelijk kader daarvoor komt in de nieuwe Organisatiewet. Ik hoop dat zij in het voorjaar bij de Kamer terecht zal komen.

Tot die tijd zullen de uitvoeringsorganisaties moeten roeien met de riemen die zij hebben. Zij zullen er gecoördineerd mee moeten roeien. Want als de een achteruit probeert te gaan, terwijl de ander vooruit gaat, draait de boot in een rondje. De uitvoeringsorganisaties moeten beter roeien met de riemen die zij hebben.

Die wil is aanwezig. Daarbij mogen zij de wettelijke kaders natuurlijk niet overschrijden. Wanneer wij in december het verslag van de Sociale verzekeringsraad hebben, kunnen wij er in januari over spreken. Wij kunnen dan constateren dat de wil aanwezig is, maar dat er meer moet gebeuren dan goede bedoelingen alleen, wil het in de praktijk ook goed lopen. Zoals ik al zei, ben ik niet erg optimistisch over een snelle wijziging, maar wij proberen daaraan veel te doen. Iedere opmerking die hier in de Kamer wordt gemaakt, straalt zeker door naar de uitvoeringsorganisatie.

Wij hebben het al even gehad over de schuldvraag. Wij moeten bij de discussie over de uitvoeringsorganisatie en de arbeidsongeschiktheid niet vergeten, dat het kabinet en het parlement in het verleden de volumeproblematiek vaak voor zich uit hebben geschoven. Ik herinner mij nog een interessante discussie met mijn voorganger over de contra-legem-toepassing van de WAO. De handelwijze van de uitvoeringsorganisatie heeft meer geleid tot boekwerken dan tot activiteiten vanuit de politiek. Ook in de pers is er wel eens op gewezen dat je jaren later merkwaardige citaten tegenkomt. Ik citeer grofweg de toenmalige minister van Sociale Zaken die in de jaren zeventig zei dat het niet zo erg was met die bedrijfssluitingen, uiteindelijk kan de WAO nog veel mensen opvangen.

Onze invalshoek is dat de WAO niet mag worden gebruikt als verkapte afvloeiingsregeling en dat de WAO herstel en reïntegratie als hoofdtak heeft, wat zij ook heeft. De uitvoeringsorganisatie is als gevolg van de politieke invalshoek heel sterk gericht geweest op het toekennen van de juiste uitkering.

Dan kom ik op de sociaal-medische begeleiding. Ik heb het gevoel dat ik al vaker heb gezegd dat ik op korte termijn met deze nota hoop te komen. Ik hoop nu in januari. In deze nota zullen wij verder ingaan op het medisch attest, de rol van de bedrijfsvereniging bij de preventie en op de vraag of er een relatie moet worden gelegd tussen bedrijfsvereniging en bedrijfsgezondheidszorg, waarover mevrouw Schimmel vragen heeft gesteld. Daarbij zullen wij ook moeten spreken over de wachtlijsten in de gezondheidszorg, maar vooral ook over de samenwerking tussen bedrijfsgezondheidsdiensten en

bedrijfsverenigingen. Hoe moeilijk ook, die vragen lijken mij beter te behandelen aan de hand van de nota Sociaal-medische begeleiding. Ik zal er met de minister mijn uiterste best voor doen, ervoor te zorgen dat die echt snel komt. Ik heb zelf het gevoel dat ik dit hier al vaker beloofd heb.

Ik kom te spreken over de bedrijfsgezondheidszorg, een terrein waarover ik van de minister best iets mag zeggen. Vragen en opmerkingen op dit terrein zijn gekomen vanuit alle fracties. D66 heeft een amendement aangekondigd dat een verplichtstelling van de bedrijfsgezondheidszorg per 1 januari 1993 beoogt. Mevrouw Beijlen kondigde een motie aan. Op zichzelf zeg ik dank voor deze bijdragen, want vanuit de invalshoek die wij nu hebben gekozen om onze aandacht te richten op preventie en reïntegratie, is het ontzettend goed om de bedrijfsgezondheidszorg daarbij te betrekken. De bijdragen sluiten ook goed aan bij de nuanceerende opmerkingen die de regering op dat terrein in de schriftelijke voorbereiding heeft gemaakt over een algehele wettelijke verplichtstelling en over het belang van een goede bedrijfsgezondheidszorg.

Als wij nu zouden komen tot een algehele verplichtstelling, dan creëren wij in feite op korte termijn loze wetgeving. Tegen die achtergrond kan ik het amendement van D66 niet onderschrijven. Ik begreep echter uit de toelichting van mevrouw Schimmel dat zij in feite een soort fasering bedoelt. Dat is iets wat ook heel nadrukkelijk door de heren Schutte en Van der Vlies en mevrouw Brouwer naar voren is gebracht.

Alle fracties beklemtonen de noodzaak dat een aanzienlijk groter deel dan de huidige 40% van de werknemers moet worden voorzien van een of andere vorm van bedrijfsgezondheidszorg. Ik ben het daarmee eens. Zeker als wij kijken naar de toekomstige voornemens om bij ziekteverzuim het eigen risico voor de eerste zes dan wel drie weken bij de werkgever te leggen, en als wij kijken naar de aanbevelingen uit het najaarsakkoord, dan is er reden om de bedrijfsgezondheidszorg een belangrijke plaats te geven. De PvdA en het CDA wijzen ook nog op onze wettelijke verplichting op grond van een EG-richtlijn om op dit terrein tot wetgeving te komen.

De EG-richtlijn bevat inderdaad een vorm van verplichte bedrijfsge-

zondheidszorg voor ieder bedrijf. De richtlijn moet voor 1 januari 1993 worden geïmplementeerd. Het betekent niet dat het huidige Arbo-pakket daarmee voor ieder bedrijf verplicht wordt gesteld. Er zit een ruimere mate van organisatievrijheid in. Bedrijven worden in elk geval verplicht tot risico-inventarisatie, tot evaluatie en uitvoering van de maatregelen en tot organisatie van preventiezorg binnen het bedrijf dan wel via een deskundige instantie. Vanuit de arbeidskant wordt er gedacht aan een soort certificering van instanties. De bedrijven worden verplicht tot het organiseren van bedrijfshulpverlening en de richtlijn stelt ook verplicht dat iedere werknemer het recht heeft, zich periodiek medisch te laten keuren. De richtlijn stelt voorts verplicht dat zorgverlening moet worden ontwikkeld naar gelang bedrijfsomvang en aard van het risico.

Het is dus niet volstrekt conform het volledige BGZ-pakket dat in artikel 18 van de Arbo-wet is omschreven, maar als je dat pakket nu verplicht zou stellen, dan zou je voor een aantal bedrijven te veel te snel verplicht stellen.

Mevrouw Beijlen vindt dat er nog wel wat meer gedaan kan worden dan de EG verplicht. De EG verplicht uiteindelijk binnen de richtlijnen en die mag je op het terrein van veiligheid en gezondheid op een aantal punten ook als minimumnormen opvatten. Op een aantal terreinen kunnen inderdaad aan het bovenstaande pakket elementen worden toegevoegd teneinde het verzuimbeleid in de onderneming steviger te verankeren en teneinde bij bedrijven, waar dat bij voorrang noodzakelijk is, toch te komen tot bijvoorbeeld een aansluitingsverplichting. Wij denken daarbij aan het opnemen van een verplichting tot verzuimregistratie in de Arbo-wet en aan het toekennen van de bevoegdheid aan het districtshoofd van de arbeidsinspectie om aan bedrijven de eis te kunnen stellen, zich bij de BGD aan te sluiten indien naleving van eerdergenoemde wettelijke voorschriften onvoldoende blijkt.

Mevrouw **Beijlen-Geerts** (PvdA): De minister maakt net melding van de brief inzake de preventiediensten. Uit diezelfde brief maak ik op dat in de EG-richtlijn eigenlijk een minimaal pakket wordt geregeld. Eigenlijk zou kunnen worden volstaan met één

Ter Veld

werknemer of enkele werknemers in het bedrijf aan te wijzen die zich met preventie bezighouden. Ik heb vragen bij de deskundigheid van die werknemer. Kan de staatssecretaris daar wat over zeggen?

Staatssecretaris **Ter Veld**: Ik heb al gezegd, wat in de Arbo-wet moet worden geregeld. De organisatie preventiezorg binnen het bedrijf of contact met deskundige instanties vormen een minimale verplichting voor een bedrijf. Het is duidelijk, dat ter zake van het veiligheidsrisico grote verschillen tussen bedrijven bestaan. Hiervan is ook afhankelijk hoe je het precies organiseert. Wij overwegen om aan het districtshoofd arbeidsinspectie de bevoegdheid te geven van een bedrijf te eisen, dat het zich aansluit bij de BGD.

Er kan worden gesteld, dat deze EG-richtlijn voor alle EG-lidstaten normen vastlegt, waaraan moet worden voldaan. De heer Linschoten vroeg, of verder kan worden gegaan. In het kabinet leeft de opvatting, dat er zeker redenen kunnen zijn — het zal zeker niet gelijk voor alle bedrijven worden voorgeschreven — om naast de minimale verplichtingen nog een aantal aanvullende zaken te regelen. Nagegaan zal worden — dat komt in de TZ aan de orde — in hoeverre een verplichting voor werkgevers in de wet kan worden opgenomen om zieke werknemers gedurende de eerste zes weken door een deskundige instelling te laten begeleiden. Een van de problemen die kunnen ontstaan, als de verzuimbegeleiding gedurende de eerste zes weken volledig aan de werkgever wordt overgelaten en er geen controle meer is op begeleiding van de kant van de bedrijfsvereniging is, dat dit alles onvoldoende gebeurt. Het collectief wordt dan geconfronteerd met het falen van een individuele werkgever op het terrein van een goed verzuimbeleid. Dat is niet onze bedoeling. Er zal zeker worden gekeken naar verdere verplichtingen om gedurende de eerste zes weken een beroep te kunnen doen op deskundige instellingen. Een dergelijke verplichting heeft zeker zin, als door een bedrijf vanwege een tekort aan bedrijfsartsen een keuze gemaakt kan worden tussen bedrijfsgezondheidsdienst en de verzuimpreventiedienst, controle en toezicht vanuit de bedrijfsvereniging.

Bij de verdere fasering is veel afhankelijk van de aard en de

omvang van de bedrijven. Het wordt op dit moment op vrijwillige basis ingevuld. In de nota naar aanleiding van het eindverslag heb ik al aangegeven dat ik bereid ben om afhankelijk van de resultaten van de evaluatie in 1992 een algehele wettelijke verplichting in die zin te overwegen, dat als eerste stap bedrijfstakingen worden aangewezen, die verplicht worden om binnen een termijn van vijf jaar een zorgpakket in te voeren. Die bedrijfstakingen zullen worden geselecteerd op grond van hoog risico en het bereikte niveau van deskundige zorg.

Mijnheer de voorzitter! Ik vat kort samen. Implementatie van de EG-richtlijn voor 1993 betekent een wijziging van de Arbo-wet. Werkgevers worden verplicht een vorm van bedrijfsgezondheidszorg in te voeren, zij het minder vergaand dan artikel 18 van de Arbo-wet weergeeft. Wij zijn voornemens daaraan toe te voegen de verplichting tot verzuimregistratie en de bevoegdheid aan het districtshoofd arbeidsinspectie om een bedrijf te verplichten om zich aan te sluiten, wanneer het de wettelijke voorschriften niet heeft nageleefd. Gedurende de eerste zes weken van verzuim willen wij verplicht stellen, dat als geen verzuimbegeleiding van de kant van de bedrijfsvereniging plaatsvindt, dit gebeurt door een andere erkende instelling van bedrijfsgezondheidszorg. Als laatste fase zie ik de volgende mogelijkheid. Als uit de evaluatie in 1992 blijkt, dat de spontane groei — wij zitten nu op 43% — niet op de juiste wijze plaatsvindt, zullen wij overgaan tot aanwijzing van bedrijven, c.q. bedrijfstakingen die binnen vijf jaar een zorgpakket moeten ontwikkelen.

De heer **Linschoten** (VVD): Ik wil eerst even bij die eerste fase blijven. Er moeten een aantal wezenlijke elementen worden ingevuld, als het gat valt: het privatiseren van de eerste zes weken Ziektewet, met alle problemen rondom begeleiding van een zieke werknemer en de controle. Mag ik het antwoord van de staatssecretaris zo begrijpen dat het opvullen van dat gat uiterlijk gebeurt op het moment dat wij hier de TZ behandelen, dat wij op dat moment precies weten waaraan wij toe zijn en dat een en ander een integraal onderdeel zal uitmaken van die regelgeving?

Staatssecretaris **Ter Veld**: Dat klopt.

Het staat ook in de TZ. Een bedrijfsvereniging geeft een bedrijf de bevoegdheid om voor de eerste zes weken de werknemers op een andere wijze te laten begeleiden. Als een bedrijf die bevoegdheid niet krijgt, is het wel verantwoordelijk voor de eerste zes weken, maar houdt de bedrijfsvereniging de bevoegdheid tot controle en begeleiding van de werknemers. Ik wil niet hebben dat na zes weken blijkt dat er niets gebeurd is. Anders zitten wij en de werknemers met de gebakken peren.

De heer **Schutte** (GPV): De implementatie van de richtlijn voor 1 januari 1993 gebeurt in de Arbo-wet, zegt u. Moet ik daaruit afleiden dat u in het desbetreffende wetsvoorstel zult volstaan met het minimumpakket dat uit de richtlijn voortvloeit of zegt u: daarin neem ik een aantal andere elementen mee?

Staatssecretaris **Ter Veld**: Voorzitter! Zeer binnenkort zal de Kamer via de minister de nota over de toekomstige functie van de arbeidsinspectie en de filosofie daar achter ontvangen. Ik meen dat in het wetsvoorstel dat naar de Arboraad is gezonden om advies reeds is opgenomen...

De heer **Schutte** (GPV): Misschien kan de staatssecretaris ons daarover in tweede termijn concrete informatie verschaffen.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Ik zal in tweede termijn de Kamer informeren over wat in het voorstel staat en wat wij verder overwegen daarover op te nemen. Verder is uitermate belangrijk dat wij tijdig met de implementatie van deze richtlijn klaar zijn.

Mevrouw **Schimmel** (D66): Mijnheer de voorzitter! Ik ben tamelijk teleurgesteld door het antwoord van de staatssecretaris. Het lijkt erop alsof de bedrijfsgezondheidszorg in ons land ongeveer dezelfde lijdensweg moet volgen als de WAGW-quoting. Er zijn op dit moment allerlei ontwikkelingen gaande. De bedrijfsgezondheidszorg breidt zich uit; er zijn vrijwillige afspraken gemaakt; er komt een EG-richtlijn; de staatssecretaris geeft aan waarover adviezen aan de Arbo-raad zijn gevraagd. Ik begrijp werkelijk niet wat de reden is om niet te komen tot een wettelijke verplichting. Daarmee sluit je naar mijn mening eerder aan op ontwikkelingen

die in de samenleving plaatsvinden dan dat je die ontwikkelingen doorkruist. Kan de staatssecretaris toelichten waarom het niet kan?

Staatssecretaris **Ter Veld**: Mijnheer de voorzitter! Ik begrijp de vraag van mevrouw Schimmel niet. Ik kan meedelen dat de verplichtstelling voor een aantal zaken, de bedrijfsgezondheidszorg betreffende, plaatsvindt op 1 januari 1993. De verplichtstelling betreffende dat pakket is geringer dan die welke in artikel 18 van de Arbo-wet is omschreven betreffende het volledige BGZ-pakket. Ik heb mij bereid verklaard — op verzoek van de heer Schutte krijgt de Kamer nog een concreet antwoord — om na te gaan of wij meer kunnen doen dan de EG-richtlijn verplicht in de zin van de verplichtstelling.

Verder heb ik gezegd: wanneer in 1992 uit de evaluatie blijkt dat door de groei van de bedrijfsgezondheidszorg — die groeit inderdaad als kool, en dat nog wel onder verantwoordelijkheid van werkgevers en werknemers — gaten en lacunes ontstaan voor sectoren en bedrijfstakken, zullen wij bezien of wij verplicht kunnen stellen dat een bedrijfstak in kwestie binnen vijf jaar het takenpakket heeft uitgewerkt en ingevoerd.

De **voorzitter**: Ik zie dat nog meer leden willen interrumperen. Ik neem aan dat de staatssecretaris in tweede termijn verdere informatie zal geven. Wil mevrouw Beijlen iets vragen dat meegenomen kan worden in die beantwoording?

Mevrouw **Beijlen-Geerts** (PvdA): De staatssecretaris heeft gezegd dat zij de heer Schutte nog uitgebreid zal beantwoorden. Ik neem aan dat zij daarbij ook ingaat op de fasering, zoals door hem voorgesteld.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Voorzitter! Ik meen op de fasering te zijn ingegaan. Ik ben graag bereid mijn antwoord op papier te zetten, maar dat is niet nodig want mevrouw Beijlen kan het in het stenogram nalezen.

Voorzitter! Ik kom nu tot het bonus/malus-systeem, de geldelijke boetes en de geldelijke bijdragen. Ik begreep van alle woordvoerders dat men in principe met een dergelijk systeem akkoord gaat, maar dat er vooral wat vragen zijn over de vormgeving en, wat de heer Linschoten betreft, over de hoogte. De

malus, die ik in het wetsvoorstel de "geldelijke bijdrage" noem, zou volgens diverse woordvoerders in zekere mate het risico in zich kunnen dragen van een selectief aanname en verwervingsbeleid. Daarbij wordt verwezen naar het KNOV. De benadering van het KNOV is echter nogal zwart/wit. Het is niet aannemelijk dat zonder malus van twaalf maandsalarissen de gehele werkelijkheid anders zou uitvallen. Ik geloof niet dat bij een selectie de malus het enige overheersende criterium zou zijn. Bovendien valt mij uit de KNOV-enquête op dat, hoewel de bedrijven een grote aversie hebben tegen een geldelijke bijdrage, toch 40% van de ondernemers een voorkeursbehandeling wil geven aan gedeeltelijk arbeidsongeschikten. Dat vind ik positief, vooral ook omdat daarbij blijkt dat de helft van de geënquêteerden absoluut niet weet welke stimulansen er op dit moment bestaan om de indienstnemering aantrekkelijk te maken. Dit spoort met een onderzoek vanuit de doorstroming uit de WSW, waaruit bleek dat werkgevers, toen zij mochten kiezen uit mogelijke maatregelen, kozen voor de maatregel die wij in werkelijkheid hadden, en gevraagd naar de maatregelen waarvan zij dachten dat ze bestonden, geen enkele maatregel juist konden aangeven. Het is duidelijk dat voorlichting over maatregelen noodzakelijk is, zeker voor het midden- en kleinbedrijf, over alles wat op dit moment mogelijk is aan aanpassing van de arbeidsplaats, scholing en begeleiding bij het in dienst nemen van een arbeidsongeschikte werknemer. De overheid heeft een belangrijke voorlichtende taak waar er wel een wil is, maar men de weg niet kent, terwijl die weg toch zo keurig door de overheid is neergelegd.

Wat jammer is van zo'n KNOV-enquête, is dat kennelijk de negatieve prikkels tot veel publiciteit leiden, terwijl alles wat door ons wordt bijgedragen aan positieve prikkels en mogelijkheden nauwelijks aandacht krijgt. Misschien komt dat voort uit de gedachte "daar zijn ze ook voor" als de politiek iets goeds doet. Maar dat is wel jammer, omdat juist die positief uitwerkende maatregelen bedoeld zijn om ergens toe te leiden. Ik denk dat daar de sleutel ligt voor het voorkomen van selectief beleid. Wij moeten duidelijk maken dat er bonussen zijn te verdienen, loonkos-

tensubsidies mogelijk zijn, dat bij eventuele ziekte van een gedeeltelijk arbeidsongeschikte werknemer die men in dienst heeft genomen, of iemand die uit de WSW is doorgestroomd, de eerste drie jaar de kosten voor ziekteverzuim niet op de werkgever gelegd worden, dat de aanpassing van de werkplek op grond van de AAW mogelijk is op kosten van de AAW en dat er aanpassingen in de werkomgeving mogelijk zijn. Ik wijs in dit verband ook op een interessante brochure van de SER die gericht is op de WAGW en waarin wordt aangegeven welke mogelijkheden er zijn. De voorlichting is veel te gering. Wij moeten daar energie in steken. De bereidheid daartoe is bij ons aanwezig, en ook bij de werkgevers.

Het liefst zou ik op dit moment dus alleen over de bonus willen praten, omdat er over de malus al zo veel is gezegd. Maar omdat er zoveel vragen zijn gesteld, zal ik ze toch beantwoorden. Laten wij vooral de werkgevers enthousiasmeren door de positieve elementen veel meer te benadrukken.

Toch nog even over de medische aanstellingskeuring als middel voor selectie. In het kabinetsstandpunt van maart 1990 (stuk 19218, nr. 40) is aangegeven wat het doel is van een aanstellingskeuring. De keuring dient een antwoord te geven op de vraag of, uitgaande van de functie-eisen, de sollicitant zonder gevaar voor eigen gezondheid dan wel gezondheid van derden de functie kan uitoefenen. Dat zijn dus de grenzen waarbinnen door middel van aanstellingskeuringen een bepaalde selectie gemaakt kan worden. Maar handelt de praktijk binnen deze grenzen? Dat is immers cruciaal voor de rechtspositie van degene die gekeurd wordt. Wij zullen begin 1992 ambtelijk overleg starten om bestaande wetgeving op dit terrein te harmoniseren met als uiteindelijk doel, de keuring een betere rechtspositie te geven. Daarbij sluit ik nieuwe regelgeving niet uit.

Het is ook van groot belang dat er bij keurende artsen geen andere doelstelling aan de aanstellingskeuring wordt toegedicht. Daar moet dan ook op worden aangedrongen. Daartoe zal binnenkort overleg worden geopend met de artsorganisaties. Daarbij zal gebruik gemaakt worden van de resultaten van de onderzoeken die zijn aangekondigd in het genoemde kabinetsstandpunt van

maart 1990. Die rapporten zullen u worden aangeboden. Wij zullen er ook voor zorgen dat werkgevers en werknemers door middel van voorlichting op de hoogte worden gebracht van dit onderzoek.

Met betrekking tot werving en selectie zal de Kamer begin 1992 het regeringsstandpunt krijgen over de rechten van de sollicitant; dit mede als reactie op de vernieuwde aanbevelingen van de Stichting van de arbeid over werving en selectie van maart 1991.

De heer Linschoten wees op het niveau van de malus. Ik wijs hem er even tussen neus en lippen op dat ook hij afweek van het advies van de tripartiete werkgroep. Hij komt namelijk met een voorstel voor vier maanden malus. De tripartiete werkgroep had een gemiddelde van vier maanden. Ik kom dus met een voorstel voor twaalf maanden. Een lager niveau van de malus zou naar mijn mening niet verstandig zijn. De toestroom naar de WAO/AAW moet worden ingedamd. Het totale evenwicht van de beleidsvoornemens moet tot substantiële effecten leiden. Voor zover de oplegging van de lasten prohibitief dreigt te worden, hebben wij besloten een maximum van 5% van de loonsom als grens te nemen. Daar mag de malus niet bovenuit komen. Ik wijs erop — ik doe dit vooral in de richting van de heer Linschoten — dat een verlaging van de malus met handhaving van de 5%-grens ongunstig uitwerkt voor de kleine werknemers in absolute en relatieve zin. Immers, wanneer de malus hoger wordt, wordt door de grens van 5% de kleine werkgever beschermd. Bij een grens van 5% moet je 20 werknemers in dienst hebben voordat je een 100% malus van twaalf maanden zou moeten betalen. Een kleine werkgever heeft door die grens van 5% bij een hoge malus geen extra kosten. Men heeft als kleine werkgever wel het voordeel van de lagere AAW-premie en men kan als men een werknemer in dienst neemt die voor de functie arbeidsgeschikt doch voor andere functies gedeeltelijk arbeidsongeschikt zou zijn, ook nog gebruik maken van de bonus of de loonkostensubsidie. Wat dit betreft is naar mijn mening het bonus/malus-systeem een bevoordeling van de kleine werkgevers. Ik zou het plezierig vinden als de heer Kamminga en het KNOV er ook eens op die manier naar zouden kijken. Naar mijn mening zijn dit voldoende

argumenten om het amendement van de heer Linschoten op stuk nr. 13 een onverstandig voorstel te vinden.

De heer Biesheuvel vroeg of wij uit een oogpunt van equivalentie niet het maximumdagloon zouden moeten hanteren als maximum voor de malus. Ik zie hierin niet het equivalentie-aspect. Het gaat niet om de relatie tussen betalingsplicht versus uitkeringsrecht. Ik zie dan ook geen reden om boven op de 5% maximering nog een maximering in het dagloon te hebben. De WAO-uitkering is een langlopende uitkering. De premiedifferentiatie die de malus in feite is, is beperkt. Een verdere beperking lijkt mij dan ook niet verstandig. Ik heb trouwens ook aangegeven waarom het dagloon als zodanig verstandig is en niet het uitkeringsloon. De heer Schutte heeft daarop gewezen.

Dan kom ik bij een aantal vragen over het betalingsmoment.

De voorzitter: Hoe lang denkt u nog te spreken, mevrouw Ter Veld?

Staatssecretaris Ter Veld: Voorzitter! Ik had gedacht mijn hele tekst in ongeveer anderhalf uur te kunnen uitspreken. Ik ben nog maar nauwelijks op de helft.

De voorzitter: Dan lijkt het mij verstandig, nu te schorsen voor de lunch.

Staatssecretaris Ter Veld: Goed, voorzitter, dan eindig ik halverwege mijn opmerkingen over de geldelijke bijdrage.

De algemene beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt van 12.55 uur tot 13.40 uur geschorst.

Voorzitter: Deetman

De voorzitter: De ingekomen stukken staan op een lijst, die op de tafel van de griffier ter inzage ligt. Op die lijst heb ik voorstellen gedaan over de wijze van behandeling. Als aan het einde van de vergadering daartegen geen bezwaren zijn ingekomen, neem ik aan, dat de Kamer zich met de voorstellen heeft verenigd.

Regeling van werkzaamheden

De voorzitter: Ik deel aan de Kamer mede dat de bijzondere Commissie inzake een verzoekschrift met betrekking tot de liquidatie van een bedrijf en het geen gevolg geven aan aangiften van misdrijven tot haar ondervoorzitter heeft gekozen het lid Rosenmöller.

Op verzoek van de VVD-fractie benoem ik in de vaste Commissie voor binnenlandse zaken het lid Van Erp tot plaatsvervangend lid in plaats van het lid Blaauw.

Tengevolge van een technisch misverstand is gisteren een onvolledige lijst van stemmingen over de moties Buitenlandse Zaken aan u voorgelegd. In verband daarmee stel ik voor, aanstaande donderdag aan het slot van de vergadering, alsnog te stemmen over:

- de motie-Sipkes over opheffing van de noodtoestand in Zuidoost-Turkije (22300-V, nr. 50);
- de motie-Sipkes over de vorming van een interimregering in Zuid-Afrika (22300-V, nr. 52).

Het woord is aan mevrouw Groenman.

Mevrouw Groenman (D66): Voorzitter! Wij hebben een half uur geleden een brief ontvangen van staatssecretaris Ter Veld over de vergadering van de Sociale raad van gisteren waar het de pensioenregelingen betreft. Ik zou u willen vragen, die brief morgen op de agenda te plaatsen, opdat wij daar kort over kunnen debatteren.

De voorzitter: Ik stel voor, het verzoek te honoreren. Gezien het vaste tijdstip van half vier waarop wij de vergadering morgen moeten beëindigen en de noodzaak om alle overige geagendeerde onderwerpen voor die tijd af te handelen, deel ik mede dat daarbij spreektijden zullen gelden van twee minuten, met slechts één termijn. Ik heb van mevrouw Groenman begrepen dat het hoofddoel is het indienen van een motie. Dit betekent dat eventueel verder overleg in de commissie kan plaatsvinden. Als een motie wordt ingediend, zal die morgen in stemming komen. Achtergrond is immers dat morgen, zo nodig, gestemd kan worden. Kan men hiermee instemmen?

Mevrouw **Groenman** (D66): In principe vind ik twee minuten wat weinig, voorzitter, maar ik begrijp dat morgen alles wijkt voor Sinterklaas. Maar als er meer tijd is, kunnen de spreektijden dan worden aangepast?

De **voorzitter**: U kent mijn welwillendheid! Maar dat is pas in de loop van morgenochtend bekend. Het hangt ook samen met de korthed en de bondigheid die wordt betracht bij de behandeling van de wetsvoorstellen. Wij zullen wel enige flexibiliteit inbouwen. De leden weten nu dat morgen over een eventueel ingediende motie zal worden gestemd. Dat is cruciaal.

Overeenkomstig het voorstel van de voorzitter wordt besloten.

De **voorzitter**: Het woord is aan de heer Willems.

De heer **Willems** (Groen Links): Mijnheer de voorzitter! De Kamer beschikt over verschillende commissies. Een heel bijzondere plaats daaronder neemt de vaste Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten in. Die is ook vrijgesteld van het uitbrengen van verslag over alle in haar handen gestelde stukken. Er is in de afgelopen jaren een politiek debat geweest, dat erin heeft geresulteerd dat de commissie in ieder geval aan het eind van het verslagjaar — dat normaal tot juni loopt — verslag uitbrengt van de verrichte werkzaamheden. Zij heeft zelf de toezegging gedaan dat zij dat verslag wat uitvoeriger zal maken dan in het verleden gebruikelijk was. Die belofte is één keer nagekomen. Vorig jaar hebben wij in september een eerste verslag gehad over de periode juli 1989 tot juli 1990. Het verslag over het jaar dat daarop volgde en dat dus afliep in juli 1991, heeft ons nog steeds niet bereikt, terwijl het toch al december is. Hiermee wordt een goede traditie van slechts één jaar weer doorbroken. Ik zou ervoor willen waken om daarmee te gemakkelijk in te stemmen. Ik heb de kwestie verschillende keren in de vaste Commissie voor binnenlandse zaken aan de orde gesteld. Zij heeft ook een beroep gedaan op de vaste Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten om haar verslag zo spoedig mogelijk af te sluiten. Sterker nog, voorzitter, het verslag is in juni al afgesloten, maar het is alleen nog

niet aan de Kamer aangeboden. In die periode en ook nadien, is er veel gebeurd. Wij hebben hier verschillende keren zaken op de agenda gekregen, waarvan vastgesteld is dat wij die zullen behandelen als het verslag van de commissie ook verschenen is. Dat verslag zou dus bij diverse onderwerpen betrokken kunnen worden, samenwerking CRI, politie etc. Wij wachten er nog steeds op. Ik maak van deze regeling van werkzaamheden gebruik, voorzitter, u te verzoeken om namens de Kamer nog eens de dringende wens aan de commissie over te brengen dat zij haar jaarverslag zo spoedig mogelijk aan ons uitbrengt. Wij zouden daar na het reces, zoals gebruikelijk, ook een plenair debat aan kunnen wijden.

De **voorzitter**: Ik stel voor, dit verzoek te honoreren.

Daartoe wordt besloten.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Wijziging van de Ziektewet, de Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering, de Algemene Arbeidsongeschiktheidswet en enkele andere wetten in verband met maatregelen ter vermindering van het ziekteverzuim, beperking van langdurige arbeidsongeschiktheid en bevordering van de arbeidsmarktkansen van arbeidsongeschikten, herschikking van bevoegdheden in de Ziektewet, alsmede enkele technische aanpassingen (terugdringing arbeidsongeschiktheidsvolume) (22228).**

De algemene beraadslaging wordt hervat.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Voorzitter! Wat de geldelijke bijdrage, de malus, betreft was ik gebleven bij het betalingsmoment. Mevrouw Beijlen, de heer Schutte en mevrouw Schimmel hebben ervoor gepleit om de betaling van de geldelijke bijdrage, de malus, meteen te laten ingaan op het moment van toetreding tot de AAW en de WAO. Dat is eigenlijk een lik-op-stuk-gedachte. In de afweging moet mijns inziens wel betrokken worden dat grofweg

15.000 personen binnen één jaar na toetreding tot de AAW en de WAO weer terugkeren bij de eigen werkgever. Ik heb ervoor gekozen, tot betaling over te gaan op het moment dat de werknemer in principe één jaar later voor de ontslagsituatie in aanmerking zou kunnen komen. Dat heb ik gedaan vanwege de administratieve belasting. Als er grofweg 15.000 personen in het tweede jaar zullen terugkeren, hoeft niet iedere keer opnieuw tot een teruggave van de malus overgegaan te worden. Als men weet dat er sprake zal zijn van een malus en als men ook weet dat men die niet hoeft te betalen als er andere arbeid voor de werknemer beschikbaar is, zou dit mijns inziens een extra stimulans kunnen zijn voor het in dienst houden van de werknemer. Vanuit die invalshoek raad ik mevrouw Beijlen aan, indiening van haar amendement in dezen nog eens goed te overwegen. Nogmaals, het lijkt mij verstandiger om tot uitbetaling van de malus in het tweede jaar over te gaan.

In de stukken is uitgebreid gesproken over de werkingssfeer van de malus.

De heer **Schutte** (GPV): Voorzitter! In heb ook nog een vergelijking met de uitbetaling van de bonus gemaakt. Ook dan heb je achteraf de mogelijkheid tot correctie. De staatssecretaris noemde als mogelijkheid een aantal van 15.000 voor correctie van de malus. Hoe schat zij dat in als het gaat om de bonus?

Staatssecretaris **Ter Veld**: Als er bij de bonus teruggevorderd zal moeten worden, verwacht ik dat het altijd om een beduidend geringer aantal zal gaan, omdat de bonus wordt toegekend als er een arbeidsovereenkomst voor ten minste één jaar is aangegaan. Wij hebben hieraan door wijziging van een en ander ook een andere structuur gegeven. Als terugvordering gewenst zou zijn bij de bonus, zou de administratieve last gigantisch veel kleiner zijn dan in het geval dat men 15.000 keer een malus zou uitbetalen en die alsnog zou moeten terugbetalen. Naast het effect dat ik verwacht, te weten dat de dreiging van de malus ook een extra stimulans zou kunnen zijn voor het in dienst houden van iemand, heb ik ervoor gekozen om de inwerking-treding van de uitbetaling op een ander moment te laten plaatsvinden

dan het moment waarop betrokkene in aanmerking komt voor de WAO.

Over de werkingssfeer wil ik het volgende opmerken. Er is voortdurend een discussie over de vraag of een werkgever ook kan worden aangesproken voor een geldelijke bijdrage als iemand door privé-acties arbeidsongeschikt wordt. Daarbij rijst natuurlijk ook de vraag of een werkgever dan verplicht kan worden om iemand een andere arbeidsplaats aan te bieden. In het algemeen moeten werkgevers, ongeacht de vraag of er sprake is van een handicap, waar enigszins mogelijk mensen in staat stellen om arbeid die voor hen passend is, voort te zetten.

Mevrouw Schimmel vroeg of men voor volledig arbeidsongeschikten die geen werk meer kunnen doen, ongeacht de schuldvraag, een malus mag opleggen. Ik vind dat je in beide gevallen een geldelijke bijdrage kunt vragen. Soms lijkt het helder dat de oorzaak in de privésituatie ligt. Dat behoeft echter niet altijd zo te zijn. De heer Van der Vlies sprak van sportblessures. Hierbij kan ook worden gedacht aan bedrijfscompetities. Daarnaast komt het voor dat werknemers met een zittend en stressgevoelig beroep op medisch advies wordt aangeraden, sport te beoefenen. Vaak is het bijzonder moeilijk na te gaan of iemand bepaalde klachten krijgt door sportbeoefening of juist vanwege het niet beoefenen van sport.

Ook bij een differentiatie van de malus, zoals mevrouw Schimmel voorstelt, vrees ik enorme ontmoedigingseffecten. Niet meedoen aan de malus kan motiverend werken, maar het is tegelijkertijd een vorm van premiedifferentiatie inzake het gedeeltelijk of geheel arbeidsongeschikt zijn. Het moet niet in het belang van de werkgever worden geacht, iemand volledig arbeidsongeschikt te laten worden, omdat hij daarmee de malus kan ontlopen. De geldelijke bijdrage, een vorm van premiedifferentiatie is in de AAW een feit. Het lijkt mij niet verstandig dit soort discussies te voeren. Een werknemer treedt toe tot de AAW/WAO. Na een jaar ontstaat de geldelijke bijdrage.

De bonus/malus-systematiek lijkt gecompliceerd. Ik heb echter de indruk dat het in de praktijk meevalt. Voor een deel was het verwerken van datgene wat wij eerst bij een AMvB beoogden te doen, een aanzienlijke verdikking van het wetboek van de

AAW. Met het systeem is naar onze mening uitstekend te werken. Een zekere mate van regelgeving is nodig, bijvoorbeeld vanwege het evenwicht in de G en G-sector. In die sector wijkt de malus niet fundamenteel af van die in de particuliere sector. Het gaat steeds om de prikkel die erop gericht is, het ten minste niet slechter te doen dan collega's in dezelfde sector. Daarmee zou je namelijk in een achterstandspositie geraken.

De heer **Biesheuvel** (CDA): Zijn de beïnvloedingsmogelijkheden van een werkgever in de G en G-sector op een zelfde manier te kwalificeren als die van een werkgever in de marktsector? Ik denk aan de investeringen die wellicht moeten worden gedaan om ziekmakende omstandigheden weg te nemen.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Het feit dat binnen de malusystematiek enige differentiatie naar bedrijven mogelijk is, was juist noodzakelijk om ten aanzien van de arbeidsomstandigheden rekening te houden met het verschil in ziekmakende effecten. Ook voor sommige sectoren van de G en G-sector kan er een reden zijn om aan te nemen dat daar uit de aard der zaak een groter risico in gelegen is. Verder hebben alle werkgevers de mogelijkheid om door de wijze waarop zij de arbeidsomstandigheden organiseren, de verplichtingen uit de Arbo-wet naleven en zorgen voor een goed sociaal klimaat, een goed werkgever te zijn. Dat geldt voor de G en G-sector, de marktsector en de overheid.

De heer **Biesheuvel** (CDA): De heer van der Vlies heeft daar volgens mij ook naar gevraagd. Hij had het over het invalideringsrisico. Daarbij deel je het aantal arbeidsongeschikten in een sector door het aantal verzekerden. Zo heb ik het althans begrepen. De staatssecretaris zegt wel dat het zo eenvoudig is, maar dat is nog maar de vraag. Wat deel je bijvoorbeeld precies in een bedrijfstak waarin sprake is van verschillende risicoklassen? Het aantal arbeidsongeschikten per risicoklasse of het totale aantal verzekerden? Kan de staatssecretaris daar in de tweede termijn meer duidelijkheid over geven, want ik kreeg er een vraag over die ik niet kon beantwoorden?

Staatssecretaris **Ter Veld**: Ik vind deze breukuitleg ook heel ingewikkeld, dus ik zal in de tweede termijn kijken of ik daar een heel exact antwoord op kan geven. We moeten inderdaad onderkennen dat in de verschillende sectoren van de Nederlandse samenleving verschillen in invalideringsgraad bestaan, hetzij omdat we als samenleving wilden dat het zo georganiseerd was — ik noem het onderhoud van de spoorwegen — hetzij omdat de aard van het werk meer risico's met zich brengt. We hebben dat juist gedaan om binnen de G en G-sector het evenwicht in meso-situaties te kunnen behouden. Vandaar dat de malus niet voor iedere sector hetzelfde is en er een variatiemogelijkheid is, in eerste instantie gemiddeld vier en in laatste instantie maximaal twaalf, maar voor sommige sectoren lager. Door een goed begeleidingsbeleid en een goed arbeidsomstandighedenbeleid hebben sommige werkgevers in een bepaalde sector te maken met een zeer laag invalideringsrisico, vooral als je het vergelijkt met het gemiddelde en zeker ten opzichte van degenen die een groot risico lopen. Dit is volgens mij door de werkgevers zeer wel te beïnvloeden. Daartoe willen wij ze ook uitdagen.

Dan de financiering. Mevrouw Beijlen en mevrouw Schimmel vragen mij om de opbrengst van de geldelijke bijdrage te benutten voor andere elementen dan voor verlaging van de AAW-premie. In het systeem dat wij hebben gekozen, is de premieverlaging van de AAW een noodzakelijk element. Het structurele overschot wordt op die manier weer teruggesluisd naar de werkgevers. Ik noemde dat zojuist al een soort premiedifferentiatie-effect in de AAW. Het gaat dus ook niet om budgettaire voordelen, zoals mevrouw Schimmel suggereerde. Mevrouw Schimmel dacht wat betreft de aanwending aan preventiefondsen. Mevrouw Beijlen dacht aan extra mogelijkheden om de arbeidsongeschiktheid terug te dringen. De bedrijfsgezondheidszorg bijvoorbeeld is een zaak die financieel bij uitstek voor verantwoordelijkheid van de werkgever komt, maar dat wil niet zeggen dat dit uit de AAW moet worden betaald. Wij geven op dit moment alleen zeer incidenteel een geldelijke bijdrage via het AAF, maar die is nooit gericht op een bepaald bedrijf. Heel soms gaat het om bijdragen, gericht op algemene

activiteiten die voor diverse sectoren van belang zijn. In dat kader laat de centrale aanbeveling van de Stichting van de arbeid de mogelijkheid open om een onderdeel van de besteding van de volume-opbrengst van de ZW-maatregelen te benutten voor preventie-activiteiten.

De heer **Linschoten** (VVD): Ik neem niet aan dat de staatssecretaris niet nader ingaat op het niveau van de malus en de consequenties die dat met zich brengt.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Toen ik het over het niveau van de malus had, sprak de heer Linschoten over zeer verantwoorde zaken met de heer Leijnse, mevrouw Beijlen en mevrouw Schimmel. Ik heb in dat betoog twee keer uitdrukkelijk zijn naam genoemd. Ik adviseer hem, de tekst er op na te lezen.

De heer **Linschoten** (VVD): Dat heb ik gehoord, maar de staatssecretaris is onvoldoende ingegaan op het ontwijkgedrag. Ik ben ervan uitgegaan, dat zij nog nader terug zou komen op dat specifieke element.

De **voorzitter**: Dan is dan voor de tweede termijn, gegeven het verloop van het debat.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Ik kom nu te spreken over de bonus. Het is van groot belang om in de richting van de werkgevers vooral de positieve elementen van het wetsvoorstel uit te stralen. Mevrouw Beijlen, mevrouw Schimmel en de heer Schutte hebben gevraagd om de bonus een jaar later te betalen. Ik heb een afweging gemaakt van de pro's en contra's. Een werkgever kan een bonus krijgen door het in dienst nemen van een arbeidsgeschikte werknemer, die als het om andere functies gaat gedeeltelijk arbeidsongeschikt is. Een goed calculerende werkgever zal trachten de werknemer zo kort mogelijk in dienst te houden om op die manier zoveel mogelijk bonussen te vergaren. De prikkel is echter juist bedoeld om de werkgever de eerste aanloopkosten te vergoeden, dus om de drempelvrees weg te nemen. Wij denken dat als de beloning een jaar op zich laat wachten, dit niet echt uitnodigt tot het aannemen van personen uit deze doelgroep. Ik heb echter al eerder betoogd, dat het juist noodzakelijk is dat de personen uit deze doelgroep,

gedeeltelijk arbeidsongeschikt, voor de werkgever op hetzelfde niveau van aantrekkelijkheid worden gezet als anderen. Wij hebben er, mede op verzoek van de Kamer, via de wijziging voor gezorgd dat de pro's en contra's in een betere verhouding tot elkaar staan. Wij hebben er ook voor gezorgd dat de bonus nooit meer kan bedragen dan 50% van het betaalde salaris. Een en ander kan tot terugvordering leiden, maar zoals ik zojuist al aangaf in het interruptie-debatje met de heer Schutte, ik verwacht dat het dan om een fractie gaat van het risico dat je loopt, als je de malus meteen int en vervolgens moet terugbetalen. Het spreekt vanzelf dat wij bij de evaluatie heel goed zullen bekijken of en, zo ja, in welke mate mijn verwachtingen zijn uitgekomen.

De heer **Schutte** (GPV): Ik heb nog de casus genoemd van iemand die 75% arbeidsgeschikt is en dus onder de categorie van dit wetsvoorstel valt, in relatie tot de bonus van 50%. Het kan dan onder omstandigheden aantrekkelijk worden om beperkt arbeidsongeschikten aan te trekken.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Het percentage dat aangeeft in hoeverre iemand arbeidsongeschikt is, is iets anders dan de mate waarin de betrokkene geschikt is voor andere functies. Wanneer iemand voor 75% arbeidsgeschikt is, heeft hij voor arbeid waarvoor hij wel geschikt is een loonschade geleden die hem op dat niveau heeft gebracht. De betrokkene is waarschijnlijk zeer arbeidsgeschikt voor de nieuwe functie die de werkgever hem biedt. De werkgever krijgt daarvoor een bonus en de betrokkene kan niet alleen zijn zogenaamde restcapaciteit benutten, maar misschien ook zijn arbeidsgeschiktheid vergroten. Het voordeel voor de werkgever is de bonus, die gebaseerd is op het loon dat betaald moet worden. De werknemer houdt, als hij gedeeltelijk arbeidsgeschikt is en voor zijn nieuwe functie een beperkt loon krijgt, voor een deel de WAO-uitkering. Er is dus geen voordeel voor een van beide partijen om een meer of minder arbeidsgeschikt iemand in dienst te nemen. Voor de werkgever en voor de werknemer is het interessant om voor het deel dat men arbeidsgeschikt is, passend werk te vinden.

De heren Biesheuvel, Van der Vlies

en Schutte hebben veel vragen gesteld over de premiedifferentiatie. Mevrouw Brouwer vroeg zich af waarom de premiedifferentiatie ook consequenties moet hebben voor werknemers. Heeft het nut om, als je het eigen risico voor de werkgever bij de eerste drie dan wel zes weken ziekteverzuim hebt gelegd, voor het resterende deel van de ziektewetpremie nog een differentiatie toe te passen? Voorzitter! Ik geef het voorbeeld van de sector van de maatschappelijke dienstverlening. Het ziekteverzuim varieert daar van bijna 3% tot 15%. De werkgevers hebben in deze sector zeker mogelijkheden tot beïnvloeding. Het gaat dan om verzuim dat langer duurt dan zes weken. De heer Van der Vlies heeft terecht opgemerkt dat 90% van het verzuim betrekking heeft op de eerste zes weken. Hij spreekt dan echter over het aantal verzuimgevallen. Het blijkt dat ruim 50% van de kosten van ziekteverzuim voortvloeit uit verzuim dat langer duurt dan zes weken. Er is daar een bedrag van ongeveer 4,5 mld. mee gemoeid. Dit bedrag zal binnen sectoren zeker aanleiding geven tot verschillen in premie. Ook bij het langdurig verzuim is er wel degelijk de mogelijkheid voor premiedifferentiatie. Deze differentiatie kan heel nuttig zijn om het langdurig verzuim onder de aandacht te brengen en terug te drijven. De heer Leerling wees erop dat dit instrument daar ook voor bedoeld was en ik ben dat volstrekt met hem eens.

Voorzitter! De kosten-batenanalyse. De heer Biesheuvel heeft gezegd dat een premiedifferentiatiesysteem hoge invoeringskosten met zich brengt. Dat is op zichzelf waar. Alleen zijn de invoeringskosten eenmalig en zijn de opbrengsten structureel. De invoeringskosten hangen nauw samen met een goede verzuimregistratie. Zelfs als men geen premiedifferentiatie wil, dan zullen wij het er toch over eens zijn dat een goede verzuimregistratie nodig is om op bedrijfsniveau een goed verzuimbeleid te voeren. De heer Schutte heeft hier terecht op gewezen. Het lijkt mij niet goed om de premiedifferentiatie voor de Ziektewet uit het wetsvoorstel te verwijderen.

De heer Biesheuvel pleit voor een invoeringsdatum van 1 januari 1993. Dan is het premiedifferentiatiesysteem technisch het beste te realiseren via het hanteren van een

voorschotpremie. Dat is inderdaad de mooiste oplossing. De heer Van der Vlies heeft gevraagd of de datum van 1 juli 1992 nog wel haalbaar is. Twee weken geleden in de nota naar aanleiding van het eindverslag heb ik de datum van 1 juli 1992 een reële optie genoemd en ik ben in die periode niet van gedachten veranderd. Ik heb ook van de uitvoeringsorganisatie geen nieuwe signalen gehad dat een andere invoeringsdatum noodzakelijk is. Naar mijn mening is het verstandig om de invoeringsdatum voor de premiedifferentiatie voorshands te blijven houden op 1 juli. Ik verwacht trouwens dat de Sociale verzekeringsraad in zijn advies over de TZ, waarbij het ook gaat om de uitvoering van de drie- en zes-wekenmaatregel, op dit aspect zal ingaan. Omdat ik verwacht dat wij de TZ nog zullen behandelen, is het wellicht verstandig om op dat moment te bekijken of invoering van de premiedifferentiatie op 1 juli of op 1 januari dient te worden vastgesteld. De invoeringsdatum is een van de weinige aspecten die ik niet in de wet geregeld heb, dus deze is nog bespreekbaar. Mijn voorstel is om voorshands vast te houden aan 1 juli. Mocht hier, nadat de SVR zijn TZ-advies heeft afgerond, bij de behandeling blijken dat het toch verstandiger is om tot 1 januari met voorschotpremies te werken, dan kunnen wij dit alsnog bekijken.

Er is ook gevraagd waarom wij de premiedifferentiatie aan de bedrijfsverenigingen zouden moeten overlaten. De heer Linschoten en mevrouw Schimmel vonden dit ongewenst. Zij vroegen hier om meer invloed van regering en parlement. De heer Linschoten heeft hier twee amendementen over ingediend. Hierbij zou de gedifferentieerde premie onderworpen moeten worden aan een ministeriële goedkeuring en zou er een aanwijzingsbevoegdheid voor de minister komen, indien er geen voorstel tot premiedifferentiatie zou komen.

Voorzitter! Ik heb hier in de memorie van antwoord reeds uitvoerig op gereageerd. Ik wijs erop dat juist de ziektewetpremie vanwege de zeer vele ziektekassen en aanverwanten zeer ver afstaat van mijn centrale bevoegdheid. Het lijkt mij ook niet verstandig om de concrete invulling van en het toezicht op de premiedifferentiatie in de toekomst niet meer aan de bedrijfs-

verenigingen en de SVR over te laten. De bestaande situatie, waarbij de bedrijfsverenigingen binnen de wettelijke kaders zelf vorm geven aan de premieheffing binnen de eigen bedrijfstak, zou ik op dit punt zeker niet willen wijzigen. De hoogte van het ziekteverzuim verschilt niet alleen per bedrijfsvereniging, maar zelfs per risicogroep binnen een bedrijfsvereniging. De verschillen in ziekteverzuim tussen werkgevers in bepaalde bedrijfstakken en de verhouding tot het gemiddelde verzuim zijn bepalend voor de premiedifferentiatie. Dit betekent dat een kleinschalig systeem van premievaststelling logischerwijze het gevolg zou moeten zijn. Wie op de hoogte is van de praktische uitvoering van de Ziektewet, weet dat er bij de ziektekassen voor de verschillende risicogroepen binnen de bedrijfsverenigingen een gigantisch verschil bestaat in de ziektewetpremie die werkgevers en werknemers — want zij betalen voor een deel mee aan het bovenwettelijke deel — betalen. Ik zou er zeker niet voor pleiten om dit onder mijn bevoegdheid te brengen. Ik zou ook geen uniforme afwijkingsmarges kunnen vaststellen. Een uniforme afwijkingsmarge zal bij een verschil in premie en ziekteverzuimrisico al snel leiden tot ongelijkheid. Wanneer men het verschil zou vaststellen op maximaal plus of min 1%, dan zou dit voor sommigen een gigantisch verschil uitmaken, omdat de totale ziektewetpremie heel laag is. Voor anderen zou het een zeer klein verschil uitmaken, omdat de totale ziektewetpremie heel hoog is.

De heer **Linschoten** (VVD): Voorzitter! De staatssecretaris gaat nu in op de vraag op welke wijze zij met de bevoegdheden zou kunnen omgaan. Dit neemt niet weg dat zij in de wet wel een moet-bepaling opneemt, terwijl er geen of nauwelijks mogelijkheden zijn om te controleren of uitvoering op de juiste wijze gebeurt. Ik wijs haar erop dat met de formulering die nu in de wet staat, de sociale partners de mogelijkheid hebben om de bedoeling van de wetgever te frustreren zonder dat de minister hier op enigerlei wijze kan interveniëren. De achtergrond van het amendement is om dit te voorkomen, niet om de staatssecretaris alle premiepercentages te laten vaststellen.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Voorzit-

ter! De suggestie van de heer Linschoten dat niet kan worden gecontroleerd hoe de bedrijfsverenigingen met hun bevoegdheid omgaan, is natuurlijk onjuist. Bij de huidige wetgeving is dit de taak van de Sociale verzekeringsraad.

De bedrijfsverenigingen hebben nu het recht op premievaststelling. Zij hebben het recht om de premie bij de verschillende risicogroepen volstrekt verschillend vast te stellen. Ik leg ze in het wetsvoorstel de verplichting op om hierbij een premiedifferentiatiesysteem toe te passen. Hoe dit systeem dient te worden toegepast, is weer een taak van de bedrijfsvereniging. Het zou voor mij — zoals ik zojuist heb uitgelegd — bijzonder moeilijk zijn. Ik zou dan per risicogroep, per ziektekas, moeten aangeven wat de differentiatie moet zijn. Een uniform afwijkingspercentage, bijvoorbeeld een laag ziekteverzuim 1% minder en een hoog ziekteverzuim 1% meer, zou bij een gemiddelde ziektewetpremie bij langdurig verzuim van 3% een geheel ander effect hebben dan bij een gemiddelde ziektewetpremie van 8%.

De heer **Linschoten** (VVD): Stelt u zich nu eens voor dat de bedrijfsvereniging op dit punt concludeert dat er voor een zodanige marge moet worden gekozen in de schommeling van risico's dat het tot van alles komt, behalve tot premiedifferentiatie. Wat zijn dan de mogelijkheden van de SVR?

Staatssecretaris **Ter Veld**: Voorzitter! Als het tot van alles komt, behalve tot premiedifferentiatie en wij leggen in de wet vast dat de bedrijfsverenigingen premiedifferentiatie moeten invoeren, dan hebben de bedrijfsverenigingen de wet niet uitgevoerd. Wij kunnen dan aanwijzingen geven en wat niet al.

De vraag is veel interessanter wat er gebeurt als de bedrijfsverenigingen wel tot premiedifferentiatie komen, maar van een dusdanige omvang dat die nergens op slaat, dus niet effectief is. Daarop zal de SVR moeten toezien. In de toezichthoudende taak van de SVR is op het punt van arbeidsongeschiktheid en ziekteverzuim ook een effectrapportage aan de Kamer opgenomen. Wanneer een en ander niet goed loopt, zullen wij daarop terug kunnen komen en alsdan kunnen wij de vraag bespreken of er reden is voor de

Kamer of de bewindspersoon om op dat punt in te grijpen.

De heer **Linschoten** (VVD): Voorzitter! Gesteld dat een bedrijfsvereniging een marge van 10% hanteert en er pas wordt gedifferentieerd als het daar boven komt, dan voert men toch gewoon uit wat er in de wet staat. Gegeven de door de desbetreffende bedrijfsvereniging gekozen invulling, hoeft men niet tot een gedifferentieerde premie te komen.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Voorzitter! Ik denk dat de heer Linschoten niet precies begrijpt hoe het systeem van premiedifferentiatie werkt. Dit systeem gaat ervan uit dat de onder één regime vallende bedrijven worden opgedeeld in drie verschillende klassen. Het gemiddeld verzuim kan in een bepaalde sector 4% premie opleveren, maar kan ook 6% of 10% zijn. Een laag verzuim kan leiden tot een lagere premie; een hoger verzuim in dezelfde sector tot een hogere premie. Als een bedrijfsvereniging besluit dat bij een gemiddelde ziektewetpremie van 4%, men een lagere premie vaststelt van 3,5% en een hogere van 4,5%, dan is dat een vorm van afwijking. Als er niet in drie risicoklassen wordt ingedeeld en er dus niet wordt gedifferentieerd, dan leeft men de wet niet na. Zegt men dat bij een gemiddelde premie van 10%, in het ene geval plus 5% geldt en in het andere min 5%, dan kan dat. Maar niet differentiëren, dat kan niet.

De heer **Linschoten** (VVD): Voorzitter! Een bedrijfsvereniging kan tot de conclusie komen dat er weliswaar een gemiddeld ziekteverzuim wordt vastgesteld en dat kan worden nagegaan wie daarboven en wie daaronder zit, maar dat het hanteren van de lage of de hoge klasse pas effectief kan worden — voor zover het om het innen van de premies gaat — indien het ziekteverzuim van de betrokken premiebetaler bijvoorbeeld meer dan 10% afwijkt van het gemiddelde. Dat zou toch een consequentie kunnen zijn?

Staatssecretaris **Ter Veld**: Voorzitter! Wanneer uit de effectrapportage van de SVR blijkt dat dit soort zaken zich voordoen, waardoor materieel het systeem van premiedifferentiatie niet gebruikt wordt, dan lijkt mij dat wij daar zeker op terug moeten

komen. Maar ik kan geen wetten maken op: als dan, als dan, als dan. Dat gaan wij ook niet doen. Het aanbrengen van een dergelijke belangrijke wijziging ten opzichte van de huidige verantwoordelijkheid voor premievaststelling op grond van: als, als, als, vind ik geen goede onderbouwing. Ik vind dan ook dat het amendement ter zake niet moet worden aangenomen.

Ik ben dezelfde mening toegedaan ten aanzien van het amendement inzake het onderwerp ministeriële goedkeuring van de gedifferentieerde premies. De SVR houdt toezicht. Bovendien is door een meerderheid van de Kamer het oude voorstel, dat nu is verwerkt, geaccepteerd inzake de herverdeling van bevoegdheden op het terrein van de Ziektewet. Mevrouw Bijleveld heeft mij bijna anderhalf jaar geleden erop gekapiteld, dat ik dat nog steeds niet had gedaan. Het is nu in behandeling. Ik vind dan ook dat het in het kader van dit wetsvoorstel niet past om daarin een overheveling op te nemen van een bevoegdheid van de SVR aan de minister. Wij zijn net bezig met het op onderdelen neerleggen van een aantal bevoegdheden — die uitsluitend de Ziektewet betreffen — bij de bedrijfsvereniging.

Voorzitter! Ik kom op de vraag die met name door de dames Schimmel en Brouwer is gesteld, waarom een premiedifferentiatie zou mogen doorwerken in het werknemersdeel. Het is logisch dat die wordt gesteld, want dit punt heeft tot een verdeeld advies van de SER geleid. De heer Linschoten vindt dat de premiedifferentiatie wel moet doorwerken in het werknemersdeel. De heer Van der Vlies heeft via een subamendement een bepaalde maximering aangebracht. Dat die verdeeldheid er ook in dit huis is, lijkt mij volstrekt terecht.

Een kan-bepaling, zoals in het wetsvoorstel op dit punt wordt voorgesteld, verdraagt zich dan ook uitstekend met de verdeeldheid die er op dit punt is, zowel in dit huis als in de SER. De bedrijfsvereniging moet de premie differentiëren en kan bepalen of die ook doorwerkt naar de werknemerskant. Ik vind dat trouwens op zichzelf heel terecht, want zoals dat onderdeel uitmaken van een discussie over het totale arbeidsvoorwaardenoverleg. Vanuit mijn visie heb ik dan ook geen enkele behoefte aan beide ingediende amendementen. Ik heb precies

datgene gedaan waar de Kamer op uit zou komen: het kan.

Mevrouw **Brouwer** (Groen Links): Het zou toch slecht zijn, als het beleid altijd een gemiddelde is van wat hier wordt gezegd. Ik heb een inhoudelijk argument gebruikt waarom ik niet zo'n voorstander ben van de mogelijkheid van premiedifferentiatie aan werknemerskant. Ik heb gezegd: als je dat doet, moeten zij ook invloed kunnen uitoefenen op de arbeidsomstandigheden. Voor zover mij bekend zit zo'n mogelijkheid niet in de Wet op de ondernemingsraden. Als je dat doet, moeten de werknemers de mogelijkheid hebben om invloed uit te oefenen, zodat men die premies kan ontwijken. Dat zit er niet in.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Voordat ik de concrete artikelen zal opnoemen, zal ik eerst in het algemeen antwoorden. Ik ben er absoluut van overtuigd dat het sociale klimaat en de wijze waarop werknemers met elkaar omgaan op een afdeling, bevorderlijk kunnen zijn voor de mate waarin iemand die ziek is, snel weer terugkomt of langdurig wegblijft.

In de Wet op de ondernemingsraden, artikel 25 staat: de ondernemingsraad wordt in de gelegenheid gesteld advies uit te brengen over elk besluit ten aanzien van belangrijke wijzigingen op het terrein van organisatie, bevoegdheden binnen de onderneming en investeringen.

In artikel 27, Wet op de ondernemingsraden, staat: instemmingsrecht ondernemingsraad met voorgenoemen besluit ten aanzien van regeling op het terrein van veiligheid, gezondheid en welzijn. De ondernemingsraad heeft het recht om zelf initiatieven te nemen.

Artikel 28, Wet op de ondernemingsraden: de ondernemingsraad bevordert naleving voorschriften op het terrein van veiligheid, gezondheid en welzijn. De ondernemingsraad bevordert tevens werkoverleg.

Arbo-wet, artikel 12: werknemers moeten in hun werk risico's vermijden en door hen opgemerkte gevaren bij hun werkgever melden.

In de artikelen 14, 15 en 16 van de Arbo-wet is geregeld het recht van de ondernemingsraad en de Arbo-commissie op informatie van onder meer bedrijfsartsen, het vergezellen van arbeidsinspectie tijdens inspecties, regelmatig overleg met de werkgevers en advisering, mede

gelet op de in artikel 13 verplichte samenwerking tussen werkgevers en werknemers ter zake.

Concreet gesteld, mijn meer algemene opmerking is dat werknemers wel degelijk invloed hebben op het verzuimbeleid, in de zin van het bevorderen van een sociaal klimaat en collega's op de been houden. Daarnaast vind ik dat in de WOR en in de Arbo-wet een aantal mogelijkheden bestaan, waardoor werknemers een effectief recht hebben om een goed verzuimbeleid af te dwingen.

Ik zou hier in de hal graag een stand met voorlichtingsfolders van ons directoraat-generaal van de arbeid willen neerzetten. Ik merk zo vaak dat ik hier nog moet uitleggen wat in de praktijk bekend is aan mogelijkheden op het terrein van verzuimbeleid en arbeidsomstandighedenbeleid. Misschien is het een goede suggestie om één exemplaar van alle folders op dit terrein aan de Kamer toe te sturen. De voorzitter voelt er niets voor, geloof ik.

De voorzitter: De regering heeft tot taak om de eigen voorlichting te verzorgen en het parlement doet de eigen voorlichting. Dat mengen wij niet.

Mevrouw Schimmel (D66): Ik geloof niet dat het aan de Kamer toegevoerd hoeft te worden. Uit het rapport van de Loontechnische dienst over de betrokkenheid van de ondernemingsraden blijkt juist dat zij nog verschrikkelijk klein is. In nog geen 50% van de bedrijven is de ondernemingsraad actief bij de bestrijding van het ziekteverzuim betrokken. Ik zou eerder een andere campagne aanraden dan een campagne voor de Kamer.

Staatssecretaris Ter Veld: De informatie wordt breed verspreid. Ik wijs onder andere op het televisiespotje, waarin een arbeider door een heiblok in de grond wordt geheid, met de kreet: als u vindt dat uw werk beter kan, zeg het dan. Die folder gaat zeer breed de deur uit. Door ondernemingsraadsleden, bedrijven en ondernemingsraadscursussen wordt uitgebreid informatie gevraagd over alle mogelijkheden die een werknemer heeft om in het kader van arbeid, gezondheid en welzijn de eigen arbeidsomstandigheden te beïnvloeden. Wij moeten gewone Nederlandse werknemers en de

vakbeweging ook niet onderschatten. De aandacht op dit terrein is groot en neemt toe. Vanuit de filosofie die aan dit wetsvoorstel ten grondslag ligt, wordt er veel aandacht aan besteed, maar het kan absoluut beter.

Mevrouw Schimmel (D66): Mijnheer de voorzitter! De staatssecretaris noemt een aantal instrumenten op basis van de Wet op de ondernemingsraden en de Arbo-wetgeving. Die instrumenten kloppen ook. Een ander instrument zou ook heel makkelijk voor de leden van de ondernemingsraden zijn, namelijk een wettelijke verplichting tot bedrijfsgezondheidszorg. Dan geef je hun een instrument om aan de interne bedrijfsgezondheidszorg handen en voeten te geven. Dat lijkt mij het meest effectieve instrument.

Staatssecretaris Ter Veld: Mijnheer de voorzitter! Ik heb bij de behandeling van het amendement van mevrouw Schimmel uitgebreid aangegeven, welke stappen het kabinet wil treffen op het terrein van de verdere uitbreiding en verplichtstelling van activiteiten in het kader van preventie. Ik heb gewezen op de EG-richtlijn, op de mogelijke uitbreiding daarvan in de Arbo-wet en op de mogelijkheid om na evaluatie in 1992 te komen tot verdergaande maatregelen voor verplichtstelling indien blijkt dat er onvoldoende aandacht aan wordt besteed. Ik wijs er overigens op dat een informatie-uitwisseling zal plaatsvinden tussen bedrijfsverenigingen en de arbeidsinspectie, omdat de arbeidsinspectie met name aandacht kan besteden aan sectoren waarbij, op grond van een hoger dan gemiddeld verzuim, duidelijk aandacht besteed moet worden aan hetzij de harde, materiële hetzij de sociale omstandigheden.

De heer Van der Vlies heeft in het kader van de premiedifferentiatie gevraagd waarom een grens bij vijf werknemers wordt getrokken. Iedere grens is arbitrair. Waarom de grens voor de premiedifferentiatie bij kleine werkgevers is getrokken bij vijf werknemers, en niet bij zes, zou ik niet eens echt goed kunnen toelichten. Ik meen bij vijf een goed evenwicht gevonden te hebben tussen het totale aantal werkgevers en het aantal kleine werkgevers. Zoals de Kamer weet, behoort een zeer groot deel van de Nederlandse bedrijven immers tot het midden- en

kleinbedrijf. De bedoeling van het dergelijk poolsysteem was juist om met de kleinere onder de kleine werkgevers uitdrukkelijk rekening te houden. Wat gebeurt er als een bedrijfsvereniging niet overgaat tot pooling? In dat geval zal elke werkgever binnen een bepaalde bedrijfstak aangesproken worden op zijn eigen verzuim.

Ik heb zelf nog niet de indruk dat zich op dat punt moeilijkheden zullen voordoen. Daarom zie ik ook nog geen noodzaak tot enigerlei voorstellen tot ingrijpen. Het is echter vanzelfsprekend dat bij nieuwe voorstellen over premiedifferentiatie, bonus/malus, zich altijd knelpunten kunnen voordoen. Daarom is zo'n evaluatie zo belangrijk.

Voorzitter! Mevrouw Schimmel vraagt op de loonkostensubsidie bij de GMD *wel in goede handen* is vanwege de op handen zijnde reorganisatie. Je kunt natuurlijk alles aan alles verbinden, maar ik zie niet in hoe de reorganisatie van de GMD en de loonkostensubsidie met elkaar te maken hebben. De GMD zal immers alles op alles zetten om de bestaande en de toekomstige instrumenten optimaal te benutten. Dezelfde functionarissen zullen hetzelfde werk moeten doen, hoe de organisatie van de dienst ook is geregeld. De GMD is dan ook druk bezig om de uitvoering van de loonkostensubsidie voor te bereiden. Daarbij wordt ook aandacht besteed aan de flexibiliteit. Zo kan de hoogte van een subsidie afhankelijk worden gemaakt van een situatie van de betrokken arbeidsongeschikte, waarbij bijvoorbeeld rekening kan worden gehouden met de tijd dat men uit het arbeidsproces is geweest.

Ik kom te spreken over de verhoging van het ziekengeld voor een in dienst genomen arbeidsongeschikte werknemer of een werknemer uit de WSW-sector. De regeling voor de verhoging van het ziekengeld loopt voorlopig drie jaar en beoogt voor de werkgever een eventueel te lopen financieel risico weg te nemen. Ik stond aanvankelijk zeer gereserveerd ten opzichte van die regeling. Enerzijds ben ik van mening dat het idee dat arbeidsongeschikte herintreders, die dus passend werk hebben en daarmee arbeidsgeschikt zijn, een hoger ziekteverzuim zouden hebben, een vooroordeel. Dat zou je eigenlijk niet moeten voelen. Ik vind ook, zeker waar je het volledige risico

voor de werkgever wegneemt, dat je daarmee de werkgever in feite te veel vrijwaart voor zijn eigen invloed van ziekteverzuim. Groot enthousiasme voor die regeling heb ik dus zelf eigenlijk niet.

Anderzijds zie ik wel degelijk reïntegratie-effecten. De regeling is nu opgenomen voor een termijn van drie jaar. Het zou verstandig zijn om dan ook te beoordelen hoe de regeling werkt. Het kan zijn dat mijn aarzelingen volstrekt worden overwonnen door de werkelijkheid. In dat geval is het ook niet noodzakelijk om het amendement van mevrouw Schimmel over te nemen, want het is immers mogelijk om de regeling uit te breiden. Het is ook mogelijk dat wij met z'n allen tot de conclusie komen, dat de negatieve effecten van het wegnemen van enige prikkel aan de kant van de werkgever dermate groot zijn, dat van een goede maatregel geen sprake is. Dat is de reden, waarom ik over die drie jaar heb gesproken. In die tijd moet opnieuw worden beoordeeld, of de werkgever volledig moet worden gevrijwaard van het risico van ziekteverzuim. Anderzijds is het waar, dat hierdoor een extra risico door werkgevers worden gelopen.

Mevrouw Schimmel heeft een amendement aangekondigd, inhoudende dat de regeling met betrekking tot de verhoging van het ziekengeld wordt uitgebreid tot werkhervatting van zieke werknemers in andere passende arbeid bij de eigen werkgever. Ik vind dat dit te ver gaat. Wanneer een werkgever een werknemer niet mag ontslaan, omdat hij andere passende arbeid kan bieden, zie ik niet in, waarom in dat geval een reïntegratieprikkel moet worden gehanteerd in de vorm van het wegnemen van het risico van ziekteverzuim. Laten wij kijken, hoe het werkt. Blijkt het een goed reïntegratie-instrument te zijn, dan kunnen wij altijd nog overwegen of het moet worden verbreed. Zijn mijn aarzelingen werkelijkheid — wat ik niet hoop — dan moeten wij ons zeer sterk beraden over de vraag, of deze regeling moet worden gehandaafd.

Voorzitter! Mevrouw Beijen heeft voorgesteld om bij de toepassing van artikel 30 van de Ziektewet een driepartijenovereenkomst te sluiten. Dat komt mij bekend voor. In het Jeugdwerkgarantieplan hebben wij iets dergelijks. Ik acht een zorgvuldige afspraak tussen werknemer, de eigen werkgever en de eventuele

andere werkgever, wanneer passen de arbeid bij een ander dan de eigen werkgever wordt aanvaard, inderdaad belangrijk. Ik heb geen enkel bezwaar tegen het voorstel van de PvdA, dat expliciet wordt gemeld, dat afspraken tussen partijen vooraf schriftelijk moeten worden vastgelegd.

De heer Schutte heeft een amendement ingediend met betrekking tot de herverdeling van bevoegdheden, daar waar de Sociale verzekeringsraad de bevoegdheid krijgt om af te wijken van wettelijke bepalingen, waar het gaat om samenloop van ziekengeld en arbeidsongeschiktheidsuitkeringen. Terugverwijzend naar vroegere debatten, merk ik op, dat ik dit een zeer verstrekkende vorm van delegatie vind. Ik wil echter de mogelijkheid behouden, dat zo nodig afwijkende regels kunnen worden gesteld. Ik heb geen bezwaar om het aan de minister te laten en wil het amendement van de heer Schutte overnemen.

De heer Schutte heeft opgemerkt, dat hij zich kan voorstellen, dat de minister ook de bevoegdheid zou moeten behouden om in uitzonderingssituaties goedkeuring te onthouden aan afspraken over bovenwettelijke uitkeringen. Bovenwettelijke uitkeringen zijn niet mijn eerste verantwoordelijkheid. De heer Schutte vroeg, of er een parallel is met artikel 10 van de Wet op de loonvorming. In artikel 10 heeft de minister de bevoegdheid in te grijpen in contractueel vastgelegde arbeidsvoorwaarden. Gelukkig gelden hiervoor zeer stringente criteria: zich plotseling voordoende noodsituaties van de nationale economie veroorzaakt door een of meer schoksgewijs optredende externe factoren. Ik denk, dat ik hier bij het ILO-verdrag van 1987 terechtkom. Deze criteria lijken mij bij bovenwettelijke uitkeringen niet aan de orde. Ik zie dus geen aanleiding om artikel 10 van de Loonwet hierbij te betrekken. Voor het overige is de minister van SZW dan ook niet in de positie om dergelijke afspraken al dan niet goed te keuren, want de verantwoordelijkheid daarvoor berust bij de sociale partners. Bij het wetsvoorstel TZ ben ik van plan om de verantwoordelijkheid voor bovenwettelijke uitkeringen nog iets verder van de minister af te leggen door ook te regelen dat ze niet kunnen worden ondergebracht

bij de herverzekering via de bedrijfsvereniging.

Natuurlijk komt hier de vraag aan de orde over het algemeen verbindend verklaren van dergelijke afspraken. Dat is een interessant onderwerp. Je schijnt er op af te kunnen studeren. Gelukkig ligt dit voor advies bij de SER. Ik denk dat het verstandig is, het debat over de algemeenverbindendverklaring te voeren als het SER-advies er is.

Voorzitter! Ik kom tot de begeleiding binnen het traject van ziekteverzuim, waarbij de zesdemaandsmelding verplicht in de wetgeving komt. Er zijn vragen gesteld en opmerkingen gemaakt over een veel eerdere, wettelijke verplichting inzake activiteiten en meldingen. Mevrouw Beijen meent dat een zesdemaandsmelding in een aantal gevallen te laat kan zijn. Zij heeft een amendement ingediend, beogende te komen tot melding bij de GMD op verzoek van de belanghebbenden. Daarmee kan worden bewerkstelligd dat reïntegratie en begeleiding in een eerder stadium kunnen worden gestart. Het feit dat voor een bedrijfsvereniging de verplichting geldt in de zesde maand betekent niet dat het niet verstandig kan zijn om in een aantal gevallen eerder de deskundigheid in te roepen, die van de kant van de GMD verstrekt wordt. Daar ben ik het volstrekt mee eens. Zeker wanneer het in een eerder stadium duidelijk is dat het gaat om revalidatievoorzieningen, reïntegratie-activiteiten en aanpassing van de arbeidsplaats zou het absurd zijn om te wachten totdat zes maanden zijn verstreken. De mededeling in de AAW/WAO is dus imperatief. Het staat betrokkene thans en in de toekomst vrij, bedoeld verzoek kenbaar te maken aan de bedrijfsvereniging. Het lijkt mij nu al onwaarschijnlijk dat de bedrijfsvereniging zo'n verzoek zal weigeren, want de reïntegratie kan worden versneld, en het kan wenselijk zijn en men heeft daartoe het wettelijk recht.

Het amendement van mevrouw Beijen ontmoet op grond van een en ander mijn sympathie. Daarin wordt gesproken over "belanghebbende". Ik kan mij, zeg ik tegen de heer Linschoten, voorstellen dat ook de werkgever zich als belanghebbende beschouwt en van mening is dat hij op grond van bedoelde tekst het recht heeft, de bedrijfsvereniging te vragen: wilt u de GMD reeds betrekken bij het geval van een van onze werknemers; wij zien hier

duidelijk een noodzaak tot verdergaande reïntegratie, aanpassing, herscholing en dergelijke.

De heer Linschoten heeft gesteld: die zesmaandsmelding is per definitie een gepasseerd station; na zes weken een melding bij de GMD. Als wij voor het laatste kiezen, denk ik dat wij een papierfabriek creëren. Voor een melding na zes weken bij de GMD voel ik dus niets. Anders komen wij tot een uitwisseling van een geweldige hoeveelheid papier, waarmee de reïntegratie-activiteiten niet bevorderd worden.

Het idee om in de dertiende week over een reïntegratieplan te kunnen beschikken — dit is verwerkt in het amendement van mevrouw Schimmel over het terugkeerrecht en het zit ook in een amendement van de heer Linschoten — is heel logisch. Ik acht het echter niet noodzakelijk dat de GMD verantwoordelijk is voor een verplichte melding in dit kader. De taken van de GMD moeten ingesluit worden in de bedrijfsvereniging. Men kan wel stellen dat door de GMD de dertiende week volledig moet worden ingezet, maar ik denk ik dat men dat niet altijd redt. Ik geef er de voorkeur aan, de verplichting inzake een reïntegratieplan te leggen bij de werkgever. Deze kan dan zo nodig met de bedrijfsgezondheidszorg, de werknemer en eventueel de GMD een reïntegratieplan maken, wat in sommige gevallen — het bekende gebroken been: de dertien weken zijn om; iedereen verwacht dat betrokkene over twee weken weer begint — heel kort kan zijn. Ik meen dat iets dergelijks in bedoeld amendement van mevrouw Schimmel verwerkt is. Het aannemen van dat amendement als zodanig heb ik de Kamer ontraden, maar dat onderdeel, dat er helaas niet van is los te weken, kan best enige sympathie krijgen.

Mevrouw **Schimmel** (D66): Als u de verplichting legt bij de werkgever, hoe ziet u dan de situatie waarin de werkgever niet aan deze verplichting voldoet?

Staatssecretaris **Ter Veld**: Een schandelijke werkgever!

Mevrouw **Schimmel** (D66): Aan welke sanctie denkt u in zo'n geval?

Staatssecretaris **Ter Veld**: Wij hebben in de nota naar aanleiding van het eindverslag aangegeven hoe groot het aantal mensen is dat

binnen zes weken en tussen zes en dertien weken herstelt. Daaruit volgt dat een gigantische verplichting wordt neergelegd bij een organisatie als de GMD. Een individuele werkgever heeft, relatief gezien, altijd maar in een beperkt aantal gevallen met deze problematiek te maken. Daarom gaat mijn voorkeur ernaar uit, de verantwoordelijkheid bij die werkgever neer te leggen. Mevrouw Schimmel vroeg mij hoe ik de werkgever de verplichting opleg, maar ik had de neiging die vraag aan haar te stellen. Want volgens mij had zij in haar amendement doen verwerken dat de werkgever de verplichting had.

Mevrouw **Schimmel** (D66): In mijn amendement is de verplichting zowel bij de bedrijfsvereniging, als bij de werkgever, als bij de werknemer, die uiterlijk in de derde maand na aanvang arbeidsongeschiktheid een reïntegratieplan opstellen. Weigert de werkgever zonder deugdelijke gronden mee te werken, dan is de bedrijfsvereniging bevoegd de ziekengelduitkering van de betrokken werknemer geheel of gedeeltelijk te verhalen op de werkgever. Dat is de strekking van het amendement.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Het lijkt mij een heel interessante gedachte om, als je die kant uit zou willen, de verantwoordelijkheid te leggen bij werkgever, werknemer en bedrijfsvereniging.

Mevrouw **Beijlen-Geerts** (PvdA): Voorzitter! Wij hebben bij de schriftelijke behandeling aandacht gevraagd voor die dertiendeweeksmelding in verband met de reïntegratiemogelijkheden. Ik wil nu graag wat weten over de zesdeweeksmelding. Ik begrijp dat de zesdeweeksmelding op bezwaren stuit, doordat er dan veel meldingen binnenkomen en dus veel keuringen moeten worden verricht. Heeft de staatssecretaris een indicatie van de aantallen waarom het gaat? Is het eventueel ook mogelijk om binnen die grote groep een onderscheid aan te brengen? Ik heb bij de eerste termijn al aangegeven dat niet tot een keuring zou moeten worden overgegaan in het geval van een beenbreuk. Ik kan mij voorstellen dat het mogelijk is een lijst op te stellen van de gevallen waarin de regels wat minder strak kunnen worden nageleefd. Graag een reactie hierop.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Voorzitter! Het aantal waar het om gaat staat in de nota naar aanleiding van het eindverslag. Misschien kan iemand mij de getallen nog even aanreiken, want ik heb ze gelukkig niet in mijn hoofd zitten; niet alle cijfers zitten in mijn hoofd.

Als na aanvaarding van het wetsvoorstel te zijner tijd de eerste drie weken respectievelijk zes weken na ziekmelding zijn verstreken, komt de nog steeds zieke werknemer per definitie binnen bij de bedrijfsvereniging. Op dat moment is er dus een extra aandachtspunt. Zou ik in de wet vastleggen "er moet een ziekmelding bij de GMD plaatsvinden" en zou ik daarbij een lijstje moeten maken van de gevallen waarin dat niet zou behoeven te gebeuren, dan vrees ik dat niemand die lijst zou durven opmaken. In het geval van een glazenwasser met een gecompliceerde beenbreuk, bij wie de kans geringer is dat hij nog op de hoge ladder kan blijven werken als het onverhoopt niet goed gaat, kan het bijvoorbeeld veel noodzakelijker zijn dat er een reïntegratieplan wordt opgesteld, dan in het geval van een administratief medewerker met een simpele beenbreuk. Bij deze laatste kan ervan worden uitgegaan dat er, ijs en weder dienende, niet naar omgekeken behoeft te worden. Dus om een wettelijke verplichting met een uitzonderingslijst zie ik niet zitten. Een wettelijke verplichting zonder meer bij de GMD neerleggen, veroorzaakt een papierwinkel waar niemand gelukkig van wordt en waarvan de effectiviteit door mij niet wordt gezien. Ik wijs erop dat als de zaak drie weken c.q. zes weken bij de eigen werkgever ligt, de bedrijfsvereniging per definitie pas met mensen te maken krijgt als zij zes weken ziek zijn. Op dat moment krijgt de bedrijfsvereniging een betrokkenheid. Dus nogmaals: bij dertien weken een reïntegratieplan, dat is prima, bij zes weken een verplichting, maar alsjeblijft niet alles wettelijk voorschrijven met papieren. Wij hakken al meer bomen om dan ons lief is.

De heer **Linschoten** (VVD): Voorzitter! Ik vind dat de staatssecretaris nu bezig is met het schetsen van een karikatuur. Na zes weken houdt de verantwoordelijkheid van de werkgever op en dan wordt het geval ergens aangemeld, bij de bedrijfsvereniging en/of...

Staatssecretaris **Ter Veld**: Denk erom, de verantwoordelijkheid van de werkgever houdt niet op.

De heer **Linschoten** (VVD): De staatssecretaris begrijpt heel goed wat ik bedoel. De verantwoordelijkheid van de werkgever loopt door, totdat er sprake is van het beëindigen van de arbeidsovereenkomst. Wij hebben het nu over een heel specifieke verantwoordelijkheid. Die zes weken zijn geprivatiseerd en dan komt het dossier ergens te liggen; die papierwinkel waarover de staatssecretaris sprak komt ergens te liggen. Of dat bij de bedrijfsvereniging, de GMD of organisatie X is, zien wij eind volgend jaar wel als die Organisatiewet sociale verzekering behandeld is. Op die vraag weet op dit moment ook de staatssecretaris geen duidelijk antwoord te geven.

Waar het om gaat is of wij met elkaar van mening zijn dat er vanaf dat moment aandacht moet zijn voor het betrokken dossier. Wordt dat van het ene kastje naar het andere kastje gesleept, of is er vanaf dat moment aandacht? Leggen wij in de wet vast dat dat na zes weken het geval is en dat er na dertien weken sprake is van in ieder geval een zodanige dossieropbouw dat bekend is wat er met de betrokkene aan de hand is en wat er met hem gebeurt. Dan verzeker ik de staatssecretaris dat iedere gecompliceerde beenbreuk binnen dertien weken tot een conclusie kan leiden.

De **voorzitter**: Wilt u uw interruptie afronden.

De heer **Linschoten** (VVD): Voor die paar gevallen waarbij dat niet het geval is, behoeven wij het niet te laten. Dat is de werkelijkheid en niet de karikatuur die de staatssecretaris probeert te schetsen.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Voorzitter! Het is eigenlijk heel simpel. Wanneer het wetsvoorstel dat ik thans bij de SVR en de Raad van State heb liggen, tot wet is geworden, zal bij kleine wetgevers na drie weken en bij grote wetgevers na zes weken de persoon die ziek is gemeld worden bij de bedrijfsvereniging. Daarvoor hoeven wij niets te regelen. Dat is dan vanzelfsprekend, want anders krijgt de werkgever namelijk geen ziekengeld. Werkgevers en werknemers hebben zich in het najaarsoverleg ertoe verplicht om reeds na zes weken duidelijk aan te

geven wat wel en niet kan. Bovendien moet er na dertien weken een reïntegratieplan komen. De vraag die er nu ligt is, of wij bij wet moeten voorschrijven dat er na zes weken bij een instantie gemeld moet worden. Dat lijkt mij uiterst onverstandig. Mevrouw Schimmel vroeg, of ik het verstandig vind dat er na dertien weken een reïntegratieplan komt waarbij de bedrijfsvereniging een bevoegdheid heeft om het ziekengeld te wijzigen. Daartegen zou ik minder bezwaar hebben dan tegen het voorstel van de heer Linschoten.

De heer **Linschoten** (VVD): Voorzitter! Als ik kijk naar de huidige situatie...

De **voorzitter**: U heeft ook nog een tweede termijn. U mag wel een vraag stellen, mits kort. U last echter termijnen in, mijnheer Linschoten, en dat kan niet de bedoeling zijn van een interruptie.

De heer **Linschoten** (VVD): Ik wilde in debat gaan over dit punt, voorzitter.

De **voorzitter**: Met het oog op de klok verzoek ik u korthed en bondigheid te betrachten, anders kan ik geen interrupties meer toestaan.

De heer **Linschoten** (VVD): Dan stel ik nu geen nadere vragen en wacht ik op de tweede termijn.

De **voorzitter**: Uitstekend, die zou u toch al hebben.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Vanuit het belang van reïntegratie en de mogelijkheden om dat werk goed te vervullen, zou ik de GMD-activiteiten niet willen volstoppen met papieren. De dertiendeweeksmelding is met name vervallen omdat zowel de GMD, als de SVR als de bedrijfsvereniging heeft aangegeven dat deze niet blijkt te werken. Als wij een werkzame oplossing kunnen vinden om de intentie — een actieve begeleiding — vast te leggen en als het in de ogen van de Kamer noodzakelijk is dat er ook een spontane meldingsmogelijkheid zowel voor werkgever als voor werkgever is, lijkt mij dat bespreekbaar.

De SVR heeft de plicht toezicht te houden op alle zaken waarvoor de bedrijfsvereniging verantwoordelijk is. Dat is ook de reden waarom ik een

kwartaalrapportage bij wet zou ontraden. Laten wij de wereld niet vol papier stoppen.

Er is gevraagd, wat er gebeurt wanneer de zesdemaandsmelding al of niet wordt toegepast. Aan de kant van het ABP is het vrij duidelijk. Als er geen keuring heeft plaatsgevonden, komen de kosten voor de AAW bij de werkgever terecht. Ik stel op dit moment niet voor te zeggen, dat, wanneer er geen zes maanden hebben gezeten tussen de melding en de toetreding tot AAW/WAO, de bedrijfsvereniging de kosten zou moeten dragen. Wellicht kan dit nog eens in het achterhoofd gehouden worden als de zesdemaandsmelding opnieuw niet zou blijken te werken.

Ik heb reeds in negatieve zin gereageerd op het terugkeerplan van mevrouw Schimmel met uitzondering van het onderdeel dat ik er zo mooi in vond staan. Los van het feit dat ook ik nog niet zo optimistisch ben over het werkelijkheidsgehalte van al onze gedachten, denk ik wel dat een geïntensiverde gevalsbehandeling snel meer vorm zal krijgen. Dat de eerste rapportage van de SVR nog geen reden gaf tot groot optimisme, ben ik volstrekt met mevrouw Schimmel eens. Wij moeten ons echter wel realiseren dat een wijziging, niet alleen in de cultuur van de uitvoeringsorganisatie maar ook in de werkwijzen, niet altijd zo snel gaat als wij die hier bespreken. Het kan enige tijd duren voordat een en ander in alle opzichten bevredigend verloopt. Wij zullen de decemberrapportage kritisch moeten bezien. Als wij aan de hand daarvan tot de conclusie moeten komen dat er verdere wettelijke maatregelen nodig zijn, zullen wij die verder moeten bespreken eventueel in het kader van de TZ.

Resumerend: naast de zesdemaandsmelding niet te veel wettelijke verplichtingen op het terrein van meldingen; grote instemming met de bedoelingen ten aanzien van terugkeer en reïntegratie in een vroegtijdig stadium. Een aantal zaken kan in de TZ worden geregeld. Mocht de Kamer echter grote behoefte hebben aan de plannen met betrekking tot de dertiendeweeksmelding, dan moeten wij dat maar in tweede termijn bekijken.

Mevrouw Brouwer vroeg zich ook af of door de bedrijfsverenigingen wel hard genoeg werd gewerkt. Ik heb deze vraag eigenlijk al beantwoord. Ik heb gezegd dat wij het

kritisch moeten bekijken. Het loopt echt nog niet zoals wij het graag zouden zien. Daarmee ben ik het eens.

Ik kom terug bij de registratieplicht in het kader van de Wet arbeid gehandicapte werknemers. De heer Biesheuvel vroeg: waarom een registratieplicht, welke consequenties zijn er voor de administratieve lasten? Mevrouw Beijlen en mevrouw Schimmel vroegen: waarom een registratieplicht als er geen informatieplicht aan wordt gekoppeld? Mevrouw Schimmel vroeg vervolgens of de SVR en het ABP en het Spoorwegpensioenfonds al advies over de quotumverplichting hadden uitgebracht. Het overgrote deel van de te registreren gegevens is op dit moment beschikbaar in de eigen administratie van de bedrijfsverenigingen. Het gaat dan met name om degenen die als WAGW-werknemer kunnen worden aangemerkt en die een AAW/WAO-uitkering of een werkvoorziening van de AAW hebben. De resterende gegevens hebben betrekking op werknemers voor wie andere voorzieningen zijn getroffen en die meetellen voor de WAGW. Ik heb daarvoor bij algemene maatregel van bestuur aangegeven welke werknemers als zodanige werknemers mogen worden geregistreerd. Voor de laatste categorie zou de bedrijfsvereniging eventueel bij een informatieplicht nog additionele gegevens moeten ontvangen. Ik meen dat de informatie waarover de bedrijfsverenigingen thans kunnen beschikken, voldoende is om een oordeel te vormen op meso- en macroniveau over de wijze waarop werkgevers zich kwijten van hun inspanningsverplichtingen. Dus in die zin vind ik het niet noodzakelijk om die informatieplicht thans in te voeren. Dat zou betekenen dat er een enorm netwerk moet komen tussen werkgevers en bedrijfsverenigingen. In dat geval moet ik de heer Biesheuvel gelijk geven dat de administratieve-lastendruk voor werkgevers onnodig wordt verzaamd.

Wanneer echter op basis van de bij de bedrijfsverenigingen beschikbare informatie zou blijken dat een bepaalde sector sterk achterblijft bij het realiseren van de inspanningsverplichting, is voor die sector actuele en verifieerbare informatie op persoonsbasis bij de werkgever over het aantal WAGW-werknemers wel noodzakelijk. Een informatieverplichting is dan uiteraard eveneens

noodzakelijk, wanneer op enig moment wel wordt overgegaan tot het opleggen van de quotumverplichting. De leden hebben bij de zomerbesluitvorming teksten gezien, waaruit blijkt dat het niet alleen een dreigen is. Het wordt heel serieus bekeken: hoe ontwikkelen zich de WAGW-werknemers in de sectoren, hoe is hun werkloosheidsrisico? Daarom is het belang van de WAGW-registratie als zodanig groot. Ik vind ook dat het voor het interne beleid van de werkgever en de werknemers, in het kader van hun verplichtingen in de ondernemingsraad, noodzakelijk is om te kunnen beschikken over systematische informatie over de WAGW-werknemers. Ik noem nog een groot voordeel van het nu invoeren van de registratieverplichting. Als nu wordt besloten om de quotumverplichting daadwerkelijk in te voeren, kan dat binnen de voorbereidingstijd die daarvoor nodig is. De voorbereidingstijd van een jaar gaat dan op dat moment in en dus niet later.

Hiermee sluit ik aan bij het technisch advies van de SVR van 3 juli. De SVR heeft op 3 juli advies uitgebracht over de quotering en mij daarbij geadviseerd om de registratieverplichting wel en de informatieverplichting nog niet op te nemen. In het advies zijn overigens geen bedrijfstakken genoemd waarvoor een quotumverplichting thans dient te worden overwogen. Op dit moment gaat het erom dat goede informatie wordt verkregen. Wanneer uit de informatie bij de bedrijfsverenigingen blijkt dat in een bepaalde sector of een bepaalde bedrijfstak de WAGW-inspanningsverplichting niet wordt nagekomen, is er de mogelijkheid om bij individuele werkgevers na te gaan hoe die verplichting wel kan worden nagekomen.

De heer Linschoten heeft opgemerkt dat een aantal zaken, zoals de verhoging van het ziekengeld voor heringetrede WAO'ers, na drie jaar niet meer nodig zou moeten zijn. Daarover heb ik al genoeg gezegd. Er is gesproken over de niet-algemeen-verbindendverklaring van bovenwettelijke uitkeringen. Daarop ben ik al ingegaan. Ik heb daarover niets nieuws meer te zeggen.

Mevrouw Beijlen wilde een anti-cumulatieregeling. Zij dacht daarbij met name aan de problematiek die kan optreden in het kader van de sociale werkvoorziening. Zij stelde dat de huidige anti-cumulatieregeling

wat star is, waardoor bij promotie of loonsverhoging de uitkering toch weer naar beneden gaat. Per saldo treedt er dan geen vooruitgang op. Moet die anti-cumulatieregeling niet anders? Als ik kijk naar de invalshoek van de anti-cumulatie, met name bij de WSW, dan gaat het om WSW-werknemers die een volledig AAW- of AOW-recht hebben. Ik kijk in dit verband ook naar de samenloop. Wij waren niet van plan om een WSW-inkomen en een volledige AAW- of WAO-uitkering naast elkaar te laten doorlopen. Om die situatie te voorkomen en om toch een bepaalde vrijlating te behouden, is gekozen voor het vrijlaten van 85%. Daarmee is de vrijlating, zeker voor lage arbeidsinkomens, zowel qua duur als structureel, uitdrukkelijk veel gunstiger dan het voorstel van mevrouw Beijlen om hier de AWW-vrijlating over te nemen. Ik kan mij niet voorstellen, voorzitter, dat mevrouw Beijlen nu voorstelt, de vrijlating te beperken. Als men die volledig heeft benut en als er promotie volgt, is het echter wel logisch dat de uitkering door de anti-cumulatie terugloopt. Dat doet zich alleen dan niet meer voor, als het arbeidsinkomen zodanig hoog is geweest dat men in feite de uitkering kwijtraakt. Voor een deel zal de normale jaarlijkse loonsverhoging leiden tot een gedeeltelijke inkomensverbetering, omdat de uitkeringen geïndexeerd worden en die indexeringen natuurlijk ook doorwerken op de anti-cumulatiegrens. Een andere anti-cumulatieregeling zou in principe kunnen leiden tot dezelfde problemen, omdat men bij iedere vrijlating een keer op de grens komt waarbinnen de vrijlating benut is. Daarom heb ik het idee dat wij voorshands de vrijlating maar beter zo kunnen houden. De wat bredere vrijlating, waarover ook eerder is gesproken in het kader van de mogelijkheid om een soort eenmalige gigantische uitstroomimpuls te kunnen bewerkstelligen, komt bij de behandeling van TAV 3 aan de orde.

Mevrouw Beijlen vroeg mij ook nog heel concreet of de maatregelen die in de TAV 3 zijn neergelegd, ook van toepassing zullen zijn op de sociale werkvoorziening. Het bonus/malus-systeem zal in de sociale werkvoorziening niet worden benut. De overige Ziektewet- en WAO-maatregelen zullen wel van kracht zijn in de WSW. Verder valt de sociale werkvoorziening thans nog niet onder

het Burgerlijk Wetboek. Dat betekent dat wij de verplichting hebben om bij de arbeidsvoorwaarden voor de sociale werkvoorziening zoveel mogelijk aan te sluiten bij de ontwikkelingen in de marktsector. Wat er ook in de marktsector gebeurt — ik noem de grote lijnen in de CAO's — zal zoveel mogelijk betrokken worden bij de arbeidsvoorwaarden voor de WSW-werknemers. Wij doen dit om te voorkomen dat er bij een uitstroom van de WSW naar het vrije bedrijfsleven geen gigantisch verschil zal ontstaan in de gebruikelijke arbeidsvoorwaarden. Die lijn heb ik ook gekozen voor het formele arbeidsvoorwaardenoverleg over de WSW dat wij medio september hebben gehouden. De betrokken partijen, vakbonden, CFO, AbvaKabo, de VNG en mijn ministerie als werkgever, konden zich globaal in deze lijn vinden. Dat laatste is niet verbazend als je dit zelf voorstelt.

Voorzitter! Na een vrij uitgebreid begin en een vrij technisch antwoord op een aantal detailvragen, heb ik de indruk dat ik alle vragen die bij de Kamer leefden met betrekking tot dit wetsvoorstel naar mijn beste kunnen heb beantwoord.

De heer **Biesheuvel** (CDA):
Voorzitter! Ik dank de staatssecretaris voor haar uitgebreide beantwoor-

ding. Zij begon mij in bescherming te nemen. Ik vond dat heel elegant van haar. Zij vond het wat minder elegant dat ik een deel van haar wetgeving gebruikt heb in een amendement. Ik wil daar graag nog een nadere toelichting op geven.

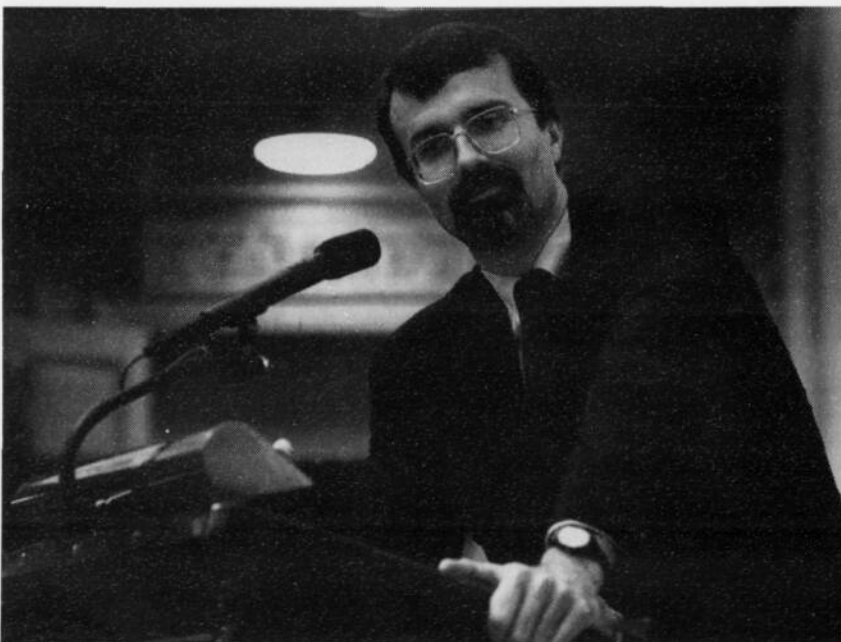
Allereerst is het inderdaad duidelijk dat de CDA-fractie vooralsnog absoluut geen parapluwetje wil invoeren. Hoe zou dat ook kunnen, als ik de overlegeconomie geprezen heb en de heer Schutte mij daar nog eens extra in zijn eerste termijn op gewezen heeft. Dat was absoluut niet de bedoeling en dat past ook niet in mijn visie op de overlegeconomie. Wat was de bedoeling wel? De bedoeling was, wettelijke belemmeringen weg te nemen die er zouden kunnen zijn om het stichtingsakkoord dat bereikt was om het ziekteverzuim tegen te gaan, nu al tijdens de CAO-onderhandelingen in 1992 van kracht te laten worden. Dat was het hele punt. Wat dit betreft, zat ik wellicht op dezelfde lijn als de minister en de staatssecretaris. Natuurlijk loopt het amendement dat ik namens de CDA-fractie heb ingediend, parallel met hetgeen in het wetsvoorstel inzake de terugdringing van het ziekteverzuim staat. Het lag voor de hand dat de staatssecretaris er moeite mee had, daar afstand van te nemen. Het was namelijk haar eigen tekst. De bedoeling was en is nog steeds het wegnemen van de

wettelijke belemmeringen en het ten volle benutten van het stichtingsakkoord in het CAO-onderhandelingsjaar 1992.

Mevrouw **Beijlen-Geerts** (PvdA): Ook in zijn eerste termijn heeft de heer Biesheuvel de aandacht gevestigd op het "ten volle" en "in volle omvang" benutten van het stichtingsakkoord. Als ik mij niet vergis, gaat het hierbij om drie maatregelen: de werkgever moet de eerste zes weken ziekteverzuim betalen, de werknemer krijgt over die periode 70% van zijn salaris, de werknemer moet verlofdagen inleveren bij ziekte. In het amendement van de heer Biesheuvel komen slechts twee van deze punten naar voren. Wat bedoelt hij in dit kader met het in volle omvang benutten van het stichtingsakkoord? Wil de heer Biesheuvel ook ingaan op de vraag waarom hij in zijn amendement het voorstel betreffende de werkgevers niet heeft meegenomen? Welke argumenten zijn daarvoor te geven?

De heer **Biesheuvel** (CDA): In het stichtingsakkoord gaat het letterlijk om de vakantiedagen. De doorbetalingsverplichting komt voort uit het SER-advies. De grootst mogelijke meerderheid — één groepering was er niet voor — was ervoor om die mogelijkheid te openen. Bij de onderhandelingen moet daarvoor ruimte worden geboden. Mensen die tegen het amendement zijn hebben mij gevraagd of ik niet de balans verstoort. Het gaat om maatregelen die des werkgevers zijn, om maatregelen die des werknemers zijn en om maatregelen die een bijdrage vragen van de uitkeringsgerechtigden. Het is zeer de vraag of ik die balans verstoort. De zes weken eigen risico voor de werkgevers en de drie weken voor kleine werkgevers worden wettelijk opgelegd. Dat is niet iets wat onderhandelbaar is. Hier gaat het echter om een aspect waarover onderhandeld wordt. De uitkomst van die onderhandelingen stellen wij hier niet vast.

Of het allemaal zo erg ten laste van de werknemers komt, is maar de vraag. Het resultaat voor de werknemers is het eindresultaat van de CAO-onderhandelingen. Het zou best kunnen dat vakbonden akkoord gaan met het inleveren van vakantiedagen en dat daar iets positiefs tegenover staat. Als het gaat om wat uiteindelijk ten laste komt van werknemers, zou

De heer **Biesheuvel** (CDA)

Biesheuvel

ook moeten worden gekeken naar het totale eindresultaat van de CAO-onderhandelingen. Ik roep nog eens in herinnering dat het mijn bedoeling was, de ruimte bij de CAO-onderhandelingen zo breed mogelijk te maken en geen wettelijke belemmeringen te hebben.

Mevrouw **Beijlen-Geerts** (PvdA): U bedoelt met "de volle omvang" datgene wat in de Stichting van de arbeid wordt overeengekomen en u zegt net zelf dat dat dus gaat over de vakantiedagen. Ik denk dat ons verschil van mening daarover wat kleiner is dan over het andere punt. U zegt dat u de werkgevers niet in uw voorstel meeneemt, omdat dat wettelijk geregeld moet worden. Waarom neemt u dan in uw voorstel wel de mogelijkheid op dat de werknemers straks 70% van hun loon doorbetaald krijgen?

De heer **Biesheuvel** (CDA): Het betreft hier twee onderdelen die te maken hebben met CAO-onderhandelingen en waar je dus over kunt onderhandelen. Even voor alle duidelijkheid: ik hoop echt dat mijn amendement met de steun van de PvdA-fractie wordt aangenomen en het is mijn inzet om op die manier te bereiken dat bij de CAO-onderhandelingen in 1992 de volledige ruimte gebruikt kan worden. De achterliggende gedachte voor het indienen van het amendement is dat dit anders bij de onderhandelingen in 1992 niet meespeelt. Over die zes weken valt verder niet te onderhandelen. Dat is geen CAO-onderhandelingspunt. Over het verstoren van het evenwicht het volgende. Ik breng twee punten naar voren die bij de CAO-onderhandelingen aan de orde zouden kunnen komen. Even voor alle duidelijkheid, want ik proefde dat ook een beetje uit de woorden van mevrouw Beijlen: als wij daarmee akkoord gaan, dan leggen wij daarmee geen doorbetalingsverplichting van 70% op. Neen, die kwestie is dan bespreekbaar geworden bij de CAO-onderhandelingen. Het is aan de CAO-partners om dat vervolgens al of niet te doen. Er blijft dus onderhandelingsvrijheid.

Mevrouw **Beijlen-Geerts** (PvdA): Volgens mij is die onderhandelingsvrijheid wel een beetje onevenwichtig verdeeld. De werknemers moeten in dit geval veel meer inleveren dan de

werkgevers. U houdt de werkgevers buiten schot.

De heer **Biesheuvel** (CDA): Ik vind van niet. Ik hoop overigens niet — u wekt die indruk ook niet — dat u denkt dat de CDA-fractie al een voorschot neemt op de bezwaren die wij zouden hebben — die hebben wij dus niet — tegen een eigen risico van zes en drie weken. Dat is namelijk absoluut niet het geval. Het gaat ons er puur om, bepaalde dingen mogelijk te maken bij de CAO-onderhandelingen voor 1992. De staatssecretaris heeft overigens duidelijk aangegeven dat niet alle CAO's op dezelfde datum aflopen, maar wij staan nu toch aan de vooravond van die onderhandelingen. Sommige CAO-onderhandelingen komen langzaam op gang — men begint dan met een eerste ronde — maar in dit stadium moeten wij over dit soort dingen kunnen praten. Als wij dat pas willen doen in het kader van de behandeling van de terugdringing van het ziekteverzuim, gelet op het parlementaire traject die het wetsvoorstel ter zake moet doorlopen, dan komen deze twee punten niet meer aan de orde op de onderhandelings tafels met betrekking tot de CAO's voor 1992 en 1993.

Mevrouw **Beijlen-Geerts** (PvdA): Ik kan een heel eind met u meegaan in uw redenering, dat bepaalde zaken met betrekking tot de CAO-onderhandelingen nu reeds mogelijk zouden moeten zijn — dat geldt dan bijvoorbeeld voor de verlofdagen — maar wij blijven problemen houden met het gestelde over de werknemers. U vraagt, of de PvdA-fractie bereid is om uw amendement mee te tekenen...

De heer **Biesheuvel** (CDA): Te steunen. Het gaat misschien wat te ver om u te vragen het amendement mee te tekenen, vooral gezien uw eerste termijn. Als u echter wel wilt tekenen, is dat prima.

Mevrouw **Beijlen-Geerts** (PvdA): Dan moet u wat meer argumenten aanleveren over waarom de ene groep wel moet inleveren en de andere niet. Ik ben nog steeds niet overtuigd door uw betoog op dat punt.

De heer **Linschoten** (VVD): De heer Biesheuvel neemt als aanhangpunt

het CAO-resultaat. Op basis daarvan zegt hij, dat hij ook niet precies weet wat de effecten zijn. Maar het kan toch ook op basis van de huidige regelgeving? Stel, dat de sociale partners met elkaar iets afspreken op het punt van de Ziekwet en de bovenwettelijke afspraken en dat men ter zake aanpassingen wil aanbrengen, gegeven de wettelijke mogelijkheden. Dan heeft men het resultaat dat men wenst. Men weet welke wijzigingen eraan komen. Dat is geen kwestie van een marginale meerderheid in de Kamer, want die voorstellen worden waarschijnlijk kamerbreed gesteund. Dan hoeft de huidige situatie, even los van het amendement van de heer Biesheuvel, toch absoluut geen belemmering te zijn om de komende maanden in de CAO-onderhandelingen datgene af te spreken wat men wil?

De heer **Biesheuvel** (CDA): Ik weet niet precies waar u op doelt. Doelt u erop, dat bijvoorbeeld in de CAO-onderhandelingen kan worden afgesproken dat, zodra de wettelijke belemmeringen weg zijn, men dat en dat laat ingaan? Is het zo'n soort bepaling?

De heer **Linschoten** (VVD): Precies, juist omdat men weet dat, als het even mee zit — er zit heel weinig tegen, omdat iedereen in de Kamer het pakket steunt — die zaak per 1 juli is geregeld op deze wijze. Dat weet de vakbeweging. Dat weten de werkgevers.

De heer **Biesheuvel** (CDA): Het kan te maken hebben een ervaring van zeven jaar CAO-onderhandelingen, maar zo werkt het niet aan de onderhandelings tafel. Het kan. Dat is op zichzelf juist, maar de ervaringsfeiten met betrekking tot de onderhandelings tafel wijzen uit dat het beter is als de wettelijke belemmeringen weg zijn op het moment dat je gaat onderhandelen. Het effect van mijn voorstel kunnen wij inderdaad pas meten als wij de CAO-resultaten zien. Nogmaals, met mijn amendement wil ik niets opleggen. Dus echt geen paraplu boven het voorstel van Biesheuvel.

Mevrouw **Schimmel** (D66): Ik wil nog iets vragen over die balans. De heer Biesheuvel zegt, dat hij de balans niet doorbreekt, want in het SER-advies hadden de ondernemers-leden, de onafhankelijke leden...

Biesheuvel

De heer **Biesheuvel** (CDA): En een deel van de vakbeweging.

Mevrouw **Schimmel** (D66): ...deze opvatting.

De heer **Biesheuvel** (CDA): "...en een deel van de vakbeweging", hoor ik u niet zeggen.

Mevrouw **Schimmel** (D66): De Stichting van de arbeid heeft een nadere aanbeveling opgesteld. Daarin staat alleen maar, dat de regering de huidige bepalingen in het BW over het verbod op ruil van vakantiedagen zodanig wijzigt, dat deze bepaling van regelen recht wordt. Daardoor gaat het tot de mogelijkheden van partijen behoren om hierover afspraken te maken. U weet hoe moeizaam deze nadere aanbeveling tot stand is gekomen. Aan de drie voorwaarden die ter zake zijn gesteld, gaat u er één toevoegen. Ik vind dat u de balans daarmee wel doorbreekt. Het is mij in de twee jaar dat ik in de Kamer zit, opgevallen dat de CDA-fractie zich nogal vaak achter de aanbevelingen van de Stichting van de arbeid opstelt. Wat is er aan de hand, dat de CDA-fractie dit niet doet?

De heer **Biesheuvel** (CDA): Het lijkt er ineens op dat wij allemaal andere posities innemen, terwijl men verwacht dat het CDA de opvattingen van het maatschappelijke middenveld verdedigt en dat D66 wijst op de eigen verantwoordelijkheid van het parlement. Voorzitter! De Stichting van de arbeid doet een dringend beroep op CAO-partners om positieve en negatieve arbeidsvoorwaardelijke stimulansen aan de orde te stellen in CAO-onderhandelingen. Ik meen dat het parlement op dit punt een stap verder kan gaan, mede gelet op het SER-advies. Ik heb uit uw mond niet gehoord dat een groot deel van de vakbeweging voor de beperking van de doorbetalingsverplichting is, maar dat zult u op mijn gezag wel aan willen nemen. Nu hebben wij twee mogelijkheden om ruimte te creëren in de CAO-onderhandelingen voor dergelijke stimulansen en dan wordt mij dit verweten! Ik wijs erop dat de Kamer stond te trappelen van ongeduld om met deze wetgeving te beginnen. Dit is het eerste wetsvoorstel uit een serie. Er werd om meer gevraagd. Nu, dat "meer" is bijvoorbeeld het amende-

ment-Biesheuvel. Misschien wil de fractie van D66 dat steunen.

Mevrouw **Schimmel** (D66): Ik vind dat u selectief afwijkt van het stichtingsakkoord. Wij hebben nooit gezegd dat wij klakkeloos akkoord gaan met afspraken die in de stichting worden gemaakt. Wij hebben deze afspraken altijd kritisch bekeken. Nu gaat u ineens een andere lijn volgen.

De heer **Biesheuvel** (CDA): Dat ontken ik.

Mevrouw **Schimmel** (D66): Staat er in het stichtingsakkoord dat er afgeweken moet worden van de hoofdregel uit het BW dat er gedurende zes weken 70% loonbetaling moet plaatsvinden of niet?

De heer **Biesheuvel** (CDA): In het stichtingsakkoord wordt een oproep gedaan aan CAO-partners om zowel over positieve als over negatieve arbeidsvoorwaardelijke stimulansen te onderhandelen. Ik stel vervolgens voor, de wettelijke belemmeringen weg te nemen. Als u zegt dat u dat op het punt van de vakantiedagen wel wil maar op het punt van de doorbetalingsverplichting niet, dan is dat uw mening. Ik wil beide belemmeringen wegnemen, zodat deze zaken op de agenda van de CAO-onderhandelingen in 1992 komen te staan.

Mevrouw **Brouwer** (Groen Links): Ik vind het niet raar dat collega's zeggen: het CDA komt met zo'n voorstel, laat ik daar eens goed over nadenken.

De heer **Biesheuvel** (CDA): Dat is per definitie goed.

Mevrouw **Brouwer** (Groen Links): Gezien de positie van het CDA, vind ik dat niet zo vreemd. Uw verhaal klinkt heel logisch, maar één vraag is er niet beantwoord. U wijst erop dat wettelijke bepalingen onderhandelingspartijen belemmeren verder te gaan. Als dat zo'n groot probleem is voor de komende onderhandelingen, waarom hebben alle fracties dan geen verzoek van de onderhandelingspartijen gekregen om nu die wettelijke bepalingen te wijzigen? Waarom hebben wij geen brief of fax met die inhoud gekregen en komt het verzoek alleen van de fractie van het CDA?

De heer **Biesheuvel** (CDA): Met alle respect, mevrouw Brouwer, maar zo werken de CAO-onderhandelingen natuurlijk ook niet. Het is een kwestie van geven en nemen. Het parlement heeft op dit punt een verantwoordelijkheid. Wij kunnen zeggen dat het ons wat waard is dat ook op dit onderdeel sociale partners zelf iets kunnen doen aan terugdringing van het ziekteverzuim. Ik heb niet voor niets gezegd dat ik zorgen had over de uitvoering van het najaarsakkoord door de sociale partners. Het is niet zo dat ik kritiekloos naar de sociale partners kijk, maar dat heeft ook niemand gezegd.

Mevrouw **Brouwer** (Groen Links): Ik zeker niet.

De heer **Biesheuvel** (CDA): Ook sociale partners hebben een belangrijke verantwoordelijkheid ten aanzien van hun deel van de uitwerking van het moeilijke probleem waarvoor wij staan. Zij kunnen extra maatregelen nemen aan de CAO-onderhandelingsstafel. Ik stel dan voor, de belemmeringen wet te nemen.

Mevrouw **Brouwer** (Groen Links): Zowel in de politiek als bij onderhandelingen is het tijdstip waarop bepaalde dingen worden gedaan van groot belang. Ik vind het niet raar dat de werkgevers wel een verzoek aan de CDA-fractie hebben gedaan.

De heer **Biesheuvel** (CDA): Oh, zit daar uw probleem.

Mevrouw **Brouwer** (Groen Links): Het gaat toch om een evenwichtige inbreng van werkgevers en werknemers in het pakket maatregelen. Als je een verzoek krijgt waarin vooral het standpunt van de werkgevers wordt benadrukt en je hebt niets van de werknemers gehoord, vind ik het niet zo gek om ook de vakbeweging te vragen hoe zij over het voorstel denkt. Dat lijkt mij wel aardig.

De heer **Biesheuvel** (CDA): Ik vind het heel aardig als mevrouw Brouwer zegt dat de werkgevers een fax gestuurd hebben naar het CDA en dat zij bij haar pech hebben omdat zij thuis geen fax heeft.

Mevrouw **Brouwer** (Groen Links): Ik zei: de fractie.

Biesheuvel

De heer **Biesheuvel** (CDA): Neemt u mij niet kwalijk, ik verstond fax.

Zij zegt vervolgens dat zoiets dan gaat rollen. Ik weet heel goed hoe politieke discussies gaan rollen. Of dit zo gebeurt, betwijfel ik ten zeerste. Hoe relevant is dit trouwens? Wij mogen hier een eigen afweging maken, ook al ligt er geen concreet verzoek van een Stichting van de arbeid op deze twee punten. Er ligt wel een concreet verzoek van de Stichting van de arbeid als het om de oproep aan de CAO-partners gaat. Ik wil deze serieus nemen.

Mevrouw **Brouwer** (Groen Links): Dat begrijp ik. Ik zeg alleen dat het ook om het tijdstip gaat. De kwestie van de zes weken eigen risico voor werkgevers komt pas later aan de orde. Ik kan mij voorstellen dat de werknemers zeggen: voor wat hoort wat; wij willen ook zien dat dit geregeld wordt.

De heer **Biesheuvel** (CDA): Ik dacht even dat mevrouw Brouwer het met mij eens was, als het om het tijdstip gaat, want het gaat dan om de het tijdstip van de CAO-onderhandelingen. Die vinden nu plaats.

Maar de kwestie van de drie tot zes weken is niet iets voor de CAO-onderhandelingen. Hier wordt gevraagd naar het verstoren van de balans. Laten wij daarom proberen om de wetgeving zo snel mogelijk met elkaar te behandelen. Het gaat erom of de werkgevers en de werknemers op voldoende wijze bijdragen aan het oplossen van het probleem waar wij gezamenlijk met elkaar voor staan. De balans hiervan kan men pas opmaken als de drie wetsvoorstellen er liggen, inclusief de Organisatiewet sociale verzekerings, waar we ook zeer boeiend met elkaar over kunnen praten.

Misschien vindt men dat ik gedurende een paar maanden de balans verstoort met mijn voorstel op een onderdeel, de doorbetalingsverplichting. Maar zijn wij dan niet een beetje verkeerd bezig door een grammetje links aan werknemerszijde en een kilo rechts aan werkgeverszijde te zetten? Ik vraag mij af of men het evenwicht op die manier moet benaderen. Nogmaals, het gaat mij om een andere zaak, het CAO-overleg van nu.

De **voorzitter**: Ik denk dat dit punt nu over en weer voldoende is uitgesproken.

De heer **Biesheuvel** (CDA): Voorzitter! Ik dacht dat de collega's en de staatssecretaris er belangstelling voor hadden om mijn afwegingen nog eens langs te lopen. Dit is op dit onderdeel, dank zij de interrupties, in voldoende mate gebeurd.

Voorzitter! Een tweede punt betreft de registratieverplichting Wet arbeid gehandicapte werknemers. De staatssecretaris is uitgebreid ingegaan op mijn vraag over de administratieve belasting ervan. Ik begrijp uit haar antwoord dat de eigen administratie van de bedrijfsvereniging al zeer veel gegevens heeft. Geldt dit ook voor de kleinere ondernemers? Ik kan mij voorstellen dat een groter bedrijf vrij gemakkelijk de gegevens kan opnemen. Men geeft opdracht aan de personeelschef hoe men dit zou moeten doen. Zou de staatssecretaris de beantwoording van de vraag kunnen toespitsen op de kleinere bedrijven?

Voorzitter! Ik heb al een vraag die, zoals ik beseft zeer technisch is, in de week gelegd. Hopelijk is men boven al met de beantwoording bezig. Het betreft het invalideringsrisico als men te maken heeft met verschillende risicoklassen. Misschien kan ik hier nog een antwoord op krijgen.

Ik dank de staatssecretaris voor haar beantwoording met betrekking tot de bedrijfsgezondheidszorg. Zij moest hier een pakketje van de minister overnemen. Zij kweeft zich hier goed van haar taak.

Zij is tegemoet gekomen aan de bezwaren van de CDA-fractie met betrekking tot de premiedifferentiatie Ziektewet. Zij heeft, zoals ik haar begrepen heb, gezegd te zijn voor het invoeren ervan per 1 juli, maar zij wil de SVR technisch advies vragen over de uitvoeringsmogelijkheden. Mochten deze zeer veel bezwaar opleveren, dan is zij voor invoering per 1 januari 1993. Zij ziet het voordeel dat ik naar voren heb gebracht bij invoering op 1 januari van enig jaar om te kunnen werken met voorschotpremies. Zij is mij ook op dit punt elegant tegemoet gekomen.

□

Mevrouw **Beijlen-Geerts** (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Ik dank de staatssecretaris hartelijk voor haar beantwoording. Nu iedereen ervan overtuigd is dat het volume ziekteverzuim en arbeidsongeschiktheid tot

onaanvaardbare hoogte is gestegen, rijst de vraag hoe wij dat verzuim onder de duim krijgen. De regering komt met een drietal wetsvoorstellen waarvan nu het eerste aan de orde is. Hoe wij er ook tegenaan kijken, wij zullen alles op alles moeten zetten en alles uit de kast moeten halen om dat volumebeleid te doen slagen. Dat vergt een uiterste inspanning van het kabinet, van het parlement en van de sociale partners. Mijn fractie verwacht van het kabinet — zoals gelukkig ook is toegezegd — dat onze voorstellen die wij hebben gedaan tijdens de schriftelijke behandeling, in de volgende wetsvoorstellen voor een groot deel terug te vinden zullen zijn. Die voorstellen betreffen onder andere de verbetering van de begeleiding van de zieke en de verbetering van de keuringspraktijk.

De politiek kan echter niet alles regelen. Uitvoerders zullen hun werkwijze ook moeten aanpassen. De aandacht zal veel meer gericht moeten zijn op de begeleiding van de zieke werknemer bij de terugkeer naar zijn werk of bij het zoeken naar ander werk. Ik heb dat een "cultuuromslag" genoemd. De sociale partners hebben daarbij een belangrijke rol te vervullen. Mijnheer de voorzitter! Dit wetsvoorstel bevat diverse prikkels voor werkgevers en werknemers om hen op die wijze te stimuleren om het ziekteverzuim en het arbeidsongeschiktheidsvolume te doen dalen. De meeste voorstellen kunnen wij van harte ondersteunen. Op een aantal punten hebben wij vragen gesteld, waarop ik nog terugkom.

In eerste termijn heb ik ruime aandacht besteed aan het gehele uitvoeringsproces en aan wat daarin fout kan gaan. Daar is, zoals ik dat noemde, "een wereld te winnen". Daar hoort een goede begeleiding van de zieke werknemer bij. Wij kunnen ons volstrekt vinden in de plannen met betrekking tot de geïntensiverde gevalsbehandeling, waarin precies wordt geregeld wie op welk moment en op welke plaats een taak heeft. In feite zou er eerder gestart moeten worden en zou er aandacht moeten zijn voor het voorkomen van ziekte; preventie dus in het bedrijf. De bedrijfsgezondheidsdienst is daarvoor in onze ogen de aangewezen instantie, ook vanwege de bedrijfsgerichte begeleiding; een duidelijk verschil met bijvoorbeeld de wijze van

begeleiding van de bedrijfsverenigingen. In de geïntensiveerde gevalsbehandeling is een duidelijke taak weggelegd voor de bedrijfsgezondheidszorg in de eerste zes weken van het ziekteverzuim. Die taak krijgt nog meer inhoud als de werkgever straks de eerste zes weken van ziekteverzuim moet doorbetalen.

De staatssecretaris is ons in haar beantwoording een heel eind tegemoet gekomen. Wij hebben in eerste termijn al aangegeven dat wij het noodzakelijk vinden dat voor iedere werknemer een bepaalde vorm van bedrijfsgezondheidszorg beschikbaar moet zijn. Eerder stelde ik al dat het mogelijk moet zijn om voor verschillende bedrijven, verschillende pakketten van diensten samen te stellen. Zo zal in een bedrijf waarin al een goede verzuimbegeleiding plaatsvindt, een kleiner pakket nodig zijn dan in een bedrijf waarin dat niet gebeurt.

De heer Schutte stelde een gefaseerde invoering voor, te beginnen met een basispakket. Ik ondersteun dat voorstel graag. Dat basispakket moet mijns inziens wel meer inhouden dan hetgeen ik in de adviesaanvraag aan de Arbo-raad lees over de EG-richtlijn. Daarin staat dat alle bedrijven één of meer werknemers moeten aanwijzen die activiteiten verrichten op het gebied van bescherming tegen en preventie van beroepsrisico's in het bedrijf. Het gaat hierbij dus niet om een bedrijfsarts en niet om een vorm van begeleiding van zieke werknemers.

Mijnheer de voorzitter! Een brede kamermeerderheid ondersteunt de wens van mijn fractie om een vorm van bedrijfsgezondheidszorg verplicht te stellen vanaf 1 januari 1993. Ik dien daarom op dit punt een motie in.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende, dat het belang van bedrijfsgerichte controle en begeleiding voor het bestrijden en voorkomen van ziekteverzuim onomstotelijk vaststaat;

overwegende, dat in dit verband gedurende de eerste zes weken van ziekte de bedrijfsgezondheidszorg een belangrijke taak heeft;

voorts overwegende, dat door een voorgenomen wijziging van de Ziektewet de eerste zes weken van het ziekteverzuim voor rekening van de werkgever zullen komen, waardoor de bemoeienis van de verzekeringsgeneeskundige zorg vermindert;

spreekt uit, dat een vorm van bedrijfsgezondheidszorg op afzienbare termijn alle werknemers in Nederland dient te omvatten;

verzoekt de regering in het kader van de implementatie van de EG-richtlijn nr. 89/391 inzake de preventiediensten en in samenhang met het voor rekening van de werkgever brengen van de eerste zes weken ziekteverzuim, te komen tot een verplichting voor de werkgever vanaf 1 januari 1993 een vorm van bedrijfsgezondheidszorg beschikbaar te stellen aan alle werknemers,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter: Deze motie is voorgesteld door het lid Beijlen-Geerts. Naar mij blijkt, wordt zij voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 31 (22228).

Mevrouw Beijlen-Geerts (PvdA):

Mijnheer de voorzitter! Bij het bonus/malus-systeem heb ik verzocht om andere betalingsmomenten. De staatssecretaris heeft mij met haar argumenten overtuigd. Ik zal er nu niet verder op ingaan.

Ik heb ook gevraagd naar de effecten van het bonus/malus-systeem op de werving en selectie van sollicitanten. Ik heb gewezen op het gevaar van een verscherping van de eisen. De staatssecretaris zegt toe dat het kabinet begin 1992 komt met een standpunt over rechten van de sollicitant. Dat lijkt mij het geschikte moment om daarop terug te komen.

De staatssecretaris heeft bij twee amendementen die ik heb ingediend, gezegd dat zij sympathiek staat tegenover de inhoud ervan. Het ene betreft de dubbele dienstbetrekking, indien de werknemer op grond van artikel 30 Ziektewet passende arbeid aanvaardt bij een andere werkgever. Het andere betreft een bepaling analoog aan artikel 30 ZW in de WAO en de AAW. Uiteraard zijn wij heel blij met de sympathie van de staatssecretaris. In ons laatste amendement, op de analoge bepaling in de WAO en de AAW, sluiten wij aan bij de duur van de

dienstbetrekking. Dat sluit weer aan bij het ontslagrecht. Dat is niet levenslang, waar het vanochtend even naar uitzag, maar zo lang de dienstbetrekking duurt.

Dan wil ik nog wat zeggen over het amendement van de heer Biesheuvel. In het pakket maatregelen dat op 27 augustus door het kabinet is genomen om het volume van ziekteverzuim en arbeidsongeschiktheid sneller te doen dalen, zaten drie maatregelen die naar onze opvatting bij elkaar horen. Ten eerste wordt voorgesteld om de werkgevers de eerste zes weken van ziekteverzuim te laten betalen. Ten tweede wordt de werknemer gedurende de eerste zes weken 70% van zijn loon doorbetaald. Daarnaast wordt het mogelijk gemaakt om verlofdagen in te leveren bij ziekte. Dit is de kern van het wetsvoorstel terugdringing ziekteverzuim, dat op 20 november jl. is aangeboden aan de Raad van State en aan de Sociale verzekeringsraad.

In het voorstel van de heer Biesheuvel wordt nu meer dan de helft van dit wetsvoorstel in een amendement verwerkt. Daarmee worden de adviezen van beide colleges genegeerd. Ik vind dat onzorgvuldig.

De heer Biesheuvel (CDA): De term onzorgvuldig, daar wil ik even verder op ingaan. Ik meen mij te herinneren dat er ook een amendement is van de PvdA-fractie over de vervanging van vakantiedagen door ziektedagen. Zit daarin ook onzorgvuldigheid? Daarover is er ook geen advies van de Raad van State. Het is een bevoegdheid van het parlement om een amendement in te dienen waarover nog geen advies van de Raad van State is. Ik val wat over het woord onzorgvuldig.

Mevrouw Beijlen-Geerts (PvdA): Ik begon met het feit dat het wetsvoorstel drie belangrijke elementen omvat. Het evenwicht in het voorstel bestaat uit de verplichtingen voor de werknemer en voor de werkgever in de eerste zes weken van ziekteverzuim. Het is een ander verhaal als je praat over de verlofdagen. Ik kom daar nog op terug. De verlofdagen worden met name genoemd in de overeenkomst die is gesloten in de Stichting van de arbeid. Daar werd daarnet ook al op bedoeld. Ik vind dat van een andere orde.

De heer **Biesheuvel** (CDA): Ik vind het belangrijk dat wij dit even uitdiscussiëren. U gebruikte de term "onzorgvuldig". Dan is de vraag: in welke mate is mijn amendement onzorgvuldig? Is het onzorgvuldig ten opzichte van de Stichting van de arbeid? Ten opzichte van wie en van wat is het onzorgvuldig?

Mevrouw **Beijlen-Geerts** (PvdA): Ik denk dat het in ieder geval onzorgvuldig is tegenover de adviescolleges. Door middel van dit amendement wordt de helft of tweede derde van het onderwerp bij amendement ingediend.

De heer **Biesheuvel** (CDA): Dus dan gaat het er althans bij u om dat twee aspecten van de wet eruit worden gehaald? Als het er een was geweest, dan is het niet meer onzorgvuldig. Zo proef ik uw woorden.

Mevrouw **Beijlen-Geerts** (PvdA): Nee, dan moet u erbij zeggen dat het ene onderdeel zwaarder is dan het andere. Twee van de drie onderdelen houden elkaar in evenwicht. Dat hebben wij vanmorgen al een aantal keren besproken. Het derde onderdeel is van een andere orde. Ik refereer daarbij nog een keer aan de sociale partners die dit al zijn overeengekomen.

Ons tweede bezwaar richt zich op de inhoud van het amendement. Nogmaals, twee van de drie onderdelen worden opgenomen in het amendement, en dat zijn net de onderdelen die de werknemers betreffen. De werkgevers blijven dus nog even buiten schot. Wij vinden dat het evenwicht in het pakket op deze manier zoek is. Ik doel op het evenwicht tussen de eerste zes weken die de werkgever zou moeten betalen, en de eerste zes weken waarin de werknemer 70% van zijn loon doorbetaald zou krijgen.

In mijn eerste bijdrage heb ik ook al gesteld dat mijn fractie het plan met betrekking tot de verlofdagen welwillend tegemoet treedt. De sociale partners hebben in hun aanbeveling aan de Stichting van de arbeid expliciet als voorwaarde gesteld dat de huidige bepaling uit het Burgerlijk Wetboek — het verbod op ruil van vakantie- en ziekte-dagen — zodanig moet worden gewijzigd dat deze bepaling van regeland recht wordt, waardoor het tot de mogelijkheden van partijen gaat behoren om hierover afspraken te maken.

Het zal duidelijk zijn dat mijn fractie het amendement van de heer Biesheuvel wel op het ene maar niet op het andere onderdeel zou kunnen steunen. Daarom hebben wij zelf een amendement ingediend met betrekking tot de mogelijkheid dat verlofdagen worden ingeleverd bij ziekte, mits dit bij collectieve arbeidsovereenkomst of bij regeling door of namens een bevoegd publiekrechtelijk orgaan wordt overeengekomen.

De staatssecretaris heeft vanochtend aangegeven dat de hogere inkomens op die wijze buiten beschouwing zouden worden gelaten. Uiteraard staan wij om die reden positief tegenover het subamendement van de heer Linschoten. Andere vragen die ik heb gesteld, zijn naar tevredenheid beantwoord. Daarvoor dank ik de staatssecretaris.

Mevrouw **Brouwer** (Groen Links): Uit het subamendement van de heer Linschoten blijkt dat ook bij schriftelijke overeenkomst kan worden afgeweken. Dat is een verzwakking van de positie van laag betaalde werknemers die niet het geluk hebben, onder een CAO te vallen of door een publiekrechtelijk organisatie te worden vertegenwoordigd. U laat dat vallen?

De heer **Linschoten** (VVD): Het is een mag-bepaling.

Mevrouw **Brouwer** (Groen Links): Ja natuurlijk, het is een mag-bepaling, maar het gaat bij schriftelijke overeenkomst.

Mevrouw **Beijlen-Geerts** (PvdA): Het is allereerst een mag-bepaling. De groepen die door middel van dit amendement nog niet zijn geregeld, komen bovendien bij de rest van het wetsvoorstel Terugdringing ziekteverzuim nog aan de orde. Misschien kunnen wij het daarin alsnog regelen.

Mevrouw **Brouwer** (Groen Links): Het gaat erom dat er afgeweken kan worden bij schriftelijke overeenkomst tussen partijen. Dat betekent dat de positie van een werknemer die vrij zwak staat, die niet onder een CAO valt — dat zijn ook veel laag betaalden — op deze wijze gemakkelijk verslechterd kan worden in geval van ziekte. Dat maakt u mogelijk door het subamendement van de heer Linschoten te steunen. Ik vond het in uw amendement juist verstandig om,

als je er al voor bent, het dan te laten bij een CAO of via een andere regeling. Het is niet verstandig om alleen bij schriftelijke overeenkomst af te wijken.

De heer **Biesheuvel** (CDA): En dan een miljoen werknemers buiten deze regeling laten? Ik heb het over een miljoen!

Mevrouw **Brouwer** (Groen Links): Dat zal wel. Als je zegt dat er mag worden afgeweken ten nadele van de werknemer, dan mag je daar wel enige verplichtingen tegenover hebben staan. Je mag dus wel enige voorwaarden stellen. Dat is mijn mening.

□

De heer **Schutte** (GPV): Mijnheer de voorzitter! Ik dank de staatssecretaris voor het uitvoerige en heldere antwoord. Ik heb in eerste termijn de conclusie getrokken, dat het wetsvoorstel mijn steun heeft, zij het dat ik op een tweetal hoofdpunten kritische vragen en wensen naar voren heb gebracht. Die hadden te maken met de positie van de uitvoeringsorganen en van de werknemers. Ik kom daarover nog te spreken.

De staatssecretaris heeft enkele warme woorden gewijd aan onze overlegcultuur. Zij heeft gezegd, dat het wellicht goed is dit eens aan een goede vorm van heroverweging te onderwerpen. Evenals de regering, is de Kamer hiermee al verschillende malen bezig geweest. Wij hebben indertijd een commissie-Van der Ploeg gehad. Het is mij bekend, dat op de verschillende departementen wordt bekeken, of een soort herhalingsronde nodig is. Ik heb er ook over gesproken bij de behandeling van de begroting van Algemene Zaken. Toen bleek, dat het departement van Sociale Zaken en Werkgelegenheid nogal vrij hoog in de rangorde van overlegcultuur staat. Mijn vraag is dan ook hoever dit departement is gevorderd in het heroverwegen van die overlegstructuren, die zo welig tieren.

Voorzitter! Ik kom te spreken over de veel besproken amenderingen inzake het vooruitlopen op onderdelen van de Wet terugdringing ziekteverzuim. Ik stel voorop, dat ik de strekking van het amendement van de heer Biesheuvel van harte ondersteun. Ik voeg eraan toe, dat

het feit, dat hier vooruitgelopen wordt, op zichzelf geen bezwaar is. Er is inderdaad een eigen verantwoordelijkheid van de Kamer, als het gaat om wetgeving. Hetzelfde geldt voor amendering. Een moeilijkheid is echter, dat hier het advies van de Raad van State niet wordt afgewacht. De SVR laat ik even in het midden. Dat betreft een meer technisch advies. De Raad van State heeft in de advisering over wetgeving een zeer bijzondere rol en verantwoordelijkheid. Er moeten ook bijzondere argumenten zijn om bij wetgeving, dus bij wetsvoorstellen, vooruit te lopen op advisering door de Raad van State. Nu gaat het hier niet om een wetsvoorstel, maar om een amendement. Het is overigens een amendement, dat ontleend is aan de tekst van een wetsvoorstel, dat normaal gesproken de procedure via de Raad van State zou hebben doorlopen. Amendementen mag de Kamer altijd indienen, ze mag die ook aanvaarden. Dat staat buiten kijf. Er is natuurlijk een duidelijke wisselwerking tussen een amendement en een nota van wijziging. Ik herinner eraan, dat de Kamer op dat punt een verleden heeft. De laatste tijd hebben wij verschillende bewindslieden moeten bekritisseren vanwege het feit, dat zij — soms in een laat stadium — met ingrijpende nota's van wijzigingen kwamen. De steeds terugkerende kritiek was dan: waarom hebt u niet het advies van de Raad van State gevraagd?

Als wij dit onderwerp, dat toch wel enige politieke betekenis heeft, dat een omvang heeft van zes kantjes tekst, exclusief de toelichting, dat bovendien een substantieel deel is van een wetsvoorstel, dat anders de normale procedure via de Raad van State zou zijn gevolgd, in een amendement neerleggen, dan rijst de vraag, of wij dan politiek verstandig bezig zijn. Ik heb het niet over de inhoud van het voorstel, maar over de wijze, waarop wij dit tot wetgeving proberen te brengen. Ik denk, dat wij ons recht van spreken ook tegenover bewindslieden in komende gevallen toch wel ondermijnen, als wij vanwege de snelheid dit wetsvoorstel via een amendement in deze wet opnemen. Dat is voor mij een hoofdargument om te zeggen: ik denk niet, dat wij dat zo maar moeten doen.

In principe geldt hetzelfde bezwaar voor het amendement van de PvdA. Omdat het substantieel van minder

betekenis is, zijn de bezwaren naar verhouding minder. De Kamer heeft het recht om elk amendement voor te stellen. Aan de andere kant is er de politieke plicht van de Kamer om zeer zorgvuldig te zijn met wetgeving. Vandaar ook de adviserende rol van de Raad van State. Naarmate je meer wilt inbrengen in een wetsvoorstel in het stadium van behandeling, waarin wij thans verkeren, gaat het element van zorgvuldigheid zwaar wegen. Ik ben niet toe aan een positief oordeel over het amendement.

De heer **Biesheuvel** (CDA): Ik waardeer de wijze, waarop de heer Schutte dit benadert. Toch heb ik hierover nog enkele vragen. Voor hem is de ingrijpendheid van het geheel belangrijk. Hij wil de inhoudelijke kant daarvan los zien. Stel dat geen afschrift van het wetsvoorstel Terugdringing ziekteverzuim naar de Kamer was gestuurd. Ik zou ook een andere casus kunnen voorleggen. Nog niet zolang geleden heeft deze Kamer een aantal voorstellen tot wijziging van de Grondwet behandeld. Dat is toch geen onbelangrijke wet. Hoe oordeelt de heer Schutte als een behoorlijke wijziging van de Grondwet wordt voorgesteld? Dat is indertijd gebeurd. Heeft de Kamer indertijd verkeerd gehandeld door dat amendement niet te laten toetsen door de Raad van State?

De heer **Schutte** (GPV): Mijnheer de voorzitter! Ik vind dit een goed voorbeeld. In het begin van de jaren tachtig was zoiets aan de orde. In de jaren tachtig hebben wij dit soort discussies vele maken gevoerd. Een van de winstpunten van die discussies is geweest dat wij hebben gezegd: van de adviesorganen moet als het gaat om wetgeving vooral de Raad van State in ere gehouden worden. Dat geldt zowel voor ingrijpende nota's van wijziging als voor ingrijpende amendementen. Wij hebben dit verschillende malen naar voren gebracht. Laat ik een voorbeeld geven: de amendering op artikel 1 van de Grondwet. Na alles wat wij nu weten en na alle discussies die wij erover hebben gehad, zou het denk ik heel verstandig zijn geweest als zo'n politiek belangrijke amendering voor advies zou zijn voorgelegd aan de Raad van State. Het is bekend dat tussentijds advies aan de Raad van State kan worden gevraagd over een amendement. Als

het in dit geval zou gebeuren, zou het effect van het amendement van de heer Biesheuvel weg zijn. Daarom is het nu geen alternatief, maar des te zwaarder weegt dan de vraag of deze weg moet worden opgegaan. Als er sprake is van een noodsituatie zeg ik: nood breekt wet, ook als het gaat om raadpleging van de Raad van State. Ik denk dat het goed is, dat wij dit soort zaken uitvoerig en grondig doorspreken, omdat dergelijke vragen ongetwijfeld ook aan de overzijde aan de orde zullen komen en omdat men daar niet de mogelijkheid heeft om te zeggen: dit onderdeel moet eruit.

Over de uitvoeringsorganisatie heeft de staatssecretaris het een en ander gezegd, maar zij heeft meen ik in mijn richting een paar vragen laten liggen. Ik heb de vraag gesteld of een paar financiële prikkels in de richting van de uitvoeringsorganisatie op hun plaats zouden zijn. Ik heb als voorbeeld — maar dat was niet meer dan een voorbeeld — gegeven een bonus voor een X-aantal geslaagde reïntegraties. In dat geval heeft de organisatie zelf belang bij het goed functioneren van de organisatie. Ik verzoek de staatssecretaris op dit algemene punt in te gaan.

Aansluitend daaraan heb ik opmerkingen gemaakt over het feit dat nu wordt overgegaan tot budgettering van de bedrijfsverenigingen. Ik heb gevraagd: is het niet contraproductief dit te doen op een moment dat strengere eisen worden gesteld aan de geïntegreerde en geïntensiveerde gevalsbehandeling? Voorzitter! Ik ben erkentelijk voor wat de staatssecretaris gezegd heeft over de bedrijfsgezondheidsorganisatie. Mevrouw Beijlen heeft daarover een motie ingediend die, meen ik, correct mijn opvatting hierover weergeeft. De staatssecretaris zou in tweede termijn nog wat helderheid verschaffen over de wijze waarop zij denkt te handelen met de wetsvoorstellen die wij voor 1 januari 1993 moeten afronden.

Voorzitter! Ik heb genoteerd dat de staatssecretaris positief heeft gereageerd op mijn amendement op stuk nr. 12, waarin het gaat over de overdracht van bevoegdheden aan de organisaties. Ik heb gezegd dat het er niet om gaat dat die overdracht als zodanig voor mij bezwaarlijk. Hierbij gaat het echter om een specifieke afwijking van wettelijke bevoegdheden. De staatssecretaris heeft gezegd: dat is heel verstrekkend.

kend; geen bezwaar tegen overname. Als de collega's er geen bezwaar tegen hebben, hoeft het niet op een stemming over dit amendement aan te komen.

Dan wil ik nog iets zeggen over de zesdemandsmelding. Ik heb in eerste termijn gezegd dat het misschien onvermijdelijk is om die zesde maand als uiterste aan te houden, maar dat het wellicht zinnig is nog meer te benadrukken dat het er natuurlijk om gaat, een en ander zo snel mogelijk te doen. Mevrouw Beijlen heeft een amendement ingediend, beogende de werknemer hierbij nog in te schakelen. Dat kan via één ingang een verbetering betekenen. Ik heb inmiddels nog een amendement ingediend waarin aan het bewuste artikel wordt toegevoegd om zo spoedig mogelijk te melden, doch uiterlijk binnen die termijn van zes maanden. Dit amendement is zojuist rondgedeed. Met dit amendement wordt duidelijk vastgelegd dat er zo snel als mogelijk wordt gemeld en dat die zes maanden de uiterste grens zijn. Anders zou misschien de gedachte kunnen postvatten dat men zes maanden de tijd heeft en zich dus niet behoeft te haasten, als men er maar voor zorgt dat na zo'n 5,5 maand tot melding wordt overgegaan. Nee, je voldoet pas aan de wet, als je zo spoedig mogelijk tot melding overgaat, binnen die termijn van zes maanden.

Kan de staatssecretaris ons tot slot nog zeggen wat haar prognose is ten aanzien van de inwerkingtreding van deze wet, ook rekening houdend met haar wetenschap over de behandeling in de Eerste Kamer?

□

Mevrouw **Brouwer** (Groen Links): Voorzitter! Ook ik dank de staatssecretaris voor haar antwoord. Een reactie op haar inleiding, waar zij sprak over de oorzaken van arbeidsongeschiktheid. Ik wil er nog eens aandacht voor vragen dat het in elk geval heel belangrijk is dat er, ook al ken je niet alle factoren of ook al zijn er meerdere factoren die leiden tot arbeidsongeschiktheid, een ruime herstelperiode is, of dat het arbeidspatroon zodanig is dat iemand niet gedurende langere tijd overmatig belast wordt. Dan is het niet zo ontzettend belangrijk of de oorzaak van de ziekte of de beginnende arbeidsongeschiktheid in het

privéleven ligt, of in een ongeval bij sport, of in de arbeidsomstandigheden, het gaat dan ook om de vraag op welke wijze de betrokkene kan doorwerken en tegelijkertijd kan herstellen. Daarvoor zijn een bepaald soort arbeidsomstandigheden noodzakelijk. In dat verband hebben wij in de schriftelijke voorbereiding gewezen op het toch wel erg goede middel van arbeidstijdverkorting en het naar onze mening erg goede middel van de mogelijkheid tot betaald verlof. Het spreekt voor zichzelf dat de mogelijkheden die wij hebben aangewezen niet alleen in het algemeen van belang zijn voor herstel of voor het voorkomen van arbeidsongeschiktheid. Het is tegelijkertijd goed mogelijk dat er een grotere herverdeling van betaalde en onbetaalde arbeid plaatsvindt. Daarom lijkt het mij gewenst dat de staatssecretaris deze twee mogelijkheden toch nog eens onder de loep neemt en in tweede termijn misschien kan aangeven, of zij daar nog mogelijkheden voor ziet, ook op de langere termijn, of dat zij dat perspectief van arbeidstijdverkorting en betaald verlof voorlopig niet ziet, wat ik erg jammer zou vinden.

Dan de vraag: hoe schep je werkgelegenheid. Er zijn meer mensen op de arbeidsmarkt als er minder arbeidsongeschiktheid is. Dan is dus het probleem dat er meer banen moeten komen. Ik geloof dat dit probleem de komende tijd niet zo gemakkelijk op te lossen is. De perspectieven op de arbeidsmarkt zijn niet zo gemakkelijk voor herintredende arbeidsongeschikten. Ik vind dat je daarmee rekening moet houden bij de arbeidsongeschiktheidswetgeving. Maar ik wijs er ook nog op dat het in dat verband ook interessant is om tocht nog eens te werken aan een premieverschuiving. Groen Links heeft hier ook al bij de financiële beschouwingen op gewezen. Dan zou de betaalde arbeid ook wat minder zou gaan kosten voor de werkgevers. Dat is niet genoemd door de staatssecretaris. Het is mogelijk dat zij vindt dat dat bij een ander departement behoort. Er zijn veel aspecten die het terrein van arbeidsongeschiktheid raken.

Dan nog een reactie op de antwoorden van de staatssecretaris op het punt van de terugkeerplannen. Ik ben het in vergaande mate met haar eens dat je, als het opleggen van een wettelijke verplichting alleen maar meer bureaucratie bewerkstel-

lingt, zo verstandig moet zijn om te besluiten dat even niet te doen. Ik zelf heb ook nog wel bezwaar omdat wij nu bezig zijn met een herziening van een uitvoeringsorganisatie en het ook daarom erg ingewikkeld is precies aan te geven, hoe het allemaal moet. Ik zou dat ook willen voorkomen. Ik heb dan echter wel een vraag over de positieve beoordeling van de staatssecretaris van het amendement van mevrouw Beijlen op stuk nr. 21, waardoor melding bij de GMD op verzoek van de zieke werknemer mogelijk wordt gemaakt. Op zichzelf heb ik daar niets op tegen. Ik heb mij echter afgevraagd, hoe zo'n amendement moet worden uitgevoerd. Ik denk dat de indiener van het amendement ervan uitgegaan is dat de werknemer weet dat er zoiets bestaat als het doorsturen van het dossier na zes maanden doch dat dit op eigen verzoek eerder kan gebeuren. Met andere woorden: je veronderstelt veel kennis bij werknemer. Als je dat niet veronderstelt en van mening bent dat de werknemers ter zake voorgelicht moeten worden, moet er weer een brochure met informatie komen. Op zichzelf is daarop niets tegen. Dat pleit wat mij betreft toch meer voor een snelle invoering van bedrijfsgezondheidsdiensten zodat er een direct contact gelegd wordt en het niet helemaal loopt via de bureaucratie.

Mevrouw **Beijlen-Geerts** (PvdA): Ik wil graag enige onduidelijkheid wegnemen. Het komt voor dat in sommige gevallen reeds in het begin van het ziektestadium duidelijk is dat iemand niet meer terug kan keren. Wij hebben een oplossing willen zoeken voor de vraag, hoe men dan zo snel mogelijk bij de GMD komt. Soms weten mensen precies te vertellen, dat zij met hun ziekte of gebrek wel iets anders zouden kunnen doen. Zij zouden dat ook wel willen doen, doch zij weten niet hoe zij dat moeten regelen. Je kunt de bedrijfsvereniging meer voorlichting laten geven, maar je kunt het recht daarop ook in de wet regelen. In de huidige situatie is de bedrijfsvereniging niet altijd bereid is die zesdemandsmelding te doen als iemand daar om vraagt. Bovendien heeft iemand nu ook niet het recht te zeggen, dat hij wil dat zijn geval wordt doorgestuurd. Ik wil dat recht daarop regelen.

Mevrouw **Brouwer** (Groen Links): Ik

begrijp de bedoeling wel. Ik kan ook wel staan achter de in het amendement neergelegde gedachte. Echter, ook al regel je iets in een wet, dan wil het nog niet zeggen dat het werkt. Die discussie is nu aan de orde. De staatssecretaris zegt dat bepaalde amendementen weleens tot meer bureaucratie en niet tot een oplossing zouden kunnen leiden. Daarom is mijn vraag, hoe ik hetgeen mevrouw Beijlen in haar amendement vraagt, moet voorstellen in de praktijk. Weet een werknemer dat hij dat recht heeft? Zo nee, moet daarover dan voorlichting gegeven worden? Ik zou die vragen graag beantwoord zien. Misschien dat daarover verder nagedacht is. Dat weet ik niet. Ik betwist dus niet de goede bedoelingen achter het amendement.

Mevrouw Beijlen-Geerts (PvdA): Mevrouw Brouwer sprak zelf al over de bedrijfsgezondheidsdienst. Die zou ervoor kunnen zorgen dat de cliënt op de hoogte is van zijn rechten. Misschien zijn er wel meer mogelijkheden te verzinnen via de voorlichtende sfeer.

Mevrouw Brouwer (Groen Links): Ik vraag mij af, of het niet veel beter is de lijn uit te zetten naar een sterkere verplichting — wat mij betreft gefaseerd — tot aansluiting bij bedrijfsgezondheidsdiensten. Op die manier worden de zaken direct geregeld. Er zijn dan ook directe contacten tussen werknemers en bedrijfsgezondheidsdiensten. Dan hoeven wij hier niet allerlei dingen te regelen die misschien toch niet werken. In die zin vind ik het alleen maar een pleidooi voor een verplichting tot aansluiting bij bedrijfsgezondheidsdiensten, maar dan wel gefaseerd in te voeren. Ik zie de weg die de staatssecretaris aanwijst, namelijk een heel traject van maatregelen die uiteindelijk misschien leiden tot een verplichte — hoewel dat is nog maar de vraag — aansluiting bij een bedrijfsgezondheidsdienst...

Staatssecretaris Ter Veld: Het wordt een wettelijke verplichting conform de Europese regelgeving.

Mevrouw Brouwer (Groen Links): Ik vraag mij af, of je niet in alle helderheid veel eerder die verplichting moet instellen en bij de uitvoering een fasering moet aanbrengen

op een veel directere wijze dan de staatssecretaris in haar antwoord heeft gedaan. Dan zouden dit soort amendementen overbodig zijn, omdat het via een andere weg gedaan wordt.

Ten aanzien van het amendement van de heer Biesheuvel heeft de heer Schutte een aantal opmerkingen gemaakt waarin ik mij zeer kan vinden. Het is uiteraard het recht van de Kamer om dit soort amendementen aan te nemen. Dat zal niemand, dus ook ik niet, betwisten. Er zijn enkele vragen te stellen. De eerste vraag is of het politiek verstandig is. Daarover zijn verschillende afwegingen te maken. Ik heb een vraag gesteld, omdat ik steeds van het kabinet en van de regeringspartijen heb begrepen dat juist het terugdringen van ziekteverzuim en arbeidsongeschiktheid in samenspraak met de maatschappelijke organisaties moet worden geregeld. De sociale partners spelen dus wel degelijk een cruciale rol. Als sociale partners dan heel moeizaam tot een soort pakket zijn gekomen, vind ik dat de regeringspartijen in politiek opzicht, dus niet in staatsrechtelijk opzicht, wel erg veel argumenten moeten hebben om dat pakket weer uit elkaar te halen. Mijn vraag is of dat politiek verstandig is.

Deze vraag geldt voor zowel het amendement van de heer Biesheuvel als het amendement van de PvdA, juist omdat er zo'n breekbaar evenwicht is tussen de verschillende elementen. Uit de woorden van de heer Biesheuvel beluister ik dat het helemaal geen probleem hoeft te zijn, want sociale partners zijn aan het onderhandelen en vinden een wettelijke bepaling op hun weg. Die moet weggenomen worden. En het is de taak van de Kamer om dat te doen. Mijn vraag was: als dat het geval is, waarom ligt hier dan niet het verzoek van de sociale partners? Het gaat er niet om dat de Kamer alleen als er zo'n verzoek ligt zo'n amendement mag indienen. Maar als je in samenspraak met de sociale partners de zaken regelt, mag de afwijking toch ook wel enigszins in samenspraak met de sociale partners gebeuren. Dat vind ik een logische gevolgtrekking van het beleid dat het kabinet en de regeringspartijen voorstaan. Aangezien ik dat verzoek nog helemaal niet heb gezien, is het politiek gesproken onverstandig om zo'n amendement te steunen. En dan zie ik nog af van de inhoudelijke

problemen die ik er wellicht mee heb. Dit geldt voor zowel het amendement van het CDA als het amendement van de PvdA.

Eerlijk gezegd wacht ik liever op de wet van de staatssecretaris met het advies van de SVR en met het advies van de Raad van State, zodat ik een overzicht heb van alle elementen. Daarbij zou ik ook graag een juridische beoordeling hebben. Ik vind dat de Kamer op dat moment veel beter een afweging kan maken. Ik ben ervan overtuigd dat daarmee ook een discussie in de Eerste Kamer wordt voorkomen, zoals de heer Schutte terecht stelde.

De heer Biesheuvel (CDA): En daarmee 1992 verloren geven?

Mevrouw Brouwer (Groen Links): Dat is maar de vraag. Dat zegt u nu wel, maar ik vraag mij dat af. De onderhandelingspartijen kunnen best rekening houden met hetgeen in deze Kamer gebeurt. Zij weten wat de plannen van de staatssecretaris zijn. Zij kunnen er in hun onderhandelingen op vooruitlopen door te stellen: op het moment dat de wet er is, gaan de bepalingen die wij nu overeenkomen in werking treden.

De heer Biesheuvel (CDA): Ik was zo brutaal om vooruit te lopen op wat de partners in de Stichting van de arbeid willen, ook al hebben zij geen schriftelijk verzoek daartoe ingediend.

Mevrouw Brouwer (Groen Links): Als het om arbeidsverhoudingen gaat — daarover zullen wij het eens zijn — kunnen de sociale partners zelf het tempo bepalen.

De heer Biesheuvel (CDA): U zegt zo nadrukkelijk: sociale partners kunnen vooruitlopen op wat er in deze Kamer gebeurt. Ik wil het omdraaien. Laten wij eens een voorschot nemen, juist gelet op hetgeen ons allen ter harte gaat.

Mevrouw Brouwer (Groen Links): Ik vind dat u het argument wel erg gemakkelijk gebruikt. U motiveert uw eigen amendement een aantal malen met het doen van een beroep op de sociale partners. U heeft een paar keer gezegd dat er belemmeringen zijn voor de sociale partners, die moeten worden weggehaald. Als ik dan vraag of aangegeven kan worden

Brouwer

of er een verzoek ligt van de sociale partners, zegt u: dat is niet belangrijk.

De heer **Biesheuvel** (CDA): Dat ligt er niet. Desondanks kun je tot een zelfstandig oordeel komen.

Mevrouw **Brouwer** (Groen Links): Tot slot wil ik op dit punt zeggen dat u mij er niet van heeft overtuigd dat zo'n belemmering op dit moment moet worden weggenomen omdat de sociale partners er problemen mee hebben bij de onderhandelingen. Daarvan ben ik niet overtuigd geraakt. En dus volg ik liever de weg die de staatssecretaris voorstaat.

Voorzitter! Dan kom ik bij een ander probleem, namelijk het juridische aspect. Ik vind het amendement van het CDA vrij ingewikkeld. Als dit amendement wordt aangenomen, gaat het werken per 1 januari aanstaande. Dat zal toch de bedoeling zijn van de heer Biesheuvel. Hij heeft immers ook al een kleine opbrengst ingeboekt vanaf 1 januari. De heer Biesheuvel gaat er dus van uit dat die bepalingen in werking treden op 1 januari a.s.

De heer **Biesheuvel** (CDA): Die zullen in werking treden zodra TAV 1 wet wordt. Het is de bedoeling dat dit per 1 januari zal gebeuren.

Mevrouw **Brouwer** (Groen Links): Ik moet eerlijk zeggen dat ik niet weet of je dat hier uit kunt halen, maar dan is het wel de vraag hoe het zal gaan met de lopende arbeidsovereenkomsten. Daarin wordt 100% doorbetaling geregeld. Er zijn nog geen nieuwe afspraken gemaakt. Hoe gaat dat dan in z'n werk?

De heer **Biesheuvel** (CDA): Op dezelfde manier als met individuele arbeidsovereenkomsten. Dat loopt door totdat één van de CAO-partijen zegt dat het contract wordt opgezegd en zij nieuwe onderhandelingen wil aangaan. Het gaat nu juist om het moment van de nieuwe onderhandelingen. Die nieuwe onderhandelingen starten in veel gevallen juist op dit moment.

Mevrouw **Brouwer** (Groen Links): Dat weet ik. Daar hoeven wij niet over te praten. Ik ben blij dat u zegt dat het de bedoeling is dat dit voor nieuwe arbeidsovereenkomsten geldt. Dat beluister ik althans nu uit uw interruptie. Maar als ik het stuk,

zo goed en zo kwaad als het kan, even goed doorlees, kom ik nergens tegen dat een en ander pas in werking treedt voor de nieuwe arbeidsovereenkomst. U zou dat misschien in uw amendement moeten verduidelijken.

De heer **Biesheuvel** (CDA): Voor alle duidelijkheid, voorzitter, mevrouw Brouwer had aanvankelijk ook de indruk dat er door dit amendement iets van een ingreep van het parlement zou komen op de contractvrijheid van de sociale partners. Dat is absoluut niet het geval en zeker ook niet als het gaat om bestaande contracten of om individuele arbeidsovereenkomsten. Het gaat puur om het geval dat deze aspecten, als men aan de CAO-onderhandelingsafdeling zit, hierbij betrokken worden.

Mevrouw **Brouwer** (Groen Links): Ik lees wat er staat. Er staat: evenwel heeft de arbeider — overigens is dat heel klassiek taalgebruik — recht op aanspraak van 70% van het vastgestelde loon enzovoort.

De heer **Biesheuvel** (CDA): Overigens is dat wel de taal die gebezigd wordt in het Burgerlijk Wetboek.

Mevrouw **Brouwer** (Groen Links): Dat weet ik. Ik lees echter wat er staat. Als dit aangenomen wordt en de wet zal per 1 januari ingaan, geldt het Burgerlijk Wetboek. Artikel 1638c zal dan luiden: de werknemer, de arbeider, heeft recht op 70% van het loon enzovoort. Als u zegt dat het de bedoeling is om dit alleen voor nieuwe arbeidsovereenkomsten te laten gelden, vind ik dat u daar ter verduidelijking nog maar een bepaling aan moet toevoegen. Ook uw financiële onderbouwing levert toch enige verwarring op, omdat u die vanaf 1 januari 1992 wilt laten ingaan, terwijl lang niet alle nieuwe overeenkomsten per 1 januari zullen ingaan. Dat is nog maar de vraag. Dat zijn nu precies de zaken waarover, aan de hand van een advies van de Raad van State, een juridische discussie gevoerd zal moeten worden.

De heer **Linschoten** (VVD): Voorzitter! Ik dank de staatssecretaris voor haar antwoorden. Zoals

gewoonlijk was er op de analyse, zeker aan het begin van haar verhaal, buitengewoon weinig aan te merken. Die analyse deelt de fractie van de VVD ook. Aan de hand van een aantal omstandigheden die de revue gepasseerd zijn, zijn er in de afgelopen jaren te veel mensen in de WAO terechtgekomen. Wij weten zo langzamerhand allemaal dat dit niet nodig was geweest, indien zich in de sfeer van de uitvoering, de regelgeving en noem maar op, een aantal zaken niet had voorgedaan.

Voorzitter! Wat mijn fractie jammer vindt, is dat de staatssecretaris redelijk succesvol is in het werken van de indruk alsof haar beleid daar fundamenteel wijzigingen in aanbrengt. Met name als ik kijk naar de wijze waarop de geïntegreerde behandeling van de gevallen wel of niet heel erg snel van de grond kan komen en naar de opmerkingen die er gemaakt worden over de uitvoeringsorganisatie, moet ik zeggen dat de VVD-fractie daar pessimistischer over is dan wij eigenlijk zouden moeten zijn. Die discussie gaan wij overigens graag op de daarvoor aangewezen plekken met de staatssecretaris aan. Ik meende toch, deze opmerkingen even te moeten maken.

Ik wil nog een opmerking maken over het eerste deel van het verhaal van de staatssecretaris. Dat heeft te maken met de WAO-problematiek als zodanig in relatie tot het probleem van het herkeuren. Laat ik zeggen dat de VVD-fractie zich voor een belangrijk deel in datgene wat de staatssecretaris opmerkte over de vraag hoe wij in de toekomst omgaan met het fenomeen herkeuren, kan vinden. Dat moet gebeuren, maar je moet er ook praktisch mee omgaan. Dat betekent dat je met vragen over de leeftijd of de periode waarin iemand al in de WAO zit, rekening moet houden en zeker als je een relevant effect op een zo kort mogelijke termijn wilt realiseren.

De VVD-fractie is ook van mening dat er politieke consequenties zitten aan het fenomeen van het herkeuren in de richting van de aanpassingsmaatregelen in het kader van de WAO zelf. Indien wij, uitgaande van het nieuwe proces van herkeuren, uitgaande van het nieuwe begrip "passende arbeid", na herkeuring moeten vaststellen dat iemand niet meer zal terugkeren naar de arbeidsmarkt, een onomkeerbaar geval in de WAO-problematiek is, dan is er geen

rechtvaardiging te vinden om tegen zo iemand te zeggen: wij kunnen u weliswaar niet verder helpen, u zult weliswaar nooit meer op de arbeidsmarkt kunnen participeren, maar toch pakken wij u uw uitkering af. Op deze discussie komen wij terug bij TAV 3. Naar aanleiding van de opmerkingen van de staatssecretaris wilde ik dit toch even opmerken.

Overigens praat de staatssecretaris naar mijn idee ook wat te blijmoedig over het gegeven dat het erg zou helpen om de WAO-problematiek op te lossen als er meer arbeidsplaatsen zouden komen. Volgens de staatssecretaris zou dat een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan het emancipatieproces van WAO'ers. Dat is waar. Het zou goed zijn als het kabinet een zodanig beleid zou voeren dat extra werkgelegenheid ontstaat. Met lede ogen moet ik vaststellen dat dit kabinet erin slaagt om voor het eerst sinds jaren die enorme banenmachinerie, die in de loop van de jaren tachtig op gang is gekomen, langzaam maar zeker tot stilstand te brengen.

Voorzitter! Ik maak een enkele opmerking over het amendement van collega Biesheuvel. Ik moet zeggen dat mijn fractie moeite heeft met het maken van een keuze in een reactie daarop. Moeten wij de heer Biesheuvel prijzen voor zijn opstelling of moeten wij hem vermanend toespreken? Vermanend toespreken zou heel goed kunnen. De CDA-fractie houdt altijd prachtige verhalen over het maatschappelijk middenveld, de sociale partners en de adviesorganen. Zij gaat er echter alleen maar mee om als het politiek goed uitkomt. Laten wij wel wezen: daar heeft het alle schijn van. Begin dit jaar hadden wij een discussie over de WAO-problematiek. Verscheidene politieke groeperingen vroegen om beslissingen. Nee, dat kon niet, er moest en zou een aanvullend advies aan de SER worden gevraagd. De CDA-fractie was buitengewoon principieel. Als VVD-fractie waren wij het er geheel mee oneens. Kijkend naar de opstelling van de heer Biesheuvel vandaag, doet die opstelling wat merkwaardig aan. Het gaat nu ook om belangrijke wijzigingen. Er wordt echter niet gevraagd om adviezen van sociale partners of adviesorganen. Nee, collega Biesheuvel gaat nog een stapje verder. Zelfs nu de staatssecretaris een volledig voorstel heeft geformuleerd en dat heeft aangeleverd bij de

adviesorganen, zelfs bij de Raad van State, zegt collega Biesheuvel: ach, wij hebben er niet zoveel mee te maken; de Kamer kan amenderen als het haar uitkomt. Het is van tweeën één: of je misbruikt de sociale partners en adviesorganen op het moment dat het je uitkomt, of je stelt je op het principiële standpunt dat het hele adviestraject buitengewoon belangrijk is. Als de CDA-fractie voor de eerste opstelling kiest, moeten we de heer Biesheuvel buitengewoon vermanend toespreken, maar er zou natuurlijk ook iets anders aan de hand kunnen zijn. Het zou kunnen zijn dat de CDA-fractie iets geleerd heeft van de discussies in de afgelopen maanden en van opmerkingen over corporatisme, het maatschappelijk middenveld en de positie van adviesorganen en dat nu ook de CDA-fractie tot de conclusie is gekomen dat het inderdaad wat merkwaardig is om het primaat van de politiek altijd de tweede viool te laten spelen. Als het gaat om het nemen van politieke verantwoordelijkheid, moet je soms ook aangeven waar je wilt uitkomen.

De heer **Biesheuvel** (CDA): De sociale partners hebben op beide onderdelen wel degelijk een uitspraak gedaan.

De heer **Linschoten** (VVD): Ik begrijp absoluut niet wat u daarmee bedoelt.

De heer **Biesheuvel** (CDA): De Sociaal-economische raad heeft een duidelijk standpunt ingenomen over de doorbetalingsverplichting en de Stichting van de arbeid over het inleveren van vakantiedagen. De heer Linschoten mag mij best vermanend toespreken of prijzen. Dat laat ik aan hem over, maar in beide gevallen hebben de sociale partners een uitspraak gedaan.

De heer **Linschoten** (VVD): Mijnheer Biesheuvel, ik heb het niet alleen over de sociale partners gehad, maar ook over het hele circuit van adviesorganen. We gaan hier toch niet op een zodanige manier met elkaar discussiëren dat aan de Sociaal-economische raad een advies moet worden gevraagd, omdat dat wel relevant is, en dat inzake belangrijke wetgeving een advies van de Raad van State minder relevant zou zijn? Ik zou dat merkwaardig vinden.

Ik hoop overigens dat mijn conclusie in tweede instantie de juiste is, namelijk dat wij de heer Biesheuvel moeten prijzen en dat wij in de toekomst dus verschoond zullen blijven van de situatie, dat de CDA-fractie zich verschuilt achter dat adviescircuit en achter die sociale partners.

Nu het amendement zelf, want daar valt ook wel het een en ander over te zeggen, niet in de laatste plaats vanwege het politieke geschut dat daartegen in stelling is gebracht. Als een coalitiepartner in eerste instantie zegt dat het amendement onevenwichtig en in tweede termijn zelfs de term "onzorgvuldig" gebruikt, dan is er natuurlijk wel wat aan de hand. Ik wil daar verder niet in wroeten, want ik kom er in dit debat naar alle waarschijnlijkheid toch niet achter. Als ik zo naar het gezicht van de heer Biesheuvel kijk, dan ben ik daar in ieder geval niet erg optimistisch over.

De vraag is wel belangrijk, of je met een dergelijke manier van procederen op een zorgvuldige manier bezig bent. Ik bedoel daar niet mee te zeggen, dat het onzorgvuldig is om een dergelijk amendement in te dienen. Ik bedoel daar ook niet mee te zeggen, dat het amendementsrecht van de Kamer niet zo ver zou kunnen gaan, dat zij op dit punt niet zo omvangrijk zou kunnen amenderen. Het feit dat iets in een wetsvoorstel voorligt bij een adviescollege en ook bij de Raad van State, beperkt op zichzelf het recht van amendement van de Kamer niet. Dat neemt niet weg dat het wijzigingsvoorstel van de heer Biesheuvel niet zomaar een amendement is. Het is bijkans een nota van wijzigingen. Het is een heel boekwerk met toelichtingen, op tafel gelegd in de laatste fase van de behandeling van een wetsvoorstel, in de wetenschap dat op heel korte termijn vergelijkbare teksten, voorzien van adviezen, ook van de Raad van State, in de Kamer voorliggen.

Mijn fractie moet een buitengewoon moeilijke afweging op dit punt maken. Ik kijk even naar de betekenis van het amendement in de praktijk. De heer Biesheuvel wil de CAO's ontlasten van de bestaande bepalingen in het BW. Ik ga ervan uit, dat de meeste van die CAO's allemaal 1-april-contracten zijn en ook 1 april a.s. expireren, los van de vraag, of de onderhandelingen over de nieuwe CAO's op 1 april al tot een afronding

zijn gekomen. Bovendien ga ik ervan uit, dat het alleszins aannemelijk is dat TAV 2, de wet waar deze zaak ook in geregeld is, per 1 juli a.s. van kracht kan zijn. De winst van de heer Biesheuvel is dan per saldo drie maanden. Daar haal je deze op zichzelf zeer ongebruikelijke procedure voor van stal. Die drie maanden winst is ook nog buitengewoon relatief, want voor zover ik het op dit moment kan overzien, is het mogelijk dat de sociale partners, ook gegeven de huidige wetgeving, afspraken maken in de richting die collega Biesheuvel voor ogen heeft. De sociale partners weten heel erg goed wat er in TAV 1 staat, maar ook wat er in TAV 2 staat. Ze hebben er zelf over geadviseerd. Sterker nog, bepaalde elementen uit dat wetsvoorstel zijn onderdeel geweest van consensus die op een aantal belangrijke punten is gegroeid. De sociale partners, de onderhandelende partijen, weten hoe de wet in Nederland en het BW, per 1 juli a.s. op dit punt luiden. Zij kunnen, als de wens daartoe bestaat — die kunnen wij hier echter niet afdwingen — hun afspraken op een zodanige manier stroomlijnen, dat die zaak per 1 juli a.s. op een voortreffelijke manier geregeld is.

Dat schetst het dilemma van mijn fractie. U begrijpt, voorzitter, dat ik binnen mijn fractie nog wel even bezig ben om tot een eindoordeel te komen. Ik vind dat de heer Biesheuvel vreselijk veel overhoop haalt, zonder een, naar mijn voorlopig inzicht, relevante winst te boeken. Degenen die er wat aan zouden moeten hebben, vertegenwoordigers van één van beide CAO-partijen, of van beide, hebben zich tot nu toe niet bij de VVD-fractie gemeld met het dringende verzoek om dit te regelen, omdat anders volgend jaar een heleboel dingen gaan ontsporen. Voorlopig slaat de balans een klein beetje door in de richting van de koninklijke weg, namelijk het afwachten van het advies van de Raad van State. Het wetsvoorstel moet dan zo snel mogelijk in de wet worden behandeld om ervoor zorg te dragen, dat niet alleen dit ene element, maar ook de privatisering van de zes weken met betrekking tot de Ziektewet, per 1 juli a.s. op een ordentelijke manier in het Staatsblad staan.

Voorzitter! Ik kan kort zijn over de bedrijfsgezondheidszorg. De staatssecretaris heeft helder

aangegeven wat de marge is tussen het Arbo-pakket aan de ene kant en de Europese richtlijn aan de andere kant. Ik begrijp dat wij in Nederland langzaam maar zeker naar een consensus in de discussie toegroeien. Wij moeten een tussenweg zien te vinden, met een belangrijke mate van keuzevrijheid. In Nederland worden wij met de specifieke omstandigheid geconfronteerd dat in de loop van volgend jaar de eerste zes weken van de Ziektewet worden geprivatiseerd. Ook de begeleiding en de controle moeten daarom gewijzigd worden. Collega Beijlen heeft een motie op dit punt ingediend. Ik heb de exacte tekst nog niet gelezen, maar ik denk dat wij de motie kunnen steunen, om de staatssecretaris en met haar de minister een steuntje in de rug te geven.

Voorzitter! De staatssecretaris heeft ten onrechte gezegd dat ik beter had moeten luisteren naar haar opmerkingen over de malus. Zij heeft er niet erg veel over gezegd. Voorzitter! Mijn fractie blijft ernstig bezwaar houden tegen de manier waarop de malus nu is ingevuld, maar niet tegen het bonus/malus-systeem. In eerste termijn heb ik dat duidelijk uitgelegd. Door onze overtuiging is er nu weer sprake van een ontzettend goed bedoelde maatregel, maar die schiet door de invulling ervan volstrekt haar doel voorbij. Als de malus vooral door werkgevers met wat kleinere bedrijven als een belemmering wordt gezien om mensen waar iets mee aan de hand is in dienst te nemen, spannen wij het paard achter de wagen. Wij moeten juist de drempel naar de arbeidsmarkt verlagen. Als men straks in de marktsector besluit eerst iemand drie dubbel te keuren, voordat een arbeidscontract wordt aangeboden, bereiken wij het tegengestelde van onze bedoeling. Voorzitter! De malus als zodanig leidt daar niet toe, maar wel de malus die de staatssecretaris voor ogen heeft. Op grond van de overwegingen die ik ook in eerste termijn heb genoemd, handhaaf ik het wijzigingsvoorstel van mijn fractie. Moch dit echter worden verworpen, dan spreekt het vanzelf dat ik voor het amendement van mevrouw Schimmel zal stemmen. Het is dan wel niet zo goed als het onze, maar een stuk beter dan het voorstel van de regering.

Voorzitter! Ik heb de indruk dat de

staatssecretaris en ik zijn uitgepraat over de premiedifferentiatie. Wij blijven het oneens. De VVD-fractie blijft van mening dat de sociale partners binnen de kaders van deze wet alle mogelijkheden hebben om het systeem te frustreren. Wij zeggen niet dat zij dat zullen doen, maar wij vinden wel dat de wetgever de eigen verantwoordelijkheid goed moet regelen. Daarom blijven wij vasthouden aan een goedkeurings- en een aanwijzingsbevoegdheid van de minister, evenals aan een parallelle maatregel ten aanzien van het werknemersdeel van de premie. Ik herhaal dat mijn fractie overweegt het subamendement van college Van der Vlies te steunen.

Voorzitter! Wij worden in het debat over de zesdaamsmelding enorm gehandicapt door het feit dat wij niet weten hoe eind volgend jaar de Organisatiewet sociale verzekeringen eruit zal zien. Wij weten niet of de bedrijfsverenigingen nog zullen bestaan, of de GMD er nog zal zijn en wij weten niet wie of wat de werknemersverzekeringen zullen uitvoeren. Wij weten wel wat de staatssecretaris graag wil. Wij weten ook wat collega Biesheuvel wil. Ik denk dat ik ongeveer weet wat de fractie van PvdA wil en ik heb een indruk van hetgeen ik zelf wil. De uitkomst is voor ons allemaal nog een groot raadsel. Dit is een beperking bij de discussie, want eigenlijk werken wij in de verkeerde volgorde. Wij kunnen beter aan de hand van het uitvoeringsmodel nagaan op welke wijze de problemen opgelost kunnen worden en op welke wijze een geïntegreerde gevalsbehandeling gerealiseerd kan worden.

Voorzitter! Welk model er ook uitkomt, voor mijn fractie staat één ding voorop: aan het eind van de zes weken Ziektewet die voor rekening van de werkgever komen, moet het dossier van de betrokkene op een plek worden gedeponneerd, waarop het blijft tot het moment van afkeuren of reïntegreren. Het moet een plek zijn waar voldoende know how en expertise aanwezig zijn. Alles moet worden gedaan om afkeuring te voorkomen.

Voorzitter! Het interesseert mij niet zoveel of het bedrijfsvereniging, GMD of anders heet. Ik heb in mijn wijzigingsvoorstel aangesloten bij de GMD, omdat de huidige Organisatiewet alle activiteiten in dit kader, arbeidskundige en medische begeleiding, bij uitsluiting van andere

organen opdraagt aan de GMD. Het voorstel van de staatssecretaris komt erop neer dat iemand voor de eerste zes weken opgehangen wordt aan zijn werkgever, vervolgens voor 26 weken overgaat naar de bedrijfsvereniging, daarna wordt overgeheveld naar de GMD en aan het eind van het traject naar alle waarschijnlijkheid wordt afgekeurd. Dit geeft geen garantie op een adequate aanpak. In de voorstellen van de VVD-fractie kan vanaf de zevende week begonnen worden met reïntegreren, waarbij bovendien een wettelijke verplichting bestaat om aan het eind van de dertiende week een reïntegratieplan rond te hebben.

Voorzitter! Ik realiseer mij dat het een zeer moeilijke discussie is, als wij niet precies weten hoe de organisatie sociale verzekering er volgend jaar uitziet. Het betekent in ieder geval dat de wijze van aanpak, een snelle en geïntensiverde gevalsbehandeling, wat ons betreft van start kan en ook moet gaan zodra het wetsontwerp dat wij vandaag behandelen, het staatsblad heeft bereikt.

□

De heer **Leerling** (RPF): Voorzitter! Ik wil beginnen met mijn verontschuldigingen in de richting van de staatssecretaris vanwege het feit dat ik een groot deel van haar antwoord niet heb kunnen volgen. Ik heb haar persoonlijk op de hoogte gesteld van de reden hiervan. Niettemin heeft de fractie van de RPF, zij het op afstand, het debat gevolgd. Dit geeft mij aanleiding om in tweede termijn een korte bijdrage te leveren. Ik ben in eerste termijn reeds zeer uitvoerig geweest.

Voorzitter! Ik vind het jammer dat de staatssecretaris vanmorgen niet begonnen is met een fundamentele beschouwing over de Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering. Wij hebben hier een integraal debat over de WAO na zoveel jaren waarin wij hebben kunnen constateren dat het met de WAO niet goed gaat. Daarom was een brede beschouwing over ontstaan en doel van de WAO alsmede over de oorzaken die ten grondslag liggen aan de ontwikkelingen van de laatste jaren, op haar plaats geweest alvorens wij tot aanpak van een en ander zouden komen. Dit had kunnen uitmonden in beantwoording van de vragen die in de Kamer gesteld zijn, athans van

mijn kant indringend gesteld zijn, naar de visie van de staatssecretaris op de toekomst van de Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen, met name op een basisuitkering, een mini-stelsel. Kan de staatssecretaris hier iets over zeggen? Ik weet dat er nog mogelijkheden te over voor komen. Ik acht echter een eerste indruk in dit debat van betekenis.

Voorzitter! In eerste termijn ben ik uitgebreid ingegaan op de oorzaken van de volumegroei. De staatssecretaris heeft hierop gereageerd, maar een aantal punten die ik in eerste termijn heb genoemd zijn onbesproken gebleven. Ik kom hier nog even op terug. Zij zijn van betekenis om het hele veld goed te kunnen overzien en het beleid hierop af te stemmen.

Het gaat in de eerste plaats om het karakter van de regeling van de WAO zelf, afgezet tegen de WW-voorziening, de aantrekkelijkheid van de WAO ten opzichte van de WW. De staatssecretaris heeft in het begin van haar betoog min of meer gesteld dat het niet aantoonbaar is dat mensen ten onrechte in de WAO zitten en feitelijk een werkloosheidsuitkering zouden moeten hebben. Wetenschappelijk bewijs heb ik hier ook niet voor, maar wij zijn allen geen vreemden in Jeruzalem. Wij weten dat via alle mogelijke ontwikkelingen in bedrijven, zeker als het gaat om afslanking of eventueel faillissement, geprobeerd wordt om werknemers in de WAO in plaats van in de WW te krijgen. Mevrouw Beijlen heeft dit in eerste termijn ook naar voren heeft gebracht. Dit facet mogen wij niet over het hoofd zien. Ik kom hier zo nog op terug bij de herkeuringen.

De staatssecretaris is ingegaan op het meeverzekerd zijn van het risqué social, als het erom gaat dit wel of niet buiten de WAO te plaatsen. Dit is natuurlijk ook een van de oorzaken die ertoe heeft geleid dat het WAO-bestand groter is dan ons lief is.

Een ander punt is de afnemende arbeidsmotivatie, de betrokkenheid van de werknemers bij wat er in het bedrijf plaatsvindt. Tijdens een werkbezoek dat ik enige tijd geleden heb gebracht aan het midden- en kleinbedrijf, trof het mij dat ook in kleinschalige bedrijven de klacht vaak is, dat het de werknemers in wezen niet veel meer interesseert. Het gaat alleen maar om het geld dat ze verdienen en hoe meer vrije tijd, hoe

beter. Als die betrokkenheid er wel is, blijft men minder snel thuis voor een of ander wisselwasje. Die problematiek — door mevrouw Beijlen werd zij de "mentaliteitsproblematiek" genoemd — moeten wij beslist in het geheel betrekken, willen wij een juist beeld krijgen van de WAO-situatie.

Voorzitter! Ik kom op de problemen inzake de verklaring van de volumegroei. Wij kunnen toch niet om het feit heen dat het begrip "ziekte" of "arbeidsgeschiktheid" — hoe je het ook duiden wilt — is opperrecht. Ik heb concreet gevraagd wie, als wij constateren dat dit een euvel is, daar wat aan moet doen. Is dat een kwestie van de uitvoeringsorganen? Heeft de overheid zelf een directe mogelijkheid om de touwtjes strakker aan te halen?

Voorzitter! De staatssecretaris heeft aandacht geschonken aan het aspect van de herkeuringen. Ik ben met haar van mening dat het moeilijk is, aan te geven in hoeverre het ontbreken van een adequaat keuringsbeleid bijdraagt aan de volumegroei. Het karakter van de regeling als zodanig, het overvloeien van WW in WAO, is toch een punt dat wij hierbij moeten betrekken. Bij de herkeuring kan wellicht toch een zekere schifting aangebracht worden. Desondanks constateren wij dat een falend keuringsregime in belangrijke mate debet is aan de onderhavige problematiek.

De staatssecretaris heeft aangegeven dat in de jaren tachtig een grootschalige herkeuring van arbeidsongeschikten onder de 35 jaar, heeft plaatsgevonden. Zij heeft gezegd dat dit weinig spectaculaire gevolgen heeft gehad. Ik wijs haar erop — dat is volkomen onnodig, maar volledigheidshalve noem ik het maar — dat het grootste deel van de arbeidsongeschikten ouder is dan 35 jaar. Zou het spectaculaire effect dat mogelijkwerwijs had moeten optreden, nominaal moeten zijn of procentueel? Er is een aantal mensen herkeurd. Gaat het om een klein aantal of om een procentueel klein gedeelte van het gekeurde deel? Het is belangrijk om dat boven water te krijgen.

Voorzitter! Mijn conclusie ten aanzien van de herkeuring is dat, als wij die weg niet opgaan, als wij die strijd niet aan willen gaan, wij een onrechtvaardige situatie scheppen voor degenen die willen werken, maar die de kans daartoe niet krijgen omdat zij niet worden herkeurd. Ik

heb een voorbeeld uit de praktijk gegeven. Ik heb de staatssecretaris gevraagd of zij het met mij eens is dat het onrechtvaardig is dat, als je wel wilt werken, je door de keuringsarts wordt verhinderd om weer te gaan werken en om een full-time baan te creëren. Tevens is het onrechtvaardig ten aanzien van degenen die straks op hun uitkering zullen worden gekort, terwijl zij geen kant meer op kunnen.

Voorzitter! De staatssecretaris heeft vanmorgen in een interruptie-debatje gesteld dat, als ik haar goed heb begrepen, er in feite onvoldoende werk is voor al die arbeidsongeschikten, als er op een drastische wijze zou worden herkeurd. Dat mag als zodanig geen argument zijn, want het gaat erom dat iedereen in het juiste circuit terecht komt.

Voorzitter! Verschillende vragen over het bonus/malus-stelsel zijn niet beantwoord. Ik vraag speciaal de aandacht voor mijn vraag naar het risique social. Hoe werkt het regime ter zake in Duitsland en België? In de voorbereiding is dit punt nadrukkelijk aan de orde gesteld, maar onvoldoende uitgewerkt. Ik vind het argument van de staatssecretaris in reactie op vragen over de sportblessures, niet sterk. Zij heeft één aspect genoemd, maar dat is toch niet alles zeggend. In het algemeen vraag ik haar nogmaals of toch niet in zeer veel gevallen het verschil tussen risique social en risique professionnel zonneklaar is. Dat is naar mijn vaste overtuiging het geval. Ik pleit er dan ook voor dat dit onderscheid in de wet wordt opgenomen.

Voorzitter! Het amendement van de heer Biesheuvel heeft ons gisteren bereikt. Ik sluit mij aan bij hetgeen anderen ook reeds hebben gezegd. Ik ga inhoudelijk daarmee akkoord, maar de door de heer Biesheuvel gekozen route, is niet de juiste. Om die reden kan ik geen steun verlenen aan het amendement. Dat geldt niet voor het voorstel dat hier op tafel ligt. Ik steun dat van harte. Ik wens de staatssecretaris veel succes.

De voorzitter: Mijnheer Leerling! U hebt de Kamer wel voor een dilemma geplaatst. U kon tijdens uw afwezigheid toch het debat volgen. Ik hoop niet dat de staatssecretaris zal antwoorden terwijl zij afwezig is.

De heer Leerling (RPF): Nood breekt wel eens wettan, dat geldt zelfs soms

voor de ministers die hier niet aanwezig kunnen zijn en zich door medewerkers laten informeren.

De voorzitter: Hij neemt dan ook niet deel aan het debat.

□

Mevrouw Schimmel (D66): Mijnheer de voorzitter! Ik bedank de staatssecretaris hartelijk voor de antwoorden die zij heeft gegeven. Wij blijven de volgorde van de wetsvoorstellen toch jammer vinden. Wij zien in alle wetten die eraan komen, elementen van preventie en reïntegratie. Wij hadden graag gezien dat deze elementen in één wetsvoorstel waren samengebracht, zodat de coherentie van de wetgeving voorop had gestaan.

De Organisatiewet blijft een van de spullen waarom de nieuwe uitvoering zou moeten gaan werken. Het is jammer dat wij daarover nog geen debat hebben kunnen voeren.

Ik wil graag ingaan op de amendementen van de heer Biesheuvel en mevrouw Beijlen. Iedereen heeft al geconstateerd dat beide vooruitlopen. Dat is jammer, omdat er geen advies meer kan komen van de Raad van State. Het amendement-Biesheuvel gaat het verst, naar onze smaak een brug te ver. Ik heb er een paar bezwaren tegen.

Er wordt vooral een financiële toelichting gegeven. Het gaat om besparingen die door de verandering van de hoofdregel van het Burgerlijk Wetboek te zien zouden zijn. Die besparingen zouden 425 mln. zijn, en niet 285 mln., en aan gedragseffecten nog eens 125 mln. Die besparingen worden bereikt, omdat er in onderhandelingen eventueel kan worden besloten tot minder doorbetalen van ziekengeld. Een ander element van het amendement is het inleveren van vakantiedagen.

Bij dit wetsvoorstel gaat het er vooral om, door ziekteverzuimbeleid vorm te geven aan een verantwoord terugdringen van het ziekteverzuim en arbeidsongeschiktheid in Nederland. De toelichting van het amendement stoort mij, omdat zij puur in financiële termen is vertaald.

De heer Biesheuvel (CDA): Als ik het er niet bij had gezet, was ernaar gevraagd. Ik ben mijn betoog in eerste termijn ermee begonnen dat het natuurlijk zeer nadrukkelijk ook gaat om het sociale aspect, maar dat

is gerelateerd aan een bedrag. Dat kan ik niet ontkennen.

Mevrouw Schimmel (D66): Het komt nu sterk over als een bezuinigingsbedrag door de hoofdregel van het Burgerlijk Wetboek te veranderen. De inzet bij deze wetgeving is niet wat je zou mogen verwachten. Er worden geen koppelingen gelegd aan een wettelijk verplicht stellen van bedrijfsgezondheidszorg of andere systemen, waardoor je zorgt voor een evenwicht tussen waar een werkgever toe verplicht is en waar een werknemer toe verplicht is.

In de nadere aanbeveling inzake bestrijding van het ziekteverzuim van de Stichting van de arbeid zie ik wel een aantal punten om stimulansen in de arbeidsvoorwaarden in te voeren, zowel negatief als positief. Zij hebben vooral te maken met het opheffen van het verbod op ruil van vakantiedagen en ziektedagen. Zij hebben geen betrekking op de verandering van de hoofdregel van het Burgerlijk Wetboek, dat bij ziekte minimaal 70% van het loon moet worden doorbetaald. In die zin vind ik het een onevenwichtig amendement. Nu het CDA zijn beleidslijn dreigt te wijzigen, vind ik het jammer dat die onevenwichtigheid erin wordt gebracht.

Ik herinner mij dat wij een discussie hebben gehad over een aanbeveling van de Stichting van de arbeid over vakbondswerk in de onderneming, ondernemingsraadswerk en openbaarheid van beloningsverhoudingen. De heer Biesheuvel stelde toen aan mij de vraag of het mij niets deed dat er een akkoord in de Stichting van de arbeid was afgesloten. Toen heb ik gezegd dat dit mij natuurlijk wel wat deed, maar dat dit mij er niet van weerhield om een eigen afweging te maken. Nu maakt hij wel een eigen afweging, maar ik merk in deze afweging te weinig dat er een evenwicht zit tussen hetgeen waartoe een werkgever en een werknemer per 1 januari 1992 verplicht zullen worden.

Laat ik nog een ander punt naar voren halen. Minister De Vries heeft bij het tot stand komen van deze nadere aanbeveling besloten om af te zien van zijn parapluwet, omdat hij deze nadere aanbeveling toch een kans wil geven. Ik vind het verbazingwekkend dat op het laatste moment, in de laatste week van het debat dat wij voeren over het wetsvoorstel inzake terugdringing, dit amendement ineens naar boven komt. Ik vind

het jammer. Ik vind het inderdaad ook niet helemaal in evenwicht met datgene wat men poogt te bereiken met deze wetgeving.

Ik kom te spreken over de bedrijfsgezondheidszorg. In Nederland zal er op grond van een EG-richtlijn een wettelijke verplichtstelling moeten komen. De staatssecretaris heeft gezegd dat zij die richtlijn afwacht. Er komt ook nog een uitbreiding van de Arbo-wet aan. Pas na een evaluatie van 1992 wordt gekeken of verdergaande maatregelen moeten worden genomen. Er komt een informatie-uitwisseling tussen de arbeidsinspectie en bedrijfsverenigingen tot stand. Op dit moment zou je ook kunnen besluiten tot een wettelijke verplichtstelling van de bedrijfsgezondheidszorg. Deze zaken staan zo'n besluit volgens mij niet in de weg. Sterker nog, moet je eerst wachten op EG-wetgeving voordat je er in Nederland zelfstandig toe besluit om in het kader van het terugdringen van het ziekte- en arbeidsongeschiktheidsverzuim die gezondheidszorg verplicht te stellen? Het amendement dat ik heb ingediend, strekt daartoe. Ik vind het jammer dat de staatssecretaris de boot afhoudt. Ik ben bang dat het, wat dat betreft, op de WAGW gaat lijken: weer het wachten op een evaluatie.

Ik ben positief over de woorden van de staatssecretaris met betrekking tot het wettelijke reïntegratieplan na drie maanden. Ik ben blij dat zij daar positief tegenover staat. Ik hoop dat een dergelijk plan er in ieder geval toe zal leiden dat mensen sneller op hun arbeidsplek terug kunnen komen.

De staatssecretaris voelt er weinig voor, het wettelijke terugkeerrecht zo ver uit te breiden dat een gedeeltelijk arbeidsongeschikte twee jaar het recht behoudt om bij voorrang in ogenschouw te worden genomen bij een vacature bij zijn oude werkgever. Wij achten dit van belang als werkgelegenheidsinstrument met het oog op de bescherming van de rechtspositie van een gedeeltelijk arbeidsongeschikte die buiten het arbeidsproces komt te staan. Wij handhaven ons amendement op dit punt dan ook.

Staatssecretaris Ter Veld: Voorzitter! Ik begrijp de toelichting en de tekst niet. Er is gedurende de eerste twee jaar een ontslagbescherming voor arbeidsongeschiktheid. Wil

mevrouw Schimmel daar nog twee jaar bovenop?

Mevrouw **Schimmel** (D66): Dat is juist. Het is een terugkeerrecht, een soort voorrangstelling voor een gedeeltelijk arbeidsongeschikte om terug te komen bij de oude werkgever indien zich daar mogelijkheden voordoen. De staatssecretaris heeft gezegd dat de termijn kan worden uitgebreid tot ten hoogste zes maanden. Dat is in ieder geval een uitbreiding. Wij zouden die termijn graag uitgebreid zien tot twee jaar na de termijn waarin het ontslag is ingetreden.

Wij hebben ook een amendement met betrekking tot de malus ingediend. Om allerlei redenen vinden wij de malus enigszins te hoog. Wij zijn wel bang voor de effecten die een te hoge malus kan opleveren. Ik noem bijvoorbeeld de selectie- en de keuringseffecten. Als je met deze en gene praat en de reacties van de organisaties leest, dan merk je toch dat een malus indruist tegen een bepaald rechtvaardigheidsgevoel, met name als een werknemer volstrekt buiten het werk om arbeidsongeschikt wordt. Wij weten dat 40% van de gevallen slechts toegeschreven kan worden aan *beroepsgebonden factoren*. Kortom, in ons amendement zeggen wij niet: wij vinden het volstrekt ondenkbaar. Zo luidt het amendement van de VVD eigenlijk. Wij zouden graag willen dat in het eerste jaar een malus van zes maanden salaris geldt, en dat afhankelijk van de resultaten van een evaluatie die een jaar later plaatsvindt, alsnog wordt bekeken of een maximum van twaalf maandsalarissen wenselijk wordt geacht. Wij zijn dus bang voor de negatieve effecten van een te hoge malus.

De staatssecretaris heeft gesproken over de verhoging van het ziekengeld voor langdurig zieken. Het gaat om mensen die langer dan drie maanden ziek zijn en passend werk bij hun werkgever verrichten. Ik wil de woorden van de staatssecretaris in overweging nemen om te kijken of ik dit amendement zal handhaven. Daarvoor wil ik graag nog enige tijd hebben.

Met betrekking tot de WAGW is het mij duidelijk geworden dat de adviesaanvraag aan de Sociale Verzekeringsraad, het ABP en het Spoorweg pensioenfonds alleen maar betrekking had op de registratieverplichting. Wanneer is de

staatssecretaris van plan om een advies te vragen met betrekking tot de inwerkingstelling van artikel 3 van de WAGW? Daar gaat het toch om.

Ik blijf de quotumverplichting een belangrijke maatregel vinden, ook wat de werkgelegenheidseffecten ervan betreft. Het Sociaal en cultureel planbureau heeft wel eens berekend, dat een quotumverplichting van 5% 250.000 arbeidsplaatsen kan opleveren. Gezien de moeilijkheden die op het gebied van de verdringing te verwachten zijn, is een dergelijke maatregel toch belangrijk. Uit een internationale vergelijking is gebleken dat het elders min of meer loopt. In Duitsland lijkt het vrij goed te lopen. Wij oriënteren ons vaak op Duitsland, wat maatregelen betreft. Waarom oriënteren wij ons, wat de quotumverplichting betreft, niet wat meer op ons buurland?

Staatssecretaris Ter Veld: Mijnheer de voorzitter! Een fundamentele discussie over de WAO en over de overige werknemersverzekeringen hoort naar mijn mening typisch thuis bij een begrotingsbehandeling. Ik heb dat onlangs gezegd in een mondeling overleg over de *nota Sociale zekerheid*. Dan immers gaat het om de vraag, op welke wijze bij bepaalde calamiteiten een bepaalde inkomensdervingregeling hoort. Is die al dan niet getoetst en, zo ja, aan wat? Is het arbeidsinkomen, partnerinkomen of vermogen? Daarbij speelt ook de vraag, welke verantwoordelijkheid de overheid heeft en welke de sociale partners. Moet de overheid garant staan voor bovenwettelijke uitkeringen, zoals thans in wetgeving is geregeld?

Bij het onderhavige wetsvoorstel gaat het niet zozeer om de WAO zelf als wel over de fase van herstel, reïntegratie en preventie. Laten wij de discussie over het bovenstaande bewaren tot de volgende week, als de begroting aan de orde is en tot de behandeling van het volgende wetsvoorstel, dat handelt over de WAO en de structuur van de wetgeving zelf bij TAV 3.

Voorzitter! Ik wil nog enkele opmerkingen maken over het risqué professionnel en het risqué social. Wij hebben dit indertijd in Nederland gekend. Ik herinner mij nog jurisprudentie uit die tijd. Ze is lezenswaardig, maar niet voor herhaling vatbaar.

Ik heb in het advies aan de SER die vraag nadrukkelijk voorgelegd. Tot mijn vreugde heb ik daarop geen positieve reactie ontvangen. Ik ben blij, dat ik niet behoef te beginnen aan een grote discussie over de oorzaak van arbeidsongeschiktheid. Om Wolfson te citeren: krijg je astma van de kat of van je werk? Ik ben blij, dat wij hier besloten hebben dat het niet zozeer gaat om de oorzaken als wel om de beoordeling. Wat kun je wel, ondanks de handicap? Dat zullen wij ook in de volgende wetgeving verder uitwerken. Het is beter om altijd vooruit te kijken dan een discussie in juridische zin wat wel en wat niet kan. Op een bijeenkomst in het kader van ons Europees voorzitterschap zeiden deskundigen op het gebied van arbeidsongeschiktheid uit andere landen, dat het probleem als zodanig in alle landen voorkomt. Een van de opvallende zaken is, dat waar wel een onderscheid wordt gemaakt tussen risqué professionel en risqué social, het grijze tussencircuit volledig verschuift naar wat wij de WAO zouden noemen. Over het algemeen gaat het om bedrijfsgebonden factoren. In toenemende mate gaat het niet om de oorzaak, maar om het effect.

Wat de vraag, wat gezondheid is, betreft, ben ik op dit terrein gelukkig niet zo deskundig. Ik haal mij de definitie van de Wereldgezondheidsorganisatie voor de geest. Wij hebben in onze samenleving niet ten onrechte een vrij brede opvatting over gezondheid: het bevorderen van een situatie, waarin een evenwichtige, harmonieuze verhouding bestaat tussen de mens en de taak, die hij op een aantal terreinen moet verrichten. Dat dergelijke discussies, zoals over de Nota 2000 is gevoerd, effect hebben op het medisch denken en dat daardoor het begrip "ziekte" is verbreed, is duidelijk. Ik denk dat wij zeker in het kader van TAV 3 moeten nagaan wat wij essentieel vinden bij de WAO. Dan zal het niet blijken te gaan om het begrip "gezondheid", maar om het antwoord op de vraag: zijn er bij het functioneren belemmeringen — wij noemen het nog steeds ziekte en gebrek — waardoor het voor mensen niet mogelijk is, hun oorspronkelijke inkomen te blijven verdienen? Dat de achtergrond breder is, lijkt mij logisch.

Ook mevrouw Brouwer wijst trouwens op een breder begrip, namelijk overbelasting. Ik heb gisteren begrepen dat er in Japan

zelfs een woord bestaat voor het begrip "dood door overwerk". Overbelasting kan een reden zijn voor verstoring van het harmonieuze evenwicht tussen mensen en hun taken. Ik ben het volstrekt met mevrouw Brouwer eens dat daarbij de herstelperiode uiterst belangrijk is. In de 14de eeuw hadden de Parijse bontwerkers reeds een onderlinge verzekering, waarbij zij elkaar in staat stelden om na ziekte nog een week te herstellen.

Herverdeling van betaalde en onbetaalde arbeid noemt mevrouw Brouwer ook als een belangrijke invalshoek. Zij zegt dat een bijkomend voordeel is van de arbeidstijdverkortung die zij bepleit dat minder overbelasting ontstaat. Zeker speelt de arbeidsduur een rol bij de belastbaarheid en de belasting van mensen, evenals de mate waarin arbeid over mensen verdeeld is. Ik denk echter niet dat per definitie een werkweek van 32 uur altijd gunstiger is dan een werkweek van 38 uur. Ik zou niet graag zover willen gaan als in een discussie wel eens is gesteld, namelijk dat onderzocht zou moeten worden waarom een werkweek van 55 uur niet gunstig is. Ik zie wel degelijk in dat de situatie, waarin een groot deel van de werkweek actief wordt gewerkt en een klein deel gebruikt wordt voor herstel en voor een heleboel andere activiteiten — want wij mogen er niet van uitgaan dat iedereen een vrouw thuis heeft om die andere activiteiten te verrichten — tot overbelasting kan leiden.

Een discussie over arbeidsduurverkortung is zeker niet weg, maar ik denk niet aan een absolute vorm van arbeidsduurverkortung. Ik denk aan meer vormen van flexibel omgaan met werktijden en aan deeltijdwerk, waarbij er altijd voor moet worden gezorgd dat de rechtspositie zodanig is dat die geen belemmering kan vormen voor gelijkwaardigheid.

Gesproken is over afnemende arbeidsmotivatie. Dat daarvan sprake zou zijn, is mij nog nooit opgevallen. Het circuit waarin ik thans werk, is zeer ambtelijk en ik merk dat de arbeidsmotivatie gigantisch groot is. Als er al sprake zou zijn van afnemende arbeidsmotivatie komt de vraag aan de orde: is het mogelijk voor de regering, op het tegengaan daarvan wetgeving te richten? Misschien is het interessant eens met mijn collega van Onderwijs te bespreken hoe een zekere arbeids-

motivatie en een goede overgang van school naar werk beter kunnen worden begeleid. Ik heb de indruk dat veel mensen in hun onderwijssituatie denken: heerlijk, straks mag ik werken voor een eigen inkomen en mag ik al datgene doen waarvoor ik geleerd heb. Soms kan dat tegenvallen. Ik geloof niet zo sterk in een afnemende arbeidsmotivatie.

Ik geloof wel dat een zeker spanningsveld kan ontstaan tussen onze filosofie dat arbeid de ontplooiingsmogelijkheid voor mensen is bij uitstek en de praktijk dat arbeid voor een groot deel van de arbeidsbevolking leidt tot een arbeidsinkomen, maar qua ontplooiing weleens tegenvalt. Voor een deel hangt ziekteverzuim, meen ik, samen met de manier waarop binnen een werksituatie mensen in staat worden gesteld om hun eigen mogelijkheden vorm te geven. Simpel gezegd: enige beïnvloeding van je eigen werk, minder routinematig en machinegebonden werk scheelt al gigantisch veel.

Voorzitter! Ik kom tot wat concrete zaken. De heer Biesheuvel vroeg: wanneer premiedifferentiatie? Ik heb gezegd: ik ga uit van 1 juli; mocht de SVR bepaalde opmerkingen maken in het kader van de drie tot zes weken, laten wij dit dan opnieuw bekijken bij de TZ.

De heer Biesheuvel heeft een voorstel gedaan dat in de Kamer breed is beschouwd. Laten wij duidelijk zijn. Het recht van amendement is een onvervreemdbaar recht van de Kamer. Het zou fout zijn, daaraan te tornen. Er zijn wel overwegingen. Zijn er bijvoorbeeld noodzakelijke redenen om de mogelijkheid te openen? Uit de CAO-ontwikkelingen valt het een en ander op te maken. De discussie in de bouw, met een ziekteverzuim van 12% overigens, heeft onder andere betrekking op het invoeren van wachtdagen, het inleveren van roostervrije dagen, het niet opbouwen van ATV-dagen bij langdurige ziekte en het niet opbouwen van vakantiedagen bij ziekte langer dan zes maanden. Als deze mogelijkheden kunnen in wetgeving worden vastgelegd. Ook wordt gediscussieerd over de mogelijkheid van een verlaging van de uitkering van 100% naar 70% bij ziekte, wat zou worden geconpenseerd door een toeslag van 2,5%. Voor de werkgevers in de bouw zou het amendement van de heer Biesheuvel dus gunstig zijn.

Want nu wordt hun voorstel wettelijk belemmerd.

In de havens gaan de discussies over wachtdagen, vakantiedagen, al of niet toekenning en dergelijke. Wat de algemene ontwikkelingen binnen CAO-onderhandelingen betreft verwijs ik nogmaals naar het onderzoek van de Loontechnische dienst over 508 bedrijven. Onderzocht is wat in de CAO's opgenomen is op het terrein van ziekteverzuim. Ik wil hier nu niet het idee geven dat ik een soort handleiding met suggesties voor CAO's ga geven, maar wat ik vaak tegenkom is dat bij bijzondere beloningsbestanddelen zoals eindejaarsuitkeringen individuele aanpassingen vaak afhankelijk zijn van het ziekteverzuim. Er zijn legio mogelijkheden los van dit amendement. Werkgevers en werknemers hebben zich in het akkoord in de Stichting van de arbeid onder elkaar verbonden om positieve en negatieve stimulansen individueel dan wel groepsgewijs te kunnen invoeren. In die zin heeft de heer Biesheuvel gelijk. De samenhang, niet zozeer in de werkelijkheid, maar vooral binnen het wetsvoorstel waarin die termijnen van drie en zes weken worden genoemd, was voor mij aanleiding de opmerking te maken die ik in eerste termijn daarover maakte.

Het voorstel van mevrouw Beijlen is inderdaad een kleinere zonde, als het al een zonde zou zijn om niet het advies van de Raad van State af te wachten. Hij is qua omvang immers kleiner. Dit was slechts een suggestie die ik afleidde uit de opmerkingen van de heer Schutte en die is op dit punt deskundig.

Mevrouw Brouwer suggereerde dat mevrouw Beijlen de positie van de zwakste groep werknemers die niet onder de CAO vallen, zou aantasten wanneer daar ook de mogelijkheid zou zijn van inleveren van vakantiedagen. Een schriftelijke afspraak, zoals met het subamendement van de heer Linschoten zou worden geregeld, zou immers hun positie nog steeds niet zo sterk maken. Ik moet erop wijzen dat het hoofdprobleem bij werknemers die niet onder een CAO vallen en behoren tot de zwakke groep waar mevrouw Brouwer over sprak, hoe dan ook is dat men genoodzaakt is om in een schriftelijke of andere afspraak uit zien te komen boven de vier weken vakantie die de wetgeving toekent. Voor de zwakste groep niet-CAO-werknemers moet de

ruimte om meer dan vier weken vakantie te hebben hoe dan ook worden afgedwongen. Daarbij zou een discussie, mits schriftelijk vastgelegd, er zelfs weleens toe kunnen leiden dat men aan zijn werkelijke vakantierecht toekomt. Het zou mij niet verbazen als dat hier en daar zelfs niet volledig werd nageleefd. De Wet op het minimumloon wordt ook niet overal even goed nageleefd, zij het dat het in toemende mate beter gaat, omdat het minimumloon zo ver onder de werkelijke lonen ligt.

Tegen beide amendementen heb ik dus bezwaren. Nogmaals, ik kan ze nauwelijks hebben tegen de inhoudelijke kant, want ik was van plan ze zelf te verdedigen, maar pas nadat ik de advisering binnen had. Het lijkt mij dat de Kamer hierover in wijsheid kan oordelen; uiteindelijk is zij er zelf bij. Ik vind het zeer verheugend dat ik hieruit meen te moeten kunnen opmaken dat het wetsvoorstel Terugdringing ziekteverzuim als het de Kamer bereikt, bijna ongezien zal worden aangenomen.

Dan een aantal opmerkingen over de bonus/malus-systematiek. De heer Biesheuvel heeft over deze systematiek een heel technische vraag gesteld. Het antwoord op die vraag is voor mij opgeschreven. Maar omdat ik de papieren nu ineens kwijt ben, zal ik met de beantwoording van deze vraag moeten wachten, totdat de ambtenaren mij het antwoord opnieuw hebben gegeven. Ik ga nu in op de discussie tussen de heer Linschoten en mevrouw Schimmel over het te hoog zijn van de bonus/malus en met name de malus.

Voorzitter! De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft een keer gezegd: ik wil het de werkgevers moeilijker maken van hun gehandicapte werknemers af te komen dan het in Nederland is om van je vrouw af te komen. Ik denk dat dit een uitstekende inzet is. Immers, willen wij op korte termijn effect hebben van ons volumebeleid, dan is het beste aangrijpingspunt om die werknemers die thans een werkgever hebben, ook in dienst te laten blijven bij die werkgever. Een malus van een geringe omvang is wel een goedkope vorm om eraf te komen. Bovendien heb ik de heer Linschoten ook uitgelegd, dat, hoe lager de malus wordt, hoe relatief zwaarder de kleine werkgevers worden belast. Immers, de bescherming van 5% van de loonsom werkt altijd. Een

verhoging van de malus heeft dus geen effect op kleine werkgevers. Bij werkgevers met minder dan twintig werknemers is een malus van twaalf maanden altijd gemaximeerd. Ik heb er overigens ook op gewezen dat de kleine werkgever bij een hoge malus een groot voordeel krijgt van de verlaging van de AAW-premie. Wij schatten die in de orde van grootte van 0,15%. Juist een kleine werkgever is vaak uitstekend in staat de volledige bonus — wie weet zelfs de loonkostensubsidie van 4 maal 20% — te krijgen, waardoor feitelijk het systeem dat ik voorleg een herverdelingseffect oplevert van grote werkgevers naar kleine werkgevers ten gunste van de kleine.

De heer **Linschoten** (VVD): Dat is het punt niet. Het punt zit niet in de vraag, of de straf die wij willen opleggen aan een werkgever willen die van een werknemer wil afkomen, redelijk is; of hij die kan dragen en of dat ook voor kleine werknemers geen onoverkomelijke situatie is. Ik ben het op zichzelf helemaal eens met de opmerkingen van de staatssecretaris. Er zit echter ook een andere kant aan de medaille, namelijk wanneer werkgevers anticiperen op een dergelijke situatie en zeggen: laten wij maar eens drie, vier, vijf maal kijken voordat wij iemand aannemen omdat wij straks misschien met een straf van enkele tienduizenden guldens worden geconfronteerd.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Ik begrijp dat de ik de naam van de heer Linschoten op een ander moment niet duidelijk genoemd heb, namelijk toen ik uitgebreid ben ingegaan op de angst met betrekking tot selectie. Misschien is het goed als de heer Linschoten dat nog eens naleest in het stenogram. Ik heb er overigens op gewezen dat, wanneer het kabinetsstandpunt met betrekking tot werving en selectie en de rechten van de sollicitant aan de orde zijn, mevrouw Beijlen graag de discussie over de vraag of er voldoende rekening mee gehouden is dat er op grond van deze maatregelen een strengere selectie kan ontstaan, wil voortzetten. Daarom heb ik de Kamer vrij uitgebreid informatie verschaft over dat proces van keuringen, selectienormen en dergelijke.

De heer **Linschoten** (VVD): De stellingname, niet alleen van mij maar ook van anderen is, dat het

Ter Veld

allemaal prachtig is, maar dat het een beetje op struisvogelpolitiek lijkt omdat de werkgevers straks kijken wat er op hen afkomt en er dan wel voor zorgen zo iemand niet in dienst te nemen. Dan krijgen zij in ieder geval niet te maken met de financiële consequenties waarover wij nu spreken. Daarvoor wordt gewaar-schuwd. De daarvoor geleverde argumentatie heeft de staatssecretaris op geen enkele manier weerlegd.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Ik heb die argumentatie zelfs uitgebreid weerlegd. Ik ben uitgebreid ingegaan op het rapport van het KNOV. Nadat ik dat hele breedvoerige betoog had gehouden, was mijn hartekreet: laten wij nu elkaar niet napraten en aangeven dat het allemaal zo vreselijk slecht is. Weest ervan overtuigd dat veel werkgevers best de bereidheid hebben, mensen met een handicap in dienst te nemen. Bijna iedere werkgever ontmoet echter problemen en velen weten niet dat er maatregelen bestaan die hen daarbij kunnen helpen. Ik doel dan gewoon op de voorzieningen krachtens de AAW, waarop de werkgever een beroep kan doen om de arbeidsplaats aan te passen. Die zijn bij veel te veel werkgevers niet bekend. Ik wees in dit verband op de goede brochure van de COB. Als de heer Linschoten met zijn betoog opnieuw wil bewijzen dat deze preventie- en reïntegratie-activiteiten niet werken, zou ik hem willen zeggen: nodig er niet toe uit doch geef aan, welke gigantische mogelijkheden er zijn voor de werkgevers, ook voor de kleine. Ik wijs in dit verband op de bonus, de loonkosten-subsidies, op allerlei maatregelen in de sfeer van aanpassing arbeids-plaats, aanpassing werkomgeving, etcetera. Ik wil in dit verband ook even wijzen op de volledige doorbe-taling gedurende drie jaar van de ZW vanwege het volledig wegnemen van het risico. U ziet, welke gigantische voordelen een werkgever heeft wanneer hij iemand in dienst neemt die misschien voor andere functies arbeidsongeschikt is, doch uitstekend past in een bepaalde functie.

De heer **Linschoten** (VVD): Al die regelingen hebben geen betrekking op schoolverlaters of op herintredende vrouwen. Ik neem een willekeurige, veel voorkomende casus: een herintredende vrouw met reumatische verschijnselen die alleen maar

kunnen toenemen. Al die prachtige regelingen van u helpen dan helemaal niet. De werkgever is wel de klos, als de verschijnselen erger worden en de betrokkenen moet gaan verzuimen en uiteindelijk in de WAO terechtkomt. Zo iemand, die nog jarenlang plezier in het werken zou kunnen hebben, heeft geen schijn van kans meer. Dat gebeurt er als dit soort regelingen zo rigide wordt toegepast.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Om die reden hebben wij gezegd: laten wij het effect goed in de gaten houden. Op dit moment adviseer ik om daar aan te grijpen waar het grootste succes voor het volumebeleid kan worden bereikt: daar waar werknemers nog een werkgever hebben. Ik ben ervan overtuigd, ook gezien de ervaringen in het midden- en kleinbedrijf, dat men relatief gezien nog veel mensen met een handicap in dienst heeft en dat deze regeling succes kan hebben. Ik verwijs hiervoor naar het onderzoek naar de WAGW.

De heer Biesheuvel wil in detail weten hoe in de G en G-sector het invalideringsrisico wordt bepaald in het kader van het BMS. In de uitwerking waaraan momenteel de laatste hand wordt gelegd, wordt de G en G-sector niet als één geheel beschouwd. Er vindt een onderverde-ling plaats naar CAO-sectoren. Als belangrijkste afzonderlijke sectoren worden beschouwd: de ziekenhuizen, de bejaardenoorden, de gezinsver-zorging, de culturele instellingen en de vervoerssector. Voor elk van die sectoren afzonderlijk wordt het invalideringsrisico vastgesteld als zijnde de verhouding tussen het aantal arbeidsongeschikten dat vanuit die sector in de WAO terechtkomt en het aantal mensen dat in die sector werkt en verzekerd is. Zo komt voor de bejaardenoorden een invalideringsrisico uit de bus op basis waarvan deze sector in één van de drie malusklassen wordt inge-deeld. Voor het ziekenhuiswezen geldt hetzelfde. Doordat deze sectoren afzonderlijk worden behandeld, hoeven zij dus niet in dezelfde klasse terecht te komen. Bij de gemaakte keuzen ten aanzien van klassegrenzen en malusniveaus is ervoor gezorgd dat de kosten voor elke afzonderlijke CAO-sector vanwege de malussen grosso modo gelijk zijn aan de opbrengsten, bestaande uit bonussen en het

voordeel van de lagere AAW-premie. De prikkel houdt dan in dat het evenwicht niet per ziekenhuis of per bejaardenoord wordt gegarandeerd. Sommige ziekenhuizen komen dan wellicht te kort, andere houden over. De één zal daardoor wat minder en de ander zal daardoor wat meer te bieden hebben aan zijn personeel. De wens of zelfs de noodzaak om personeel aan zich te binden, zal de drijfveer zijn om door middel van intensivering van beleid tot een verbetering van de situatie te komen. Over het BMS heb ik verder niet veel te zeggen. Wij zullen een en ander later kunnen beoordelen. Immers, wij zullen alles evalueren. Dan komen wij ook op deze kwestie terug.

Dan kom ik te spreken over de verzuimbegeleiding. Mevrouw Brouwer merkte terecht op dat in een situatie van geleidelijk invoeren van de functies van de GMD met betrekking tot de activiteiten ten aanzien van een zieke dan wel arbeidsongeschikte werknemer, de hele discussie over melding steeds onlogischer wordt. Daarin heeft zij volstrekt gelijk. Ook de heer Linscho-ten wees hierop. Ik bewonder dan ook het feit dat hij al zo goed is in het voeren van oppositie, dat hij het jammer vindt dat ik op een aantal terreinen een positieve indruk weet te wekken!

De Organisatiewet sociale verzekering wordt volgend voorjaar ingediend, zo hoop ik. Dit betekent niet dat de OSV zeer snel volledig zal zijn geïmplementeerd. Het is niet gek om in een tussenfase tot een volledige integratie van de GMD-functie in de bedrijfsverenigingen te komen. Er is immers nog maar een begin gemaakt met de "geïntensi-veerde gevalbehandeling". De GMD is nog een afzonderlijke rechtspersoon. Wellicht verloopt door de nieuwe structuur op een aantal terreinen de samenwerking beter. Maar dat moet allemaal nog worden ingevoerd. Het lijkt mij helemaal niet gek om te bezien of voor de tussen-periode enkele afspraken kunnen worden gemaakt waarbij de GMD verantwoordelijk is voor de toepas-sing van regelingen, zoals de loonkostensubsidie en de verplichte melding. Maar het is juist; als de GMD-functie bij de bedrijfsverenigin-gen zit, zal automatisch na zes weken ziekteverzuim bij de grote werkgever, de ziekte worden gemeld bij de bedrijfsvereniging. Die zal dan meteen in eigen huis bekijken wat er

op het punt van medische en arbeidskundige begeleiding noodzakelijk is.

Voorzitter! Ik kan het de Kamer natuurlijk niet kwalijk nemen, maar hier wreekt zich het ontbreken van de nota — die al eerder door mij is toegezegd — over de sociale en medische begeleiding. Het betreft dan de samenhang tussen het werk van bedrijfsverenigingen en bedrijfsgezondheidszorg. Nogmaals, ik hoop samen met de minister in januari een nota aan de Kamer te kunnen sturen.

Wat het idee betreft van de zo spoedig mogelijke melding bij de GMD, moet ik zeggen dat hier ook dezelfde heel positieve invalshoek geldt. Maar, voorzitter, "zo spoedig mogelijk" kan voor iedereen betekenen dat de eerstedagsmelding al bijna bij de GMD gedaan moet worden. Ook dat vind ik niet zo verstandig. De woorden "zo spoedig mogelijk" worden vaak weer afgewogen "als noodzakelijk". Als wij de werkelijkheid bezien, zien wij dat de bedrijfsvereniging, hoe dan ook, na zes weken moet worden geattendeerd op het feit dat iemand ziek is want anders krijgt de werkgever namelijk geen uitkering uit de Ziektewet. In ieder geval is hier dus sprake van een melding. Over hoeveel mensen praten wij nu? Het gaat per jaar om ongeveer 5,2 miljoen ziektegevallen. Daarvan zijn er ongeveer 4,7 miljoen binnen zes weken weer beter. Dus na zes weken gaat het dan om ongeveer 500.000 mensen die bij de bedrijfsvereniging gemeld moeten worden. Als deze mensen allemaal tegelijk bij de GMD gemeld zouden worden, vind ik dat weer een zware administratieve belasting. In het halfjaar van de verplichte melding, zitten wij ongeveer op 135.000 gevallen, waarvan er op het ogenblik zo'n 100.000 doorstromen naar de WAO. Dus 35.000 mensen herstellen en, zoals ik al gezegd heb, in het eerste jaar dat men in de WAO zit, gaan er zeker nog zo'n 15.000 weer terug naar de werkgever. Na dertien weken spreken wij dus over ongeveer 250.000 gevallen. In het najaarsoverleg is afgesproken: na zes weken een goede verzuimbegeleiding, na dertien weken een reïntegratieplan en na zes maanden melding. Die melding is absoluut noodzakelijk om tijdig gekeurd te kunnen worden voor de AAW of de WAO. Ik wil absoluut niet meer de situatie dat mensen voor 80% of 100% instromen in de WAO,

omdat de GMD voor het eerst met hen in contact komt. In de huidige wet worden de keuringen door de GMD gedaan. Het zou gaan om 500.000 gevallen na zes weken. Dat wordt een papierwinkel waaraan wij niet moeten beginnen. Ik heb ook het gevoel dat de heer Schutte een dergelijke papierwinkel niet beoogde. Ook mevrouw Schimmel vroeg om meer tijd. De Kamer heeft altijd tot vlak voor de stemmingen de tijd om amendementen in te dienen. Zij kan dus ook overwegen of die al of niet in stemming komen. Dus enige tijd voor overweging is er nog zeker, voorzitter.

Mevrouw Schimmel legt in haar amendement onder punt 29c een verplichting tot reïntegratie bij werkgever, bedrijfsvereniging of werknemer. Ik zie hier een zeker voordeel in. Dat past ook in de toekomstige ontwikkelingen. Zoiets zou dus gedaan kunnen worden, omdat je daarmee toch dat effect bereikt.

In het amendement van mevrouw Beijlen zou iemand direct zelf kunnen melden of hij bij de GMD moet worden aangemeld. Ik vat dit op dat mevrouw Beijlen daarmee ook beoogt dat wanneer een werknemer tegen de bedrijfsvereniging zegt dat hij wat meer zou kunnen als hij omgeschoold zou worden, de bedrijfsvereniging onmiddellijk actie zal ondernemen. Wij zitten nu echter in een tussenvorm waarbij het inderdaad uiterst belangrijk is hoe de begeleiding in de toekomstige wetsvoorstellen — het gaat immers om de Arbo-wet en de WTZ — wordt geregeld.

Voordat ik iets zeg over de motie van mevrouw Beijlen, is het misschien goed om nog eens uitgebreid aan te geven wat nu precies de processtappen zijn in de procedure voor implementatie van de EG-kaderrichtlijn. De heer Schutte vroeg mij daar ook om. Ik moet wel even opmerken dat ik in de bedrijfsgezondheidszorg en de arbeidsomstandigheden niet meer zo goed thuis ben, voorzitter. Op 19 juni hebben wij advies gevraagd aan de Arbo-raad over een belangrijk onderdeel van de richtlijn, namelijk preventie van diensten. Die adviesaanvraag is ook aan de Kamer gestuurd. Het wetsvoorstel betreffende de complete richtlijn wordt nog deze maand aan de Arbo-raad voorgelegd. Aan dit wetsvoorstel worden twee extra elementen toegevoegd die ik al

eerder noemde, namelijk de verplichting tot ziekteverzuimregistratie, beleidsvoering en overleg door bedrijven en de bevoegdheid van het districtshoofd van de arbeidsinspectie om bedrijven te verplichten zich aan te sluiten bij de BGD. Die twee elementen zijn dus nu nog niet bij het advies dat op 19 juni naar de Arbo-raad is gestuurd, betrokken. Zoals gezegd is, zullen wij nog bezien op welke wijze de verplichting in de Arbo-wet kan worden opgenomen om voor de verzuimbegeleiding gedurende de eerste zes weken van dat verzuim een beroep te doen op deskundige instellingen, waarbij zowel aan BGD als aan de bedrijfsverenigingen moet worden gedacht. In de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel TZ hebben wij hierover een passage opgenomen. Wij stellen voor, de mogelijkheid te creëren dat de bedrijfsvereniging ook voor de eerste zes weken haar gebruikelijke controle- en begeleidingstaken kan uitoefenen om een geïntegreerde gevalbehandeling te waarborgen en te voorkomen dat er een ongebeide periode ontstaat.

Inderdaad moet het wetsvoorstel inzake de implementatie van de EG-kaderrichtlijn uiterlijk 1 januari in werking treden. De inhoud van het wetsvoorstel bevat een concretisering van voorschriften voor zover ze voor alle werkgevers van toepassing zijn. Daarenboven is een verdere uitwerking voorgeschreven naar bedrijfsgrootte en aard van het risico. Teneinde aan de laatstgenoemde uitwerking invulling te geven, zal op basis van de in 1992 uit te voeren evaluatie van de bedrijfsgezondheidszorg aanwijzing van bedrijfstakken plaatsvinden die binnen een bepaalde periode bedrijfsgezondheidszorg moeten hebben gerealiseerd. Dit betekent ook een aanscherping van de verplichtingen ver boven het minimum voor de tot die bedrijfstakken behorende kleine bedrijven.

Ik heb natuurlijk aan de minister een reactie gevraagd op de door de heer Linschoten zo genoemde steun-in-de-rug-motie van mevrouw Beijlen. Wij hebben geen probleem met deze motie. Wij zien haar haast als een verplichting: zorg maar dat je op tijd bent met je wetgeving! Helaas gebeurt het ook bij ons dat EG-richtlijnen niet op de juiste wijze of te laat in wetgeving worden omgezet. Het kan nooit kwaad, ons onder druk te zetten.

Wanneer zal het wetsvoorstel TAV kunnen ingaan? Gezien de afspraken met de Eerste Kamer zie ik geen enkele reden waarom de wet niet op 1 februari in werking zou kunnen treden. Ik vrees dat de Eerste Kamer, overspoeld door een groot aantal stukken — onze stukken zijn niet zo dun — haar hele kerstrees eraan zal moeten opofferen. Dat moeten wij ook voor de beantwoording van de vragen.

Mevrouw Schimmel is teruggekomen op de WAGW. Ik heb onderzoek laten doen naar de WAGW en de WAGW-achtige toepassingen in andere landen. Daarin is duidelijk tot uitdrukking gekomen dat het met een goed instrumentarium wel degelijk mogelijk is om een WAGW toe te passen. Er kunnen echter nadelen aan verbonden zijn in de vorm van stigmatisering. Een WAGW werkt het best als er ook alternatieven zijn. Dat bleek bijvoorbeeld uit het Franse onderzoek. Ik heb de resultaten daarvan in de zomer aan de Kamer doen toekomen. Op het terrein van de WAGW willen we er in ieder geval voor zorgen dat binnen de bedrijven de registratie plaatsvindt en dat de informatie ook bij de bedrijfsvereniging bekend is.

De heer Biesheuvel vroeg hoe het totale beeld er dan uitziet. We hebben de lasten voor de bedrijfsverenigingen zoveel mogelijk beperkt. Het uitgangspunt is dat wat bedrijfsverenigingen zelf al hebben, een rol speelt bij het oordeel hoe de WAGW-vlag erbij hangt. Zij verzorgen de uitkeringsadministratie voor de mensen die een gedeeltelijke WAO- of AAW-uitkering hebben en gedeeltelijk werken. Via de aansluitnummers kunnen ze de aantallen per werkgever bepalen. Ze hebben de verzekerenadministratie, die informatie geeft over het aantal werknemers per werkgever. Daarmee heeft elke bedrijfsvereniging het grootste deel van de teller en 100% van de noemer in beeld. Dat is voldoende om te kunnen beoordelen of de inspanningsverplichting in redelijke mate wordt nagekomen. Informatie-uitwisseling is hiervoor dus niet nodig. We hoeven informatie op dat terrein dan niet te controleren en verifiëren. Die kosten kunnen dus worden uitgespaard. Waarom dan toch die registratieplicht? Daarvoor zijn twee redenen. Als we de indruk zouden hebben dat de inspanningsverplichting niet wordt nagekomen, en dat geldt ook voor de

overheid, dan willen we de mogelijkheid hebben dat snel vastgesteld kan worden of die indruk juist is. Als het vervolgens tot een quotumplicht komt, moeten we per werkgever vaststellen of aan de verplichting wordt voldaan en wat de geldelijke gevolgen daarvan zijn. Zou je dat alsdan nog moeten invoeren, dan ben je ten minste een jaar kwijt.

De tweede reden betreft het belang van de werkgever en dat van de ondernemingsraad. Men moet weten waar men staat en wat er nodig is op het gebied van eigen sociaal beleid. Met de beperking tot alleen het bijhouden van de registratie toont het kabinet aan, dat die administratieve-lastendruk serieus wordt genomen. Voor kleine werkgevers betekent die registratie een zeer beperkte toename van de administratieve-lastendruk. Heeft men bijvoorbeeld zeven werknemers, waarvan er één onder de WAGW valt, dan kan dat met één zin worden toegevoegd. Ik heb de indruk dat wij hier wat betreft de lastenverlichting zorgvuldig mee omgaan.

Het laatste brengt mij tot de vraag van de heer Schutte, hoever ik ben met de heroverweging met betrekking tot al die adviesorganen. Het zijn er soms wel veel, maar een aantal is bij wet voorgeschreven. Over de administratieve-lastenverlichting stelde de Commissie voor het midden- en kleinbedrijf voor, een commissie van werkgevers en werknemers te laten adviseren over de vraag, of wij niet te veel administratieve-lastenverzwaring opleggen. Toen dacht ik: maar daar hebben wij de SVR toch al voor? Laten wij niet nog eens een commissie instellen! Wij moeten ons er goed bewust van zijn, vooral in het geval van nieuwe wetgeving, welke adviesorganen wij raadplegen. Voor een deel kunnen wij niet van de adviesorganen af. Het gaat dan om technisch advies. Wij kunnen ook niet af van het advies van de Raad van State. Voor een deel willen wij er ook niet van af. Daar hebben wij zelf voor gekozen. Ik noem in dat verband de Emancipatieraad, de Raad voor het jeugdbeleid en de Gehandicaptenraad. Wij vinden dat die raden nodig zijn. Wij moeten ons wel realiseren, dat een en ander soms tijd kost. Als je de instellingen geen tijd geeft, maar wel adviezen wilt hebben, dan leidt dit soms tot problemen.

Ik heb het gevoel dat de adviesorganen met betrekking tot dit

wetsvoorstel hun tijd goed hebben kunnen benutten. De Kamer heeft zeer snel gewerkt. Als men dat ook aan de overkant doet — dat is men van plan — dan is er op 1 februari a.s. sprake van de eerste in een mooie rij. Of die mooie rij al halverwege TZ zit, of dat TZ snel daarna komt, dat hoor ik nog van de Kamer bij de stemmingen. Het amendement-Biesheuvel is door de Kamer dusdanig controversieel verklaard, dat ik nu moeilijk kan aangeven hoe ik daar verder mee omga. Ik wacht een en ander wel af.

De algemene beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: Ik stel voor, af te zien van artikelsgewijze behandeling en morgen te stemmen.

Daartoe wordt besloten.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van de Wet tijdelijke handhaving leeftijdsgrens verzekerings- en premieplicht AAW en de Wet financiering volksverzekeringen (Verlenging wet tijdelijke handhaving leeftijdsgrens verzekerings- en premieplicht AAW) (22378).

(Zie vergadering van 2 december 1991.)

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

De algemene beraadslaging wordt hervat.

□

Staatssecretaris **Ter Veld**: Mijnheer de voorzitter! Het wetsvoorstel dat wij behandelen, betreft de horizonbepaling in de AAW en het recht van mensen boven de 65 jaar om voor leefvoorzieningen in aanmerking te komen. Door de woordvoerders is opgemerkt dat het onderhavige wetsvoorstel niet fraai is, dat er nog veel zaken moeten worden geregeld, terwijl daar toch al twee jaar de gelegenheid voor was en dat het een tragi-komedie was. Men vroeg zich af of verlenging van de horizonbepaling wel echt nodig was.

De heer Linschoten heeft gevraagd wat er zou gebeuren, als hij tegen het

Mevrouw Ter Veld, staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

wetsvoorstel zou stemmen. Dat is een goede vraag. Voorzitter! Indien de horizonbepaling niet verlengd wordt, zijn mensen van 65 jaar en ouder per 1 januari a.s. premieplichtig. Daarmee zouden zij ook recht op voorzieningen krijgen. Wij hebben een vervolgonderzoek laten verrichten op de raming van het vorige kabinet en daaruit blijkt dat het achterwege laten van de verlenging 1065 mln. zou kosten. Het kabinet heeft besloten dat dit ongewenst was.

De heer **Linschoten** (VVD): Dat zijn de structurele kosten. Ik vraag mij af wat een overgangssituatie van enkele maanden kost. Daardoor kan tevens de druk om een goede integrale regeling te maken, worden opgevoerd. Die kan bijvoorbeeld per 1 april a.s. van kracht worden. Als het om een paar maanden gaat, hebben wij het natuurlijk over volstrekt andere bedragen. Dat was de strekking van mijn opmerkingen en ik denk dat de staatssecretaris dat ook wel begrepen heeft.

Staatssecretaris **Ter Veld**: De heer Schutte heeft bijvoorbeeld een spoedprocedure voorgesteld om andere premies vast te stellen teneinde deze kosten te dekken. Dat is ook een theoretische mogelijkheid, maar alle voorgestelde maatregelen leiden tot verhoging van de collectie-

ve lasten. Op dat punt heeft het kabinet zich een beperking opgelegd.

Ik moet zeggen dat er prikkels genoeg zijn. Ik heb het voornemen, een wetsvoorstel in te dienen dat een structurele oplossing moet bieden. Dat wetsvoorstel moet volgend jaar van kracht zijn. Het moet nu overigens nog naar de adviesorganen. In het volgend voorjaar zal het wetsvoorstel bij de Kamer worden ingediend. Je kunt er vergif op innemen dat de behandeling daarvan een spoedeisend karakter zal krijgen. Ik vind het overigens zelf ook niet leuk om een horizonbepaling te moeten verlengen. Ook ik had gehoopt dat de gehele voorzieningenstructuur eerder afgehandeld zou zijn.

Verschillende leden, waaronder mevrouw Groenman en de heren Leerling en Van der Vlies, hebben gevraagd waarom 65-plussers vanaf 1993 AAW-premie moeten betalen, terwijl zij alleen recht krijgen op werkvoorzieningen. Voorzitter! Behalve recht op werkvoorzieningen krachtens de AAW, krijgen 65-plussers in mijn voornemen in 1993 ook recht op alle andere voorzieningen voor handicapt, waarop zij nu voor een deel geen recht hebben. Het gaat om de leefvoorzieningen die dan zijn overgebracht van de AAW naar de gemeenten (voor een zeer groot deel), naar de AWBZ (voor een

kleiner deel) en naar de bijzondere bijstand (voor een zeer klein deel).

De bedoeling is dat de gehele operatie van herstructurering van het voorzieningenpakket voor gehandicapten en het openstellen hiervan voor boven-65-jarigen budgettair neutraal moet verlopen. Het is daarom niet mogelijk om rechten uit te breiden naar mensen boven de 65 jaar, als niet tegelijkertijd inhoudelijke beperkingen in het pakket worden aangebracht. Of het aantal gebruikers van werkvoorzieningen zou toenemen in het kader van het streven naar flexibele pensionering, kan ik niet goed overzien.

Het sleutelwoord is "solidariteit", zoals sommige geachte afgevaardigden al opmerkten. Waarom premieplicht? Solidariteit in de volksverzekering betekent onder andere dat er in de regel geen direct verband bestaat tussen premies en prestaties. Er is geen koppeling van uitkeringsrechten aan het daadwerkelijk betaald hebben van premie. Men is in beginsel op grond van het ingezetenschap van rechtswege verzekerd en dat vormt de basis voor het recht op prestaties.

De heer Leerling merkte terecht op dat het bereiken van de leeftijd van 65 jaar een voldongen feit is. Ik ben het met hem eens dat de meeste vergelijkingen enigszins mank gaan, maar toch maak ik er een. Ook mensen onder de 65 jaar die geen betaalde arbeid verrichten, hebben niets aan werkvoorzieningen. Mensen die niet gehandicapt zijn, hebben ook geen enkele behoefte aan werkvoorzieningen. Toch betaalt een ieder premie naar draagkracht. Dat is het kenmerk en de grond van de solidariteitsgedachte. Ik wijs er in dit verband verder op dat de andere volksverzekering waar bejaarden premie voor betalen, de AWBZ, ook een wissel trekt op de solidariteit van degenen die nog geen 65 jaar zijn. Zoals wij allen weten is bij de Oort-operatie destijds de totaliteit van premies en belastingen voor alle groepen beoordeeld op de inkomenseffecten.

Voorzitter! Wij keren terug naar de voorzieningen. Waarom was de discussie niet in twee jaar afgerond? De heren Schutte en Linschoten wezen hierop. In juni 1990 heb ik de Kamer op haar verzoek een nota toegezonden. Hierin was als bijlage een overzicht gegeven van de veelheid van regelingen van voorzieningen en verstrekkingen. Ik heb toen

duidelijk gesteld dat herstructurering noodzakelijk was om uitbreiding naar nieuwe groepen te kunnen financieren. De discussie over het pakket van voorzieningen heeft geleid tot de brief van 6 mei 1991 van mijzelf en mijn collega's van Volksgezondheid en Volkshuisvesting. Er is dus wel degelijk sprake van voortgang, maar vanuit de noodzakelijke zorgvuldigheid heeft het meer tijd gekost dan aanvankelijk was gedacht.

Ik hoop dat het de laatste keer is dat wij over verlenging met een jaar moeten praten. Ik moet er niet aan denken dat ik volgend jaar om deze tijd genoodzaakt zou zijn weer met een dergelijk voorstel te komen. Ik hoop in april 1992 aan de Kamer het wetsvoorstel Voorzieningen te kunnen aanbieden. Ik heb toegezegd dat het voorontwerp de Kamer zo mogelijk nog voor de kerst zal bereiken. Wij zullen dan politieke duidelijkheid moeten hebben over het hele proces voor een periode tot 1 januari 1993. Dat hebben wij ook bij het mondeling overleg eind oktober afgesproken. De bedoeling van het overleg met de Kamer in januari 1992 is om te komen tot politieke besluitvorming over de maatregelen in het jaar 1992.

Mevrouw Groenman vroeg hiernaar. Wij zullen in het jaar 1992 besluiten moeten nemen. Dit is noodzakelijk om in januari 1993, bij de overdracht van voorzieningen naar de gemeenten, ook de gemeenten in staat te stellen meteen, ongeacht de leeftijd, de voorziening aan iedereen toe te kennen.

De heer Van der Vlies maakte heel terecht de opmerking dat de rijksbijdrage AAW met 238 mln. is verminderd, terwijl er sprake is van een fors tekort bij de arbeidsongeschiktheidsfondsen. Hij vroeg of de premies nu fors moeten stijgen. Op dit moment moet ik de AAW- en WAO-premie nog vaststellen. Wanneer ik zal uitgaan van de ramingen van de nota Sociale zekerheid zal de AAW-premie stijgen van 1,8% naar 2,75% en de WAO-premie van 12% naar 13%. Het vermogenstekort van de arbeidsongeschiktheidsfondsen van ruim 2 mld. wordt dan met 1 mld. verminderd.

Mevrouw Groenman ging in op de stopzetting van de rijksbijdrage in 1993 en de verlaging van het belastingtarief in de eerste schijf als gevolg hiervan. Zij vroeg hoe de verlaging zich verhoudt tot het totale

fiscale pakket in verband met de koopkracht. De intentie van het kabinet is dat terugtrekking van de rijksbijdrage en herstructurering van de AAW-voorzieningen voor het tarief in de eerste schijf neutraal zal uitwerken.

Voorzitter! Ik heb nog een vraag van de heer Van der Vlies niet concreet beantwoord. Waarom wordt 238 mln. uit de rijksbijdragen van de AAW gehaald? Hij constateerde dit. Het waarom is toegelicht bij de algemene beschouwingen. Het is voor de vermindering van het financieringstekort.

Voorzitter! Ik keer terug naar het belastingtarief. Bij een neutrale uitwerking voor het belastingtarief zal dit tarief in principe zo veel dalen als aan rijksbijdragen wordt teruggetrokken. Dit houdt in dat het belastingtarief minder kan dalen dan de 6% van het belasting- en premieplichtig inkomen in 1993.

Ik wil hier nogmaals bij opmerken dat wij deze ontwikkeling niet geïsoleerd moeten zien van de andere ontwikkelingen op premie- en belastinggebied. Hoeveel de verlaging van het belastingtarief in de eerste schijf precies wordt, staat nog niet vast. In de loop van 1992 zal dit concreet worden gezien, mede in het kader van de uitwerking van de voorstellen van de commissie-Stevens en de vormgeving van de tarieven naar aanleiding hiervan. Ook de ontwikkeling van het belasting- en premiebeeld in 1993 en de daaropvolgende jaren is van belang voor de hoogte van het belastingtarief in de eerste schijf.

Voorzitter! Alles bij elkaar genomen, vind ik dat de Kamer terecht ongerust is en terecht haar ongenoegen heeft uitgesproken over het verlengen van een horizonbepaling. Bij de aanneming van het amendement door de Kamer is destijds door de heer De Leeuw gezegd: als u denkt, drie jaar nodig te hebben, maak ik er drie jaar van. Ik heb toen gezegd: doe dat niet, want dan gaat de druk van de ketel. Ik hoop dat wij nu inderdaad samen in staat zullen zijn om op basis van alle discussies tot een goede uitkomst te komen. In 1993 moeten ouderen recht hebben op de voorzieningen die hun in staat stellen om, als ze een handicap hebben, deel te blijven nemen aan de samenleving, zonder dat zij daarbij om bijstand hoeven te vragen. Ik heb de intentie en het is mijn inzet om het

allemaal zo snel en goed mogelijk te doen uitvoeren.

Voorzitter! Dat is ook de reden waarom ik de Kamer heb verzocht, de horizonbepaling nog met één jaar te mogen verlengen.

Mevrouw **Groenman** (D66): Voorzitter! Ik heb gisteren aan de staatssecretaris gevraagd of instemming met het wetsvoorstel automatisch betekent dat wordt ingestemd met de premieheffing per 1 januari 1993 voor ouderen, terwijl het op dit moment onzeker is welk pakket daar tegenover staat.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Nog los van het feit dat premieheffing niet aan de toestemming van de Kamer onderhevig is — u en uw voorgangers hebben dat in hun wijsheid tot een recht van de minister gemaakt, dus van de staatssecretaris van Sociale Zaken — heb ik nog geen enkele concrete uitspraak kunnen doen over de premievaststelling voor 1992, laat staan dat ik de Kamer om instemming heb gevraagd met de premieheffing voor 1993. Mevrouw Groenman, u bent dus nog nergens aan gebonden, voor zover u op dit punt ooit als Kamer gebonden zou zijn.

De algemene beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: Ik stel voor, af te zien van artikelsgewijze behandeling en, aangezien er geen amendementen zijn ingediend, over te gaan tot besluitvorming.

Daartoe wordt besloten.

Het wetsvoorstel wordt, na goedkeuring van de onderdelen, zonder stemming aangenomen.

De **voorzitter**: De aanwezige leden van de fracties van de VVD en het GPV wordt aantekening verleend, dat zij geacht wensen te worden tegen het wetsvoorstel te hebben gestemd.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Wijziging van de Algemene Kinderbijslag**

wet (aanpassingen kinderbijslagbedragen) (22380).

(Zie vergadering van 2 december 1991.)

De algemene beraadslaging wordt hervat.

□

Staatssecretaris **Ter Veld**: De wijziging van de algemene kinderbijslag hield een wijziging in van de structuur van de kinderbijslag en tevens het bij ministeriële regeling onder brengen van tot nu toe de "Dekker-kopjes" en straks de "Simons-hoofdjes".

Ik heb in de nota over de structuur van de kinderbijslag in het algemeen geconstateerd, dat de discussie over de kinderbijslag nogal "windgevoelig" is. Het is misschien een merkwaardig woord om aan te geven dat op verschillende momenten vanuit verschillende fracties, verschillende opvattingen aan de orde kunnen zijn. Ik herinner mij nog goed de tijd dat de fractie van de PvdA voor inkomensafhankelijke kinderbijslag was. De argumentatie op basis waarvan zij nu tegen is, is bijna uitgebreider dan ik zou durven geven. Ik maakte altijd nog een afweging tussen voor- en nadelen.

Diezelfde discussie is er ook over de vraag inzake de opportunity costs. Ik heb op gronden die zowel samenhangen met de structuur van de kinderbijslag, maar ook met de vraag of dat nu echt bijdraagt tot een grotere mogelijkheid tot arbeidsparticipatie van vrouwen en mannen, gezegd dat ik de voordelen van de opportunity-costs-benadering op dit moment niet zie.

De Kamer zal nog een discussie hebben over de rapporten van de commissie-Stevens, met name over het onderdeel dat nog niet uitgebreid aan de orde is gekomen, het overhevelen van de belastingvrije voet en de omvorming daarvan tot een tax credit. Daarbij is het niet ondenkbaar dat de Kamer opnieuw tot de conclusie zal komen dat er redenen zijn om gezinnen met kinderen bij een andere benadering van de belastingvrije voet sterker dan thans te voorzien van extra inkomen, omdat er dan in de belastingheffing geen rekening wordt gehouden met effecten van draagkracht zoals thans gebruikelijk is.

Op dit moment zijn verzorgings-

kosten van kinderen de basis van het kinderbijslagstelsel. Er moet geen stelsel worden ontwikkeld, waarbij de kinderbijslag stijgt met het inkomen van de ouders, hoewel wij dat vroeger inderdaad hebben gehad.

Het zou ook niet juist zijn dat de kinderbijslag daalt met de leeftijd van de kinderen, hoewel dat wel gebeurt. Het is niet zo gek dat de kinderbijslag voor 6 tot 12 iets hoger is, omdat wij uitgaan van de onderhoudskosten en niet van het feit dat kinderen van 6 tot 12 al tot meer eigen verzorging in staat zijn.

Wij hebben dus steeds gewerkt met een combinatie van de theorie van kosten per kind en de gezinswelvaartstheorie. Van daaruit zijn wij uitgekomen op ons stelsel. Wij hebben vaak gefilosofeerd over inkomensafhankelijke kinderbijslag of kinderafhankelijke inkomensstoelagen, maar ik acht de nadelen groter dan de voordelen.

De heer Linschoten vroeg naar het mutatiesysteem. Dat is nu niet aan de orde, maar dat wetsvoorstel is hier zo snel behandeld dat ik het terecht vind dat wij er nog even op terugkomen, juist omdat het mutatiesysteem en de controle daarvan voor veel kinderbijslaggerechtigden tot een nieuwe en, naar ik aanneem, zeer positieve situatie zullen leiden. Hij vroeg daarbij specifiek hoe het zit met de fraudebestendigheid. In het huidige systeem moet iedereen voor de kinderbijslag ieder kwartaal opnieuw een formulier inzenden. In het nieuwe systeem wordt men geacht alleen de mutaties door te geven. Ook in het huidige systeem kunnen aanvraagformulieren worden ingevuld met onjuiste gegevens, voor het verkrijgen van meer kinderbijslag dan waar men recht op heeft. In het nieuwe systeem is dan minder opzet vereist. De heer Linschoten heeft in die zin gelijk dat het kan leiden tot pogingen om zichzelf te verrijken ten koste van de collectiviteit, als men niet meer iedere drie maanden een handtekening zet. Dat is absoluut niet de bedoeling.

Door het wegvallen van de driemaandelijke aanvraag is echter veel meer menskracht beschikbaar voor controle. De Sociale verzekeringsbank kent een aantal controlemaatregelen. Er is verificatie bij de aanvraag en bij de mutatiemelding. De klant is verplicht om onjuistheden in de kennisgeving te melden. Er is de periodieke controle van een aantal

mutatiegevoelige categorieën, waarbij wij vooral moeten denken aan kinderen die niet meer leerplichtig zijn. Verder is er steekproefcontrole van de niet-mutatiegevoelige categorieën.

Bij de mutatiegevoelige categorieën, zoals onderwijsplichtig zijn, moet altijd worden gecontroleerd of men de tijdsbesteding op een juiste wijze volbrengt, of men voldoende uren onderwijs volgt en of de ouders in voldoende mate hun onderhoudsplicht nakomen. Ook moet worden gekeken naar factoren van demografische aard, met name de sterftelkans in de plaats waar men woont. Bij kinderen woonachtig bij hun moeder in het buitenland, bijvoorbeeld Turkije en Marokko, wordt regelmatig op basis van een steekproef gecontroleerd of het kind bestaat en onderwijs volgt. Het in leven zijn van personen in het buitenland wordt tweejaarlijks gecontroleerd.

In iedere periode wordt een bepaald deel van de in het bestand aanwezige klantenpopulatie geselecteerd voor een a-selecte steekproef. De demografische gegevens uit opgave van de klant worden vervolgens vergeleken met de opgave van de gegevens uit het bevolkingsregister. Er worden gegevens nagetrokken bij anderen, zoals de school en de werkgever. Ik denk dat gesteld kan worden dat er voldoende aandacht is voor controle, enerzijds door het controleplan, anderzijds door nieuwe controlevoorschriften.

De heer **Linschoten** (VVD): Voor mijn eigen begrip wil ik het antwoord nog praktischer maken dan de staatssecretaris doet. Stel dat een willekeurig gezin met negen kinderen uit Marokko de pech heeft, mee te moeten doen in de steekproef en wordt gecontroleerd. Wat gebeurt er dan precies?

Staatssecretaris **Ter Veld**: Er is een aantal mogelijkheden. Als er nog kinderen zijn die kinderbijslaggerechtigd zijn, dan is het mogelijk om de te veel betaalde kinderbijslag te korten op de kinderbijslag waarop men nog recht heeft. Als geen enkel kind meer kinderbijslaggerechtigd is, dan kan de Sociale verzekeringsbank de te veel betaalde kinderbijslag terugvorderen.

De heer **Linschoten** (VVD): Ik heb het nog niet eens over de situatie waarin geconstateerd is dat er iets

fout is. Het kan gewoon helemaal legaal zijn. Hoe wordt dat gecontroleerd? Wordt er een briefje gestuurd, gaat er iemand van de ambassade naar toe, wordt er iemand van het departement gestuurd? Hoe gaat dat in zijn werk?

Staatssecretaris Ter Veld: In een aantal landen hebben wij verbindingsorganen voor de controle, dan hoef ik dus niet iemand van de ambassade te sturen. Voor een deel is de controle te doen, zeker op andere gevoelige sectoren, via de normale bevolkingsadministratie. Dat betekent dat een aantal controles daar ook in werkelijkheid wordt verricht. Ik ga niet precies uitleggen hoe wij controleren, want wij controleren vaak meer dan mensen denken. Het is goed om niet precies uit te leggen hoe wij dat doen. Het verhaal van de steeds kleiner wordende pinkafdruk, omdat men de pink had gehouden voor de AOW, is dus ook onjuist.

Mevrouw Groenman heeft aandacht gevraagd voor de gehandicapte kinderen. De heer Van Zijl heeft tijdens de UCV over een grote aantal nota's, waaronder die over de structuur van de kinderbijslag, hierover een vraag gesteld. Indien een regeling voor gehandicapte kinderen wordt getroffen, dan zou dit kunnen leiden tot minder uitgaven in de sfeer van de AWBZ. Dat zou wellicht voor een gedeeltelijke financiering van zo'n regeling gebruikt kunnen worden. Wij doelen hier immers op kinderen die zwaar gehandicapt op voorkeur van de ouders thuis zijn. Wij weten allemaal dat dit een gigantische extra belasting geeft.

Als zo'n regeling getroffen zou worden, hoeft die ook niet ten laste te komen van de voor de beleidsintensivering beschikbare middelen. Als wij alleen in de kinderbijslagsfeer een regeling treffen, waarbij een gehandicapt kind bijvoorbeeld voor meerdere kinderen telt, dan moeten wij dat toch zien te vinden binnen de bestaande beschikbare bedragen voor de kinderbijslag. Daarom heb ik toegezegd, advies te vragen aan zowel de Sociale verzekeringsraad als de Ziekenfondsraad. Die adviesaanvraag zal binnenkort worden verstuurd. Zolang de uitkomst van het onderzoek nog niet bekend is, zou ik niet willen ingaan op de vragen: hoeveel kost het en ten laste van wie gaat het? Ik denk dat wij ons

eerder zorgen moeten maken over de afspraak in het regeerakkoord, dat het niet doorgaan van het jongeren-dossier in mindering moet worden gebracht op de kinderbijslag. De Kamer weet dat ik het jongerendossier nog niet heb afgerond.

Mevrouw Groenman (D66): Ik heb de volgende vraag gesteld. Als die zorg voor de gehandicapte kinderen via de kinderbijslag geregeld moet worden, dan moet dat dus komen van andere mensen die kinderbijslag krijgen. Als het via de AAW-voorzieningen geregeld moet worden, moet het gehaald worden bij mensen die ook van AAW-voorzieningen gebruik maken. Dat was mijn punt. Waarom moet het gehaald worden bij of mensen met kinderen of mensen die met de AAW te maken hebben? Waarom kan dat niet anderszins?

Staatssecretaris Ter Veld: Ik wil eerst wijzen op een klein misverstand: onder de 65 jaar heeft iedereen recht op AAW-voorzieningen. Het is dus niet zo dat kinderen geen recht op AAW-voorzieningen hebben. Daar is dus niet zozeer sprake van een uitbreiding. De vraag van de heer Van Zijl kwam op het volgende neer. Zou er niet, daar waar ouders die zware verzorging op zich hebben genomen die met extra uitgaven voor de verzorging van het kind gepaard, reden zijn om iets in de kinderbijslag te doen?

Er zijn twee mogelijkheden. Wij hebben nog een bedrag voor de intensivering van de kinderbijslag. Dat kan daarvoor gebruikt worden. Mevrouw Groenman stelt voor om de rijksbijdrage aan het kinderbijslagsfonds te verhogen en het vervolgens uit de algemene middelen te betalen. Ook hier heeft de collectieve-lastendruk zijn grenzen. Ik moet het iedere keer herhalen; ik vind het ook niet leuk maar het is wel terecht. Je kunt de CLD niet ongebreideld verhogen. De kwestie is gewoon: als je voor sommige mensen meer wilt doen, dan moet je heel goed kijken waarmee je het financiert.

Mijnheer de voorzitter! Dat zit trouwens zeker ook in de voorname van mevrouw Groenman zelf. Zij stelt voor om het aantal rangordes te verlagen. Dan zie ik een gigantische herverdeling van de grote gezinnen met meer dan zeven kinderen naar kleinere gezinnen. Wij weten allen dat kinderen duurder worden. Je kunt wel zeggen dat zij

voordeliger per dozijn zijn, maar toch zijn zij in totaliteit duurder. Waarom moeten kinderen in grote gezinnen krappert zitten? Laat ik het simpel zeggen. Ik wil in ieder geval geen samenleving, waarin de overheid alleen maar goed handelt, als het gaat om twee volwassenen, beiden buitenshuis werkend met twee kinderen. Ik vind het prima, dat mensen twee kinderen hebben. Ik vind het uitstekend, dat iedereen buitenshuis werkt. De overheid heeft ook rekening te houden met kinderen uit grote gezinnen.

Herverdeling binnen de kinderbijslag vindt plaats. Ik heb het ook gedaan bij de verlaging van de rangorde. Ik heb er uitdrukkelijk voor gekozen om het koopkrachteffect voor grote gezinnen niet negatief te beïnvloeden. Wij doen allemaal wel eens aan herverdeling, als binnen een bepaald bedrag iets moet worden gedaan.

Mevrouw Groenman stelt voor het aantal rangordebedragen terug te brengen van vier naar drie. Dit leidt tot een inkomensachteruitgang voor gezinnen met acht kinderen of meer. Indien het aantal kinderen groter wordt dan acht, neemt het nog verder toe. Ik heb op dit punt allerhande interessante modellen. De inkomensgrootte bij acht kinderen wordt ten opzichte van het huidige niveau f 396 en ten opzichte van het wetsvoorstel f 416. Gezinnen met acht kinderen gaan er in het wetsvoorstel f 20 op vooruit.

Mijnheer de voorzitter! Het lijkt mij verstandig om de tabellen toe te voegen aan de Handelingen.

De voorzitter: Ik neem aan, dat tegen het opnemen van een noot in de Handelingen geen bezwaren bestaan.

(De noot is opgenomen aan het eind van deze weekeditie.)³

Staatssecretaris Ter Veld: Mijnheer de voorzitter!...

Mevrouw Groenman (D66): Er zijn 5000 gezinnen met meer dan zeven kinderen. Van de gezinnen met kinderen zit 11% op het minimumniveau. Naarmate mensen meer inkomen hebben, hebben zij ook meer kinderen. Ik vraag mij nog steeds in gemoede af, of het zo ontzettend ernstig is, als je voor een klein groepje mensen — die ove-

rigens best kinderbijslag krijgt — de progressie eruit haalt.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Ik denk, dat hier sprake is van een misverstand. Een klein aantal gezinnen met kinderen zit op een minimuminkomen. Wij komen dit tegen bij alleenstaande ouders. Het is niet per definitie zo, dat grote gezinnen altijd in de hogere inkomensklasse zitten. De correlatie tussen hoog inkomen en veel kinderen gaat van geen kant op. Naarmate de kinderen ouder worden, kunnen de ouders een wat hoger inkomen hebben, omdat bijvoorbeeld promotie is gemaakt. Als mevrouw Groenman suggereert, dat de grote gezinnen hoge inkomens hebben, dan is dat in veel gevallen niet waar. Het zijn twee verschillende zaken, die geen relatie met elkaar hebben.

De heer **Terpstra** (CDA): Mevrouw Groenman zegt, dat het maar om 5000 gezinnen gaat. Betekent dit dat de overheid minder zorgvuldig moet zijn, als het maar om 5000 gezinnen gaat?

Mevrouw **Groenman** (D66): Het gaat om 5000 gezinnen met meer dan zeven kinderen. Gezinnen met kinderen zitten maar voor 11% op het minimumniveau. Verder zit 60% van gezinnen met kinderen op meer dan modaal niveau. Ik vraag mij in gemoede af, waarom wij die progressie daarin willen laten. Ik neem die gezinnen geen kinderbijslag af. Ik vind het raar, dat je vanaf het vierde kind nog meer per kind per jaar moet hebben. Met mijn voorstel wordt ook bespaard. Het is niet eens een kwestie van herverdelen.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Iedere keer als ik mevrouw Groenman hoor over de inkomenshoogte, krijg ik bijna de neiging om het inkomensverhaal bij de kinderbijslag te houden. Ik zal dat niet doen, omdat ik de nadelen groter acht.

Tot mevrouw Groenman kan ik zeggen dat je met kinderen krijgen voor de bijslag absoluut niet uitkomt. De kinderen zijn hoe dan ook duurder dan de kinderbijslag. Ieder kind meer betekent, dat je uit een steeds kleiner wordende rest van je inkomen een deel bij moet leggen. Dat is ook de achtergrond, waarom wij ter zake van de kinderbijslag hebben gezegd: niet alleen de leeftijd is bepalend. Meer kinderen betekent, dat er voor een

gezin minder ruimte is per kind om zelf een groot deel van de uitgaven te betalen. Daarom die kleine stijging in de kinderbijslag, naarmate het aantal kinderen stijgt. Dat heb ik eenvoudiger willen maken, maar zonder inkomenseffecten voor de heel grote gezinnen. Ik vind dat je kinderen er niet op kunt aanspreken. Bovendien vind ik dat je ouders niet hoeft te subsidiëren en te bevoordelen, maar zeker ook niet moet benadelen.

Mevrouw **Groenman** (D66): Dan heeft de staatssecretaris gisteren niet goed naar de rest van mijn verhaal geluisterd. D66 zegt overigens sinds een aantal jaren dat de kinderbijslag fors omhoog mag.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Voorzitter! Ik wil niet flauw zijn, maar ik heb toen wij in de oppositie zaten ook wel eens gezegd dat iets fors omhoog mocht zonder aan te geven waar het geld vandaan moest komen.

Mevrouw **Groenman** (D66): Ik heb gisteren gezegd dat het geld weggehaald kan worden bij het fiscale kostwinnersvoordeel voor mensen zonder kinderen en een afhankelijke partner. Het is al heel lang bekend dat D66 dat wil.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Voorzitter! In de UCV over de economische zelfstandigheid is de Kamer gekomen tot het besluit, de discussie daarover voort te zetten als de reactie van de regering bekend is op het rapport van de WRR en dat van de commissie-Stevens. Ik geloof onmiddellijk dat er ideeën over bestaan, maar er liggen geen concrete voorstellen. Wij kunnen op dit moment geen gigantische verhoging van de kinderbijslag doorvoeren, ook niet als men die wil financieren via een andere belastingstructuur. Ik vind dat men nu zeker niet op de proppen moet komen met een andere structuur. Als ik meer geld zou hebben gehad voor de kinderbijslag zou ik gemakkelijker een andere structuur kunnen opstellen zonder koopkrachteffecten. Misschien zou ik met erg veel geld zelfs wel in staat zijn geweest om de Dekker-kopjes in het systeem te verwerken. Wij hebben het geprobeerd, maar ik zie met het beschikbare bedrag daar geen mogelijkheden voor zonder tot gigantische koopkrachteffecten te komen.

Mevrouw **Groenman** (D66): Ik wilde alleen de indruk wegnemen dat D66 almaar geld van de kinderbijslag af wil halen. Ik heb uitgelegd dat wij dat niet willen.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Voorzitter! Soms zijn wij genoodzaakt voorstellen te doen die een herverdeling binnen een bepaald budget tot gevolg hebben. Het voorstel inzake een kleiner aantal rangorden, dat mevrouw Groenman bij dit wetsvoorstel heeft gedaan, heeft een vrij forse herverdeling binnen het budget tot gevolg. Daartoe zou ik niet willen overgaan. Als wij zouden komen tot een kinderbijslagregeling voor gehandicapte kinderen, denk ik dat het om een klein aantal gaat en dat dit gezien de totale omvang van de kinderbijslag waarschijnlijk niet zo geweldig veel uitmaakt. Hierbij gaat het om het volgende: erken je deze extra kosten en zijn er criteria te vinden op grond waarvan die extra kosten in redelijke mate zijn te onderscheiden van kosten in andere situaties?

Voorzitter! Er zijn opmerkingen gemaakt over rangordeniveaus. De heer Leerling heeft gezegd: gezinnen met zeven en meer kinderen profiteren eigenlijk nauwelijks van de vermindering van het aantal rangorden. Dat is zo. In elk geval heeft ieder gezin met meer kinderen een eerste kind. Zolang de kinderbijslag voor dat kind omhoog gaat, gaat het voor alle kinderen een beetje omhoog. Ik heb getracht een zodanige structuur tot stand te brengen dat grote gezinnen er niet op achteruitgaan.

De heer Van der Vlies stelde dat de koopkrachteffecten voor de zeer grote gezinnen als gevolg van de vereenvoudiging niet substantieel zijn en verhoudingsgewijs negatief. Inderdaad zijn de koopkrachteffecten voor de zeer grote gezinnen minder positief dan voor de kleinere gezinnen. Dat heeft te maken met het zogenaamde noemereffect. Bij de koopkrachtberekening wordt het totale bedrag aan kinderbijslag bij een netto-inkomen geteld. Een zelfde nominale verhoging zal dus bij een klein gezin een groter koopkrachteffect bewerkstelligen dan bij een groot gezin. Dit blijkt uit een tabel. Ik verzoek u, voorzitter, deze in de Handelingen op te nemen.

De **voorzitter**: Ik neem aan, dat

tegen het opnemen van een noot in de Handelingen geen bezwaren bestaan.

(De noot is opgenomen aan het eind van deze weekeditie.)⁴

Staatssecretaris **Ter Veld**: Voorzitter! De grootste vooruitgang zit bij gezinsgrootte vijf. Men moet echter niet denken dat dit het geval is, omdat ik uit een gezin met vijf kinderen kom.

Ik kom tot de Dekker-kopjes en de Simons-hoofdjes. Laat ik vooropstellen dat ik niet van plan ben Ritzen-kopjes in te voeren. Hoewel er in een aantal opzichten sprake kan zijn van rondpompen van geld heeft dit zeker in het kader van de TS-regeling een duidelijk herverdelingseffect. Zolang de kinderbijslag niet inkomensafhankelijk is en de TS-regeling wel moeten wij met Onderwijs en Wetenschappen en met Financiën goed analyseren welke oplossingen kunnen worden geboden.

Bij de Dekker-kopjes hebben wij destijds in de Kamer besloten dat het vanwege de invoering van de nominale premie voor twee kinderen verstandig was dat te compenseren. Gezien de structuur van de kinderbijslag, waarbij de kinderbijslag voor kinderen van 6 tot 12 jaar hoger is dan die voor kinderen van 0 tot 6 jaar, moesten die Dekker-kopjes wel als een aparte opslag op de kinderbijslag. Het ging namelijk om een nominaal voor ieder kind gelijk bedrag. Ik vind dat absoluut niet mooi. Maar aangezien ik geen groter budget had en geen koopkrachteffect van een gigantische omvang wilde genereren, zag ik geen mogelijkheden de problemen op te lossen.

Ok bij het plan-Simons werden wij geconfronteerd met de nominale premie en nu voor alle kinderen. Dat betekent dat ik voor alle kinderen een Simons-hoofdje moet geven. Want vanuit mijn invalshoek zou het geen stijl zijn om grote gezinnen wel de nominale premie te laten betalen en geen compensatie te verlenen. Ik hoop zelf dat naarmate het plan van collega Simons verder vorm krijgt en wordt ingevoerd, de Dekker-kopjes kunnen verdwijnen. Want die zijn afhankelijk van de nominale premie voor de Ziekenfondswet. Wanneer alle kinderen alleen nog maar Simons-hoofdjes hebben, zal de integratie van deze opslagen een stuk gemakkelijker worden. Wellicht dat er dan ook mogelijkheden zijn

opnieuw de discussie aan te gaan of bij deze wijze van heffen, enerzijds via de nominale premie en anderzijds via de uitkeringen, opnieuw de discussie kan worden gevoerd over de vraag of de nominale premie per kind vanuit de optiek van de volksgezondheid de enig mogelijke weg is. Maar zoals ik begrepen heb uit het debat rondom de nominale kinderpremie, is het vanuit de volksgezondheid en de verzekeringsgedachte absoluut noodzakelijk dat kinderen die nominale premie betalen. Dan is op dit moment mijn besluit dat ik ze compenseer. Maar ik neem aan dat het, naarmate het plan-Simons verder vorm krijgt, gemakkelijker zal zijn alsdan die kopjes te integreren. Ik ben graag bereid om er het komende jaar nog eens opnieuw naar te kijken, maar ik meen in ieder geval bij de overgang van de huidige systematiek naar de eerste fase Simons geen systeem te mogen hebben in de kinderbijslag waarbij wel premie werd geheven en het alleen voor twee kinderen werd gecompenseerd.

De **voorzitter**: Ik stel vast dat er geen behoefte is aan een tweede termijn.

De algemene beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: Er is een amendement ingediend. Dat betekent dat wij morgen over het ingediende wetsvoorstel en het daarbij gevoegde amendement zullen stemmen.

Sluiting 17.56 uur.

Lijst van ingekomen stukken, met de door de voorzitter ter zake gedane voorstellen:

1. een koninklijke boodschap, ten geleide van het volgende voorstel van wet:

Wijziging van het hoofdstuk Financiële bepalingen van de Wet algemene bepalingen milieuhygiëne onder meer ter omzetting van de bestemmingsheffingen op brandstoffen in verbruiksbelastingen van brandstoffen, geheven naar het koolstofgehalte en de energie-inhoud van de brandstoffen (Wet verbruiksbelastingen van brandstoffen, geheven naar een milieugrondslag (22405).

Deze koninklijke boodschap, met de erbij behorende stukken, is al gedrukt en rondgedeeld;

2. een brief van de Directeur van het Kabinet der Koningin, met de mededeling, dat Hare Majesteit de haar door de Staten-Generaal toegezonden voorstellen van (rijks)wet, gedrukt onder de nummers 22130, 22136, 22123, 22117, 22122, 19252, 20393 (R1343), 22051, 22124, 22118, 22121, 20930, 21565, 22126, 22127, 22106 en 22223, heeft goedgekeurd.

De voorzitter stelt voor, deze brieven voor kennisgeving aan te nemen;

3. vijf brieven van de voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal, met de mededeling, dat zij in haar vergadering van 3 december 1991 de haar door de Tweede Kamer toegezonden voorstellen van wet, gedrukt onder de nummers 20524, 20527, 20986, 21243 en 22318, heeft aangenomen.

De voorzitter stelt voor, deze brieven voor kennisgeving aan te nemen;

4. de volgende brieven:

een, van de minister van Buitenlandse Zaken, inzake de binnenvaart (22436);

een, van de minister van Buitenlandse Zaken en van de staatssecretaris van Financiën, over de standplaats- en functiegebonden buitenlandbetalingen (22032, nr. 28);

twee, van de minister van Onderwijs en Wetenschappen, te weten: een, over ethische aspecten van wetenschappelijk onderzoek (21319, nr. 14);

een, over de invoering van de OV-studentenkaart (22300-VIII, nr. 43);

twee, van de minister van Financiën, te weten: een, over de Stichting Toezicht Effectenverkeer (STE) (21492, nr. 14);

een, ten geleide van de Najaarsnota 1991 (22410);

een, van de minister en de staatssecretaris van Financiën, over de muntendistributie (22300-IXB, nr. 19);

een, van de staatssecretaris van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, over de registratie van publiekrechtelijke beperkingen (22300-XI, nr. 45);

Lijst van ingekomen stukken

een, van de minister van Economische Zaken, over de oprichting van de Stichting State Foundation (22434);

een, van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, ten geleide van de nota "Strategische verkenningen" (22300-XV, nr. 26).

Deze brieven zijn al gedrukt en rondgedeeld;

5. de volgende brieven:

een, van de minister van Buitenlandse Zaken, ten geleide van het rapport zevende IAFA/UNSCOM missie in Irak;

een, van de staatssecretaris van Justitie, over financiële leasing en Tijdelijke Wet huurkoop onroerend goed;

een, van de staatssecretaris van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, inzake aanvulling op de wijziging Regeling bijdragen bos- en landschapsbouw 1991;

een, van de staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, ten geleide van het eindverslag over de onderzoeksnota;

een, van de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, ten geleide van het overleggen van ontwerpen van algemene maatregelen van bestuur op grond van de Wet op de jeugdhulpverlening.

De voorzitter stelt voor, deze brieven niet te laten drukken en voor kennisgeving aan te nemen. Kopie is gezonden aan de betrokken commissies.

Noot 1 (zie blz. 1957)

De Commissie voor het onderzoek van de geloofsbrieven met bijbehorende stukken heeft de eer het volgende te rapporteren. In handen van de Commissie is gesteld, behalve de geloofsbrief van mevrouw M. van der Ploeg-Posthumus te Leeuwarden de volgende missive van de voorzitter van het Centraal Stembureau voor de verkiezing van de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal: een, dd. 2 december 1991, ten geleide van afschrift van zijn besluit van 2 december 1991, waarbij in de vacature ontstaan door het ontslag van de heer J. F. de Leeuw te Krimpen a/d IJssel, wordt benoemd verklaard tot lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal mevrouw M. van der Ploeg-Posthumus te Leeuwarden, tevens houdende mededeling, dat zij hem heeft bericht, dat zij haar benoeming aanneemt. Volgens het in handen van de Commissie gestelde besluit van de voorzitter van het Centraal Stembureau van 2 december 1991 is genoemde benoemd verklaard tot lid van de Kamer met inachtneming van de volgorde, vastgesteld overeenkomstig artikel N 19 van de Kieswet. Deze rangschikking is opgenomen in het besluit van het Centraal Stembureau, voorkomende in het bijvoegsel van de Nederlandse Staatscourant van 2 oktober 1989. Het is onze Commissie gebleken, dat ten aanzien van haar, die door het Centraal Stembureau tot lid der Kamer benoemd verklaard is, die verklaring terecht is geschied. Uit de bij de geloofsbrief gevoegde stukken blijkt, dat zij de vereiste leeftijd heeft bereikt. Voorts blijkt uit een verklaring van de benoemde, dat zij geen betrekkingen bekleedt, welke onverenigbaar zijn met het lidmaatschap der Kamer, terwijl aan de Commissie ten aanzien van haar niet is gebleken van enige omstandigheid welke haar Nederlandschap in twijfel zou moeten doen trekken, noch van enige omstandigheid, ten gevolge waarvan zij op grond van artikel 54 der Grondwet van de verkiesbaarheid ontzet zou zijn. De Commissie stelt derhalve voor als lid der Kamer toe te laten, nadat zij de eden zal hebben afgelegd mevrouw M. van der Ploeg-Posthumus te Leeuwarden.

Noot 2 (zie blz. 2039)

3 december 1991

Voorstel VVD-fractie reiskostenforfait 1992

Reiskostenforfait per 1992 (gebaseerd op de tarieven openbaar vervoer per 1 januari 1992. Tussen haakjes zijn de voor 1991 geldende bedragen vermeld.

Algemeen forfait

afstand woon-werkverkeer		aftrekbedrag		max. vrijstelling	
meer dan	doch niet meer dan	1992	(1991)	1992	(1991)
-	10 km	-	-	-	-
10 km	15	f 740	(f 740)	f 1550	(f 1340)
15	20	f 1030	(f 1030)	f 1830	(f 1670)
20	-	f 1610	(f 1520)	f 2510	(f 2280)

Verhoogd openbaar vervoerforfait

afstand woon-werkverkeer		aftrekbedrag		max. vrijstelling	
meer dan	doch niet meer dan	1992	(1991)	1992	(1991)
-	10 km	-	-	f 730	(f 670)
10 km	15	f 740	(f 740)	f 1750	(f 1540)
15	20	f 1030	(f 1030)	f 2030	(f 1870)
20	30	f 1610	(f 1520)	f 2710	(f 2480)
30	40	f 2140	(f 2140)	f 3210	(f 3200)
40	50	f 2720	(f 2620)	f 4050	(f 3770)
50	60	f 3060	(f 2960)	f 4460	(f 4190)
60	70	f 3490	(f 3180)	f 4980	(f 4460)
70	-	f 3710	(f 3220)	f 5290	(f 4560)

Belastingvrije autokilometervergoeding: 49 cent

Noot 3 (zie blz. 2151)

Reactie op de vraag van de heer Van der Vlies

Het totale inkomenseffect als gevolg van de verhoging van de kinderbijslag voor het eerste kind, alsmede de beperking van het aantal rangordeniveaus ten opzichte van de situatie per 1-7-1991 (gld per gezin per jaar, excl. indexering per 1-1-1992, excl. toeslagen, alle

kinderen 6-11 jaar)	
gezinsgrootte 1	46
gezinsgrootte 2	28
gezinsgrootte 3	53
gezinsgrootte 4	173
gezinsgrootte 5	293
gezinsgrootte 6	157
gezinsgrootte 7	20
gezinsgrootte 8	20
gezinsgrootte 9	20
gezinsgrootte 10	20
gezinsgrootte 11	20

Noot 4 (zie blz. 2153)

Reactie op het amendement van mevrouw Groenman

Inkomensachteruitgang als gevolg van de beperking van het aantal rangordeniveaus tot drie ten opzichte

van de bedragen in het wetsvoorstel c.q. ten opzichte van de situatie per 1-7-1991 (gld per gezin per jaar, excl. indexering per 1-1-1992, excl. toeslagen, alle kinderen 6-11 jaar)

	t.o.v. wetsvoorstel	t.o.v. huidige niveau
gezinsgrootte 8	- 416	- 396
gezinsgrootte 9	- 833	- 812
gezinsgrootte 10	-1249	-1228
gezinsgrootte 11	-1665	-1645